

Projecten ter ondersteuning van kinderen van gedetineerden

Een adviesrapport voor de praktijk ter ontwikkeling van een nieuw programma

Afstudeerstudent: Jana Schubert
Studentennummer: 20069219

**Academie voor Sociale Professions,
Sociaal Pedagogische Hulpverlening Hoofdphase 3 voltijd**

Opdrachtgever: Janneke Wubs / Jakop Rigter van het Lectoraat
Jeugd & Opvoeding van de Haagse Hogeschool
in opdracht voor Gezin in Balans

Afstudeerbegeleidster: Mieke de Reus

Samenvatting

In de gevangenis zitten voornamelijk mannen. De laatste jaren stijgt ook het aantal gedetineerde vrouwen. Nederland heeft, blijkt uit de gegevens van Eurochips, één van de hoogste percentages vrouwen in detentie en wel 9.3% (in 2007).

Deze vrouwen zijn vaak ook moeders. De laatste jaren wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om kinderen met een gedetineerde moeder te ondersteunen.

De kinderen zijn echter, zonder de hulp van de moeders, moeilijk op te sporen. Daardoor kunnen ze niet altijd adequaat begeleid worden tijdens de moeilijke periode van de detentie. Uit een studie van Menno Ezinga en Sanne Hissel (Tijdschrift voor criminologie) blijkt, dat als kinderen wel gecontacteerd worden, dat het onderhouden van contact met de moeder in vele gevallen erg moeilijk is.

“Vooral de jongere kinderen ervaren de gevangenis zelf als zeer indrukwekkend. Veel kinderen en moeders noemen dat bellen lastig is en te weinig kan; ook de reisafstand is in veel gevallen een probleem.” merken Ezinga en Hissel op.

Aanleiding voor dit onderzoek is een meerjarig traject van studentenonderzoeken, naar de behoeften van de doelgroep. Doel is het ontwikkelen van ondersteunings- en hulpverleningsmethodieken, die door het lectoraat Jeugd & Opvoeding (van de Haagse Hogeschool) als opdrachtgever, voor Gezin in Balans, aan afstuderende studenten wordt aangeboden.

“Gezin in Balans, is een project van Humanitas, dat zich richt op de relatie tussen de (ex)gedetineerde moeders en hun kind(eren), door het aanbieden van diverse activiteiten tijdens en na detentie. Deze ondersteuning wordt vooral geboden bij het vinden van oplossingen voor problemen die ook van invloed zijn op de kinderen, maar ook bij het vormgeven van hun moederrol tijdens detentie en als ze terugkeren in het gezin. De ondersteuning wordt daarbij door vrijwilligers (vaak zelf ook moeder) uitgevoerd, die vooraf een training krijgen. De vrijwilligers, ook Moedermaatjes genoemd, bezoeken de moeders in de gevangenis en/of als ze weer vrij zijn, in de thuissituatie.” (Gezin in Balans).

Voortraject van mijn onderzoek:

- De SPH-studenten Meredith Hobma en Janneke Kipp zijn in juni 2008 afgestudeerd met een lotgenotenboekje met ervaringsverhalen voor tieners met een (ex)gedetineerde ouder.
 - De SPH-studenten Yannick Boom en Jelmer Pauel zijn in juni 2009 afgestudeerd met ‘Kinderen van (ex-)gedetineerde ouders: recht op aandacht, een oriënterend onderzoek naar de gevolgen van detentie van ouders voor de ontwikkeling van kinderen’.
- Conclusie van hun onderzoek is dat deze jeugdigen gebaat zouden zijn bij specifieke ondersteuning of eventueel hulpverlening.

In de komende schooljaren zijn er nog vervolgoopdrachten. Voor 2010-2011 is dit het vervolgen en afronden van de onderzoeken van 2009-2010. Het meerjarig traject loopt zeker nog tot 2013 door.

Internationaal is enige literatuur beschikbaar over de ervaring met specifieke programma's voor kinderen van gedetineerde ouders, en de effectiviteit van zulke programma's. Op basis van deze stand van zaken werden er voor 2009-2010 onderzoeksvragen geformuleerd. De vraagstelling van mijn bachelorproef is:

Welke aanknopingspunten bieden effectieve of veelbelovende programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner in Nederland en internationaal¹?

In dit adviesrapport geef ik een zo goed mogelijke beschrijving van de programma's die ik heb kunnen vinden. Daarvoor heb ik literatuuronderzoek gedaan. Ik geef een vergelijking van deze programma's op effectiviteit of veelbelovendheid. De criteria voor de effectiviteit heb ik ontleend aan de effectladder van het Nederlandse Jeugdinstituut. In mijn scriptie geef ik aan welke onderdelen van de bestaande programma's het meest effectief lijken om in een voorbeeldprogramma voor 'Gezin in Balans' te gebruiken. Hiervoor heb ik Monique Verboven (landelijke projectleider) geïnterviewd om duidelijk te krijgen wat Gezin in Balans van het voorbeeldprogramma verwacht.

Gezin in Balans zou mijn aanbevelingen (eventueel aangepast) als voorbeeld in de praktijk kunnen gebruiken. Hierdoor wordt een relevant product geleverd waarmee Gezin in Balans zijn aanbod naar het ondersteunen van de kinderen kan uitbreiden.

De opdracht is tevens relevant voor het werkveld omdat er nog niet genoeg bekend is over programma's die de gezinnen van (ex-)gedetineerden nu ondersteuning bieden.

Dit levert niet alleen een inventarisatie van het bestaande op, maar laat ook gelijk zien welke bestaande interventies het meest effectief blijken om in Nederland te kunnen gebruiken.

De opdracht is ook relevant voor de maatschappij. De kinderen van de gedetineerde moeders profiteren van het onderzoek. Hiermee kan een voorbeeldprogramma ontwikkeld worden om kinderen te begeleiden/ ondersteunen tijdens en na de detentie. Dit is uiteraard een soort preventie voor de betrokken kinderen met betrekking tot het ontstaan van problemen en (mogelijke) eigen jeugddelinquentie. De ex-gedetineerde moeders liften hierdoor automatisch mee, door bijvoorbeeld mee te doen aan programma's die in eerste instantie voor de kinderen zijn, waarbij de moeder hoort te participeren.

Vanuit de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening is dit een werkveld waar je als professioneel, maar ook als vrijwilliger, in terecht kan komen. Het is zeker relevant en belangrijk voor de opleiding om inzicht te geven over het werk van de professional, niet alleen in een penitentiare inrichting, maar ook bij ondersteuning en nazorg.

De conclusie naar aanleiding van de bovenstaande vraagstelling is:

De aanknopingspunten die in de programma's geboden worden bestaan uit een breed aanbod dat verschilt op het niveau van de doelgroep, het doel en de inhoud. Opvallend is dat uit de 13 programma's blijkt dat er het meest op gezinsniveau gewerkt wordt om het gezin samen te houden. Hierdoor wordt er invloed uitgeoefend op de ouder-kind relatie, gestreefd naar een goede resocialisatie zonder recidive van de gedetineerde ouder en het verminderen van (eventueel) toekomstig crimineel gedrag bij de kinderen.

¹ Met internationaal worden landen over de hele wereld bedoeld die met Nederland vergelijkbare detentie hebben en vergelijkbare begeleiding geven tijdens en na de detentie.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	5
Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek	7
1. Nederlandse programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-) gedetineerde ouder of partner	8
2. Internationale programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-) gedetineerde ouder of partner	13
3. Activiteiten ter ondersteuning van gezinnen van (ex-) gedetineerden	31
Hoofdstuk 3: Onderzoek naar de effectiviteit van de programma's	33
1.1. Effectiviteitonderzoek in Nederland	35
1.2. Effectiviteitonderzoek in andere landen	37
2. Effectiviteit door de tevredenheid van de deelnemers en professionals	49
Hoofdstuk 4: Terugkoppeling naar het bereiken van de kwaliteitseisen	53
Hoofdstuk 5: De conclusie	54
Hoofdstuk 6: Het product – De aanbevelingen voor een voorbeeldprogramma voor 'Gezin in Balans'	56
Hoofdstuk 7: Evaluatie	59
Literatuurlijst	60
Bijlage	63

Hoofdstuk 1: Inleiding

In Nederland en in veel andere landen van de wereld bestaan er al enige tijd programma's ter ondersteuning van (ex-) gedetineerden en hun families bij het verwerken van de periode voor, tijdens en na de detentie.

De activiteiten binnen die programma's richten zich vooral op de gedetineerden zelf en hun gezin en familie, omdat deze het meest betrokken zijn bij de in detentie stelling.

In Nederland is een aantal programma's ontwikkeld ter ondersteuning van de kinderen van de (ex-) gedetineerden. Er is nog weinig ondersteuning voor deze kinderen, omdat er niet genoeg zicht is op de vraag wat deze kinderen nodig hebben.

Het lectoraat Jeugd & Opvoeding van de Haagse Hogeschool, dat in opdracht voor Gezin in Balans werkt, wil daarom weten wat het huidige aanbod is. Ook wil het lectoraat weten welke programma's effectief of veelbelovend lijken om deze kinderen optimaal te ondersteunen.

Het gaat om allemaal verschillende programma's, waarbij het een er is om de kinderen te weerhouden om net als hun ouder in het criminele circuit te recht te komen. Het ander gaat over het ondersteunen van kinderen tijdens de periode dat de ouder er niet voor hem of haar kan zijn. Nog een ander gaat over het bereiken van de kinderen en door hun te betrekken te laten vergeten dat ze het kind van een gedetineerde zijn. Weer een ander gaat over chatrooms waar de kinderen of partner op het internet met lotgenoten kunnen praten.

Het inventariseren van de verschillende (mogelijkheden van) invulling voor een nieuw programma staan centraal in dit onderzoek. Aan het einde van mijn onderzoek zal ik daaruit een voorbeeldprogramma maken. Het is bedoeld om in de praktijk goed aan te sluiten op het aanbod aan de kinderen van vooral gedetineerde moeders.

Vraagstelling

Welke aanknopingspunten bieden effectieve of veelbelovende programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner in Nederland en internationaal²?

De deelvragen

1. Welke Nederlandse programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner zijn er?
2. Welke Nederlandse programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner blijken effectief of veelbelovend voor de gezinnen te zijn?
3. Welke internationale programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner zijn er?
4. Welke internationale programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner blijken effectief of veelbelovend voor de gezinnen te zijn?

² Met internationaal worden landen over de hele wereld bedoeld, die met Nederland vergelijkbare detentie hebben en vergelijkbare begeleiding geven tijdens en na de detentie.

5. Welke, Nederlandse en internationale, onderdelen of aspecten van de programma's blijken geslaagd door tevredenheid van de deelnemers en professionals in het terugkomen van deze onderdelen in meerdere bestaande programma's?
6. Welke, Nederlandse en internationale, onderdelen of aspecten van de programma's ter ondersteuning van gezinnen in relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner zijn aan te bevelen aan 'Gezin in Balans'?

Doelstelling

Inzicht verschaffen in het bestaande aanbod van programma's ter ondersteuning van de kinderen van (ex-)gedetineerden wereldwijd. Ik hoop een mogelijkheid te kunnen creëren, voor het lectoraat en Gezin in Balans, om mijn voorbeeldprogramma te kunnen ontwikkelen.

Methoden van dataverzameling

Mijn onderzoek is een kwalitatief onderzoek. Hierbij maak ik gebruik van triangulatie. Ik maak gebruik van bestaande gegevens (literatuuronderzoek) en van interviews. Ik heb voor deze methoden gekozen omdat ik een minimaal aantal respondenten wil interviewen. Een van degenen die ik interview is Monique Verboven, de contactpersoon van 'Gezin in Balans'. Ik hoop overeenstemming met haar te krijgen over het product dat ik ga maken.

De deelvragen beantwoord ik per stuk met het literatuuronderzoek, de interviews of een combinatie van beiden. Dit doe ik om vervolgens de hoofdvraag te beantwoorden. Aan het einde van mijn onderzoek maak ik een aanbevelend programma. Gezin in Balans kan zelf bepalen of ze het programma direct gebruiken of eerst nog aanpassen.

Kwaliteitseisen

Bruikbaarheid: De opbrengsten van mijn onderzoek is direct bruikbaar voor het lectoraat Jeugd & Opvoeding, en uiteindelijk voor Gezin in Balans. De opbrengst van het onderzoek is immers een gestructureerde inventarisatie van de al bestaande programma's en projecten. Daarnaast geeft het onderzoek een invullingmogelijkheid voor een nieuw aanbod voor Gezin in Balans. Gezin in Balans kan op deze manier zelf kijken of ze het voorbeeldprogramma overnemen zoals het is of dat in het adviesrapport nog andere mogelijkheden gezien worden om een eigen invulling te geven.

Betrouwbaarheid: Doordat ik meerdere bronnen (geïnterviewde, boeken, internetresearch) gebruik, neemt de betrouwbaarheid van mijn onderzoek toe.

Ik bekijk de mogelijke invulling van programma's voor de kinderen van (ex-)gedetineerden vanuit verschillende oogpunten. Ook ga ik na, voor zover mogelijk, of de programma's effectief of veelbelovend zijn. Ik neem de interviews met mijn begeleider door zodat iemand gekeken heeft naar de duidelijkheid van de interviewvragen. Ik neem de interviews op, met een memorecorder, zodat ik duidelijk na het interview nog weet wat er precies gezegd is.

Validiteit: Mijn validiteit neemt toe doordat ik voorafgaand aan de interviews een lijst met onderwerpen maak. Ook laat ik de interviewvragen aan mijn medestudenten en betrokken docenten zien om de interne validiteit van mijn onderzoek te vergroten. Op die manier haal ik namelijk er systematisch de fouten uit. Voorafgaand aan het interview verdiep ik me goed in de literatuur om vervolgens gericht te kunnen doorvragen tijdens het interview.

Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek

Literatuur is van essentieel belang voor elk soort onderzoek. Je kunt niet 'blanco' een onderzoek instappen, maar je moet eerst de nodige voorkennis verkrijgen. In mijn onderzoek is het literatuuronderzoek het grootste onderdeel. In Hoofdstuk 4 van mijn onderzoek koppel ik terug naar de kwaliteitseisen en geef ik een korte bronvermelding.

In dit hoofdstuk maak ik een opsomming van alle programma's die ik heb kunnen vinden. Hiermee zal ik de deelvragen 1 en 3 uit hoofdstuk 1 beantwoorden. Bij elk programma geef ik een beknopte beschrijving. Hierbij gebruik ik een indeling in doelgroep, doel en inhoud.

Bij de gekozen programma's heb ik vooraf criteria gesteld waaraan het programma moet voldoen om opgenomen te worden. Deze criteria heb ik gekozen omdat het uiteindelijk een inventarisatie van programma's ter ondersteuning van de kinderen is. Daarbij moet de gedetineerde ouder een grote rol spelen om de moeder-kind-relatie in stand te houden tijdens de detentie. De criteria hebben betrekking tot de doelgroep, het doel en de inhoud. Aan deze criteria moet in ieder geval voldaan worden.

De criteria zijn:

- De doelgroep zijn de kinderen, de kinderen en de moeder of het hele gezin
- Het doel moet zijn het verbeteren of het in stand houden van de ouder-kind-relatie
- Het doel moet betrekking hebben op de kinderen en mogelijk ook op de partner
- Het doel moet betrekking hebben op het ondersteunen in het algemeen of op de ontwikkeling van het kind
- De inhoud moet betrekking hebben op de relatie tussen de kinderen en de gedetineerde ouder door bezoeken of andere activiteiten, en persoonlijk contact met hulpverleners of vrijwilligers
- De inhoud moet elementen bevatten gericht tegen de ontwikkeling van delinquent gedrag bij de kinderen
- De inhoud moet bestaan uit meerdere onderdelen in plaats van een enkele activiteit
- De inhoud moet bestaan uit aanbod voor de familie (en het sociale netwerk)

1. Nederlandse programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder of partner

In dit hoofdstuk zal ik drie programma's noemen die momenteel in Nederland worden gebruikt.

Het eerste programma dient ter ondersteuning van het contact tussen het kind en de gedetineerde ouder. Dit kan zowel persoonlijk als ook via vrijwilligers verlopen.

Het tweede programma richt zich vooral op het geven van informatie aan de familie van de gedetineerde. Ook wordt doorverwezen naar andere instanties mits noodzakelijk.

Het derde programma staat niet direct in relatie tot de doelgroep kinderen van de gedetineerden. Ik heb voor dit programma gekozen om als referentie te gebruiken. Het is een bewezen effectief programma. Met enige aanpassingen in het concept kan het gebruikt worden voor de doelgroep van mijn onderzoek.

Aan het einde van dit hoofdstuk geef ik een korte samenvatting van de programma's.

Programma 1: Project Ouders- Kinderen- Detentie van Stichting Exodus

Doelgroep: Kinderen van gedetineerden tussen drie en 16 jaar oud.

Doel: "Het project heeft als doel het herstellen, in stand houden dan wel versterken van de familiebanden tussen de gedetineerde ouders en hun kind(eren).

Het project geeft ouders (veelal vaders) en kinderen de gelegenheid elkaar op een ongedwongen wijze te ontmoeten. De daarvoor georganiseerde bezoeken vinden één keer per maand plaats. Tijdens deze bezoeken kunnen de vader en het kind met elkaar een spelletje doen, tekenen, knutselen, huiswerk maken en met elkaar in gesprek gaan. Het doel hiervan is het (opnieuw) opbouwen van de veelal ontbrekende natuurlijke band tussen het kind en de ouder. Het bezoek vindt plaats in een aparte ruimte en tijdens het bezoek zijn er geen volwassen familieleden, vrienden of kennissen aanwezig. Alle aandacht van de ouder gaat dus naar het kind" (Anoniem, IKON / De andere wereld 2008).

Inhoud: "Binnen het project van Exodus wordt met vrijwilligers gewerkt die steun bieden aan de kinderen van de gedetineerde ouders. De vrijwilligers rijden de kinderen een keer per maand naar de gevangenis voor een kindvriendelijk bezoeken, met frisdrank en spelletjes, en doen soms na afloop nog iets gezelligs met de kinderen.

Deze activiteiten worden gecoördineerd door de coördinator van de Ouders- Kinderen- Detentie bezoegroep.

De vrijwilligers krijgen voor hun inzet deskundige begeleiding door de Stichting Exodus aangeboden, een vergoeding van de onkosten (zoals de gereden kilometers) en tevens de voldoening om iets bij te kunnen dragen aan de goede verhoudingen tussen ouder en kind." (Anoniem, Exodus zonder datum).

In grote lijnen is de taak van de vrijwilliger:

- "het één keer in de maand ophalen van de kinderen thuis en met hen meegaan op bezoek in de gevangenis
 - als een vriend aandacht besteden aan hoe de kinderen het bezoek beleven
 - thuis bij de kinderen verslag uitbrengen over het bezoek
 - wegen zoeken om ook op een andere wijze de kinderen te ondersteunen"
- (Anoniem, Exodus, zonder datum)

Programma 2: Stichting Slechts Op Bezoek

Doelgroep: De achterblijvers van gedetineerden, zoals het gezin, familie en vrienden.

Doel: Stichting Slechts op Bezoek ondersteunt iedereen die in relatie staat of heeft gestaan met gedetineerden. Slechts op Bezoek houdt zich niet bezig met zaken die de gedetineerde zelf betreffen, dus alleen met de zaken die de medebetrokkenen betreffen.

Inhoud: “Het zal je maar gebeuren, een familielid of een goede vriend is opgepakt. Dit kan schaamte opwekken, de familie of vrienden willen hun verhaal kwijt aan iemand en ze zitten met vragen of dergelijke. Dan kan contact opgenomen worden met Stichting Slechts Op Bezoek. De begeleiding kan zo via de telefoon of persoonlijk contact verlopen.

De begeleiding die geboden wordt is ten eerste het informatie geven over sociale wetgevingen en voorzieningen. Onder andere over huursubsidieregelingen, ziektekosten en verschillende uitkeringen.

Ten tweede wordt informatie gegeven over regelingen in de gevangenis. Onder andere over bezoekenregelingen en wat er wel en niet meegenomen kan worden de gevangenis in.

Ten derde worden er spreekuren gehouden die zowel telefonisch als persoonlijk verlopen, zodat de familie en vrienden hun vragen kunnen stellen.

Ten vierde wordt indien nodig doorverwezen naar de juiste instanties.

Als laatste biedt de stichting persoonlijke begeleiding aan tijdens en na de detentie.

Stichting Slechts op Bezoek ondersteunt iedereen die in relatie staat of heeft gestaan met gedetineerden.” (Stichting Slechts op Bezoek zonder datum).

Programma 3: Psycho-educatieve gezinsinterventie Kinderen van Ouders met Psychiatrische Problemen (KOPP)

Doelgroep: “Het programma is voor gezinnen met kinderen in de leeftijd tussen de vier en 25 jaar, waarin een of beide ouders een psychiatrische stoornis heeft, wel moet er tenminste een kind tussen de negen en 14 jaar aanwezig zijn, zoals oorspronkelijk het geval was. Deze kinderen hebben namelijk een grotere achterstand in het sociaal functioneren en in schoolprestaties.” (Ince, D. update 2007).

De interventie is dus niet ontwikkeld voor de kinderen van gedetineerde ouders, maar er zijn zeker punten die ook voor hen gebruikt kunnen worden.

Doel: Het centrale doel van de interventie is het voorkomen dat kinderen van ouders (met psychische problemen) zelf problemen ontwikkelen. Dit doel wordt bereikt door onderstaande subdoelen te bereiken. Bij deze subdoelen telt de rol van elk gezinslid en moet ieder gezinslid het perspectief van de andere leden kunnen respecteren en waarderen.

Het eerste subdoel is het stimuleren van de communicatie binnen het gezin door:

1. Het geven van psycho-educatie over de ouderlijke stoornis en de invloed die deze op de kinderen kan hebben. “Psycho-educatie houdt tevens het geven van voorlichting, informatie, steun en advies over een psychiatrische ziekte door de hulpverlener in. Het kan zowel op individueel als op groepsniveau gegeven worden” (Parnassia zonder datum).
2. Het erkennen en onderkennen van de actuele behoeften van het kind.
3. Het geven van cognitieve informatie, voornamelijk over voortekens van depressie- en angstproblematiek bij kinderen, om vroegtijdige onderkenning van depressieve symptomen en angstklachten bij kinderen te bevorderen en daarop aansluitend eventueel behandeling.
4. Het bespreken van toekomstplannen.

Het tweede subdoel is het versterken van de veerkracht van de kinderen door:

1. Het begrip over de ziekte van de ouder te vergroten.
2. Activiteiten buitenshuis te stimuleren.
3. Intieme, vertrouwelijke relaties binnen en buiten het gezin te bevorderen.
4. Coping-vaardigheden zoals probleemoplossend vermogen te versterken

Inhoud: “De aanpak is gebaseerd op de praktijk van W. Beardslee in de Verenigde Staten. De interventie richt zich op helpen van gezinsleden om de effecten van de psychiatrische stoornis op de gezinsleden individueel en op gezinsniveau te begrijpen en dit bespreekbaar te maken. De interventie bestaat uit zes tot acht bijeenkomsten en geeft daarbij kortdurende begeleiding die intensief, psycho-educatief en gezinsgericht met een follow-up op lange termijn (6 maanden) is. De bijeenkomsten worden of in de thuissituatie of in de instelling gehouden. Vooral het bereiken van de kinderen is van belang bij het werken met de gezinnen, wat het nodig maakt om bij het gezin thuis op te zoeken.

Van de zes tot acht bijeenkomsten wordt in de introductiebijeenkomst met beide ouders de ziektegeschiedenis besproken en tot consensus gekomen wordt, over wat ze hopen te bereiken gedurende de bijeenkomsten. In het tweede gesprek wordt met beide ouders psycho-educatie gegeven over het ziektebeeld en worden de kinderen en hun ontwikkeling besproken. In het derde gesprek worden alle kinderen samen of apart gezien en gesproken. Er wordt een indruk verkregen van vragen, zorgen en veerkracht.

In het vierde gesprek wordt met beide ouders de indruk besproken die men van de kinderen heeft gekregen en het doel van de gezinsbijeenkomst besproken. Daarna volgen een of twee gezinsbijeenkomsten waarbij communicatie gestimuleerd wordt en wederzijdse opvattingen erkend worden.

In het zesde gesprek wordt met beide ouders teruggekeken op de gezinsbijeenkomst en worden toekomstplannen maken. Bij de follow-up na zes maanden wordt een afspraak gemaakt om de effecten van de interventie te bekrachtigen.” (Ince, D. update 2007).

“Gedurende de bijeenkomsten worden specifieke strategieën opgespoord om de ziekte van de ouder bespreekbaar te maken en de toekomst te plannen. Dit wordt met de volgende thema's verduidelijkt:

1. Voor het kind verduidelijken wat er met de ouder en het gezin aan de hand is.
2. Het kind verzekeren dat het zich niet verantwoordelijk moet voelen voor de ouderlijke ziekte.
3. Het kind helpen zijn eigen ervaring onder woorden te brengen en gevoelens te uiten zonder zich hierover schuldig te voelen tegenover de ouder (met psychische problemen).
4. Identificeren van steunfiguren voor het kind, met speciale aandacht voor het herstellen van contacten met steunfiguren die door de ziekte van de ouder verminderd zijn.
5. Bespreken van actuele moeilijkheden van het kind.
6. Anticiperen op en zoeken naar snelle behandeling van het kind, indien nodig.
7. Identificeren van hulpbronnen en aanpassingsmogelijkheden van het gezin.
8. Benadrukken van de noodzaak om de ervaringen en behoeften van het kind regelmatig te bespreken.” (Ince, D. update 2007).

Tijdens de psycho-educatie wordt de aandacht gericht op het identificeren van krachten en hulp- of steunbronnen van het gezin. Het is essentieel dat ouders gesteund worden bij het stimuleren van hun kinderen in het opbouwen van positieve ervaringen met leeftijdsgenoten, op school en bij andere sociale activiteiten.

De bedoeling is dat het gezin de doelen bereikt die in de eerste bijeenkomst zijn opgesteld. Ook wordt er bepaald met welke middelen de doelen worden bereikt.

Deze interventie toepassen op de doelgroep kinderen van gedetineerden:

Het centrale doel kan ook toegepast worden op de kinderen van gedetineerde ouders. ‘De kans op het later ontwikkelen van crimineel gedrag, problemen op school, intrinsieke en extrinsieke problemen en andere is bij deze kinderen ook hoog’ (Murray 2009). Als dit door het stimuleren van de communicatie binnen het gezin en het versterken van de veerkracht van de kinderen voorkomen kan worden, is dit zeker een geschikt programma.

Zoals boven genoemd, wordt met psycho-educatie en op het gezinsniveau gewerkt. “De interventie is erop gericht gezinsleden te helpen om de effecten van de depressie of angststoornis op de gezinsleden afzonderlijk en op het gezin als geheel te begrijpen en met elkaar te bespreken.” (Ince, D. update 2007). Als psychiatrische stoornis vervangen wordt door detentie en crimineel gedrag zou het gebruikt kunnen worden bij gedetineerden. Het bespreekbaar maken van de detentie en het achterhalen van de reden van de detentie zijn voor het kind belangrijk voor de verwerking van alles. Tevens is het bespreken van de effecten van de detentie ook belangrijk voor de verwerking van het gebeuren, maar op een zodanige manier dat de kinderen de ouder begrijpen en de ouder begrijpt hoe het kind zich voelt. Evenals in de gezinnen waarin sprake is van een psychiatrische ziekte, gebeurt het ook dat er een gevoel van hulpeloosheid bij de gezinnen van gedetineerden heerst. Dit gevoel van hulpeloosheid ontstaat zowel bij de arrestatie als ook bij de toekomstperspectieven van het gezin om zonder de gedetineerde als gezin verder te gaan. Door herhaalde overeenkomst tussen de doelgroepen, kan er ook bij de gezinnen van de gedetineerden informatie gegeven worden over het herkennen van crimineel gedrag bij de kinderen waardoor de kennis vergroot wordt en de veerkracht bij de kinderen gestimuleerd wordt. Bij deze aanpak kan het kind beter omgaan met de detentie. Ook werkt het preventief omdat er meer op het kind gelet kan worden, waardoor het later zelf minder kans heeft om delinquent gedrag te gaan vertonen.

Samenvatting van de belangrijkste bevindingen uit de Nederlandse programma's

Ik geef een korte samenvatting van de programma's.

In de inleiding gaf ik al aan dat de drie programma's drie verschillende doelen hebben.

Een programma tracht de relatie tussen de gedetineerde en het gezin of kind te verbeteren.

Een ander programma heeft een meer informierend karakter voor het sociale netwerk van de gedetineerden.

Ook inhoudelijk zijn er verschillen. Een programma wordt uitgevoerd door vrijwilligers en het andere door professionals.

Het eerste programma benadrukt het bezoeken van de gedetineerde ouder samen met een vrijwilliger, die na afloop met de kinderen nog iets leuks doet. Het tweede geeft alleen informatie en verwijst door naar andere instanties. Het derde wordt vooral door professionals uitgevoerd en werkt met psycho-educatie. Dit zijn de meest opvallende verschillen.

2. Internationale programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder of partner

In dit hoofdstuk laat ik 10 internationale programma's passeren. Ik heb gekozen voor een selectie van Duitse en Engelstalige programma's. Dit heeft als reden dat Duitsland als buurland veel overeenkomsten heeft met Nederland met betrekking tot de detentie. Veel programma's kunnen ook in Nederland toegepast worden.

Bij de Engelstalige programma's heb ik de nadruk gelegd op programma's die vooral ter ondersteuning van de kinderen van de gedetineerden dienen. Het is dus een selectie van programma's die het best aansluiten op de criteria die ik heb opgesteld.

Hierbij vermeld ik dat er in meerdere landen ook laagdrempelige en anonieme forums / chatrooms op internet bestaan waar de familieleden en vrienden van gedetineerden met elkaar via internet kunnen praten over hun problemen. Dit heb ik niet als een programma meegenomen omdat het niet door professionals of vrijwilligers wordt uitgevoerd.

Tevens vermeld ik dat er vooral in de Verenigde Staten veel meer andersoortige programma's bestaan en dat er in veel landen steeds meer aandacht wordt besteed aan gedetineerden.

Duits programma 1: Cocon - preventieve begeleiding van veranderingen

Doelgroep: Gedetineerde vaders en hun families.

Doel: Kinderen van gedetineerden hebben een verhoogd risico op delinquent gedrag, dit blijkt uit onderzoek. Cocon richt zijn activiteiten op het vermijden daarvan. Cocon stimuleert en ondersteunt met systemische relatie- en gezinstherapie de integratie van gedetineerden en nabestaanden. Cocon biedt continue begeleiding op familietherapeutische basis, zowel tijdens en na de detentie. Het is de bedoeling dat het gezin leert om zonder of met zo min mogelijk hulp vanuit instanties te leven. Het sociale netwerk van de gedetineerde wordt indien mogelijk bij deze aanpak betrokken.

De stapsgewijze terugkeer naar een normaal leven wordt door het opbouwen en in stand houden van de gezinsrelaties bereikt. Het doel van de consulten is het versterken en vergroten van de persoonlijke talenten van het gezin voor de langere termijn. Deze aanpak draagt dus bij aan de resocialisatie van de gedetineerde en zijn sociaal netwerk.

Inhoud: De therapeuten van Cocon werken al sinds 2000 met de gezinstherapie in de gevangenis van Freiburg. Vanaf december 2007 werkt de organisatie met een vernieuwd concept. Sindsdien vinden voortdurend consulten van de gedetineerde met zijn gezin in de gevangenis, op het werk of in de thuissituatie plaats.

De organisatie werkt met het principe van de systemische therapie. De systemische therapie is een wetenschappelijke psychotherapie die door de wetenschappelijke adviesraad psychotherapie erkend is. Deze therapie blijkt erg doelmatig en vergt weinig tijd.

Ontwikkeld uit de gezinstherapie wordt deze therapie vandaag gebruikt bij het werken met individuen, stellen, gezinnen en groepen. De therapie werkt met het principe van het kijken naar de mens en zijn gevoelens in een wisselwerking met zijn omgeving.

Tijdens deze therapie worden de regels en patronen bekeken die in de loop van de tijd bij het samenleven met verschillende mensen, bijvoorbeeld in een relatie, een gezin en andere relaties, zijn ontstaan. Problemen of symptomen worden daardoor niet meer als het probleem van het individu gezien, maar als oplossing binnen deze relatiepatronen. Het individuele probleem wordt hierdoor een gezamenlijk oplosbaar probleem. De consulten bieden de mogelijkheid om een nieuwe aanpak uit te proberen en vaste patronen te onderkennen.

Men gaat er van uit dat de mens wisselend gedrag vertoont afhankelijk van de situatie waarin hij verkeert. In de therapie wordt uitgegaan van de persoonlijke krachten en mogelijkheden waarbij de therapie gericht is om oplossingen en hulpbronnen aan te bieden.

De therapie vergroot met zijn aanpak het vermogen om aan de dagelijkse uitdagingen van het bestaan het hoofd te bieden:

- het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe ondersteunende strategieën;
- het mobiliseren van verborgen mogelijkheden, die kunnen helpen bij de verdere ontwikkeling van de relatie;
- het onderkennen van verstevigde gedragspatronen.

Tenslotte wordt ondersteuning geboden bij het afsluiten van onverrichte zaken uit het persoonlijke of de relatiegeschiedenis. (Vertaald uit het Duits van Cocon zonder datum).

Duits programma 2: Werklozen en de naasten van gedetineerden - Start '84 in Essen

Doelgroep: De naasten van gedetineerden zoals vrouwen en kinderen.

Doel: Het adviesbureau Start'84 biedt gedetineerden en hun naasten ondersteuning aan. Een van de doelen is om naasten, via gesprekken op individueel, partner- en groepsniveau de mogelijkheid te bieden om over individuele problemen te spreken en zich van hun situatie bewust te worden. Een ander doel is om de zelfvoorziening verder te ontwikkelen en de eigenwaarde te versterken. Ook wordt praktische hulp aangeboden in vorm van bijvoorbeeld het invullen van een aanvraagformulier of het begeleiden van de naasten naar instanties.

Inhoud:

Opvoedings- en relatieproblemen, eenzaamheid, isolement en een onzekere toekomst beïnvloeden de familie van de gedetineerden. Met welke zorgen en problemen de betrokkenen het adviesbureau benaderen en van welk aanbod ze gebruiken maken hangt samen met de fase van detentie. Voor het merendeel komt de detentie van hun partner plotseling en onverwacht. Dit bezorgd een gevoel van grote machteloosheid. De nieuwe situatie moet eerst begrepen worden. Pas dan heeft men de moed om naar een adviesbureau te gaan.

Vaak is onbekend wat de rechten van de familie tegenover openbare instanties zijn. In één op één gesprekken informeert de adviseur de familieleden over hun rechten. Hiermee wordt geprobeerd om de angst in de omgang met instanties te verminderen. Door de detentie kunnen financiële problemen en problemen met de huisvesting ontstaan.

De familie moet daardoor vaak verhuizen naar een nieuwe sociale omgeving. Vooral voor de kinderen is dit een extra last. Voor de partner geldt, dat hij of zij een alleenstaande ouder met kinderen wordt. Er bestaat dan recht op een passende aanvullende financiële ondersteuning.

Als het oordeel wordt uitgesproken en daarmee de gevolgen van de daad duidelijk zijn, volgt voor de familie een nieuwe crisissituatie. Er komen allerlei vragen: hoe lang moet mijn partner de gevangenis in? Hebben we volgens de wet het recht om hem of haar eens per maand in de gevangenis te bezoeken? Hoe organiseer en financier ik de bezoeken naar de gevangenis, vooral als deze verder weg is?

De nieuwe rolverdeling brengt spanningen op relatievlak met zich mee. In begeleide relatiegesprekken in de gevangenis of op het adviesbureau kunnen de partners de gewijzigde situatie bespreken, problemen aanpakken en oplossingen bedenken.

Ook het voortzetten van werk na de detentie speelt een grote rol. Het vermindert het percentage van terugval aanzienlijk als de ex-gedetineerde werk heeft.

Hiervoor wordt nauw samenwerkt met de lokale vertegenwoordiger van Mabis.Net. Dit is een bovenregionaal netwerk dat de plaatsing en nazorg voor de re-integratie van ex-gedetineerden regelt. Al tijdens de detentie wordt er door Mabis.Net kwalificaties en werkgelegenheid aangeboden. Als onderdeel van de nazorg wordt er gestreefd naar de bemiddeling naar een vaste baan. (Vertaald uit het Duits van Gras, Brigitte en Michael Oboth zonder datum).

Duits programma 3: Innovatieve gezinstraining ter bevordering van de moeder-kind-relatie tijdens de detentie

Doelgroep: Moeders, uit een open vrouweninrichtingen, met kinderen in de puberteit.

Doel: Er zijn meerdere doelen, deze zijn:

- het bevorderen van de saamhorigheid van de hele groep;
- meer variëren van de belevenis van de uitwisseling tussen de jonge kinderen en moeders;
- effectiever invullen van het werk met de jeugdigen en duidelijk maken van eigen thema's;
- het intensiever maken van de ontmoeting tussen de moeders en de jeugdigen;
- vertrouwen scheppen.

Het seminar geeft de moeders inzicht in de emotionele behoeften van hun kinderen en helpt bij het gezamenlijk ontwikkelen van krachten en sterktes. Conflictvermogen en het vermogen om lief te hebben gaan hand in hand en zijn van belang om de moeders en de kinderen van een succesvol leven te voorzien.

Het seminar is een begin, omdat de emotionele band tussen moeder en kind herontdekt en versterkt wordt.

Inhoud:

De basissituatie was de ervaring in de moeder-kind-instelling in Fröndenberg. Hier ontstond een pijnlijke scheiding tussen de familieleden wanneer de oudere kinderen niet in het weekend mochten blijven slapen bij hun moeders en kleinere broers en zussen.

Het hoofd van de instelling zette zich daarom herhaaldelijk in om het beleid ten opzichte van de oudere kinderen te wijzigen. Het helpt de moeder-kind-koppels als hun een kader geboden wordt, dat lijkt op hun latere huiselijke levensomstandigheden waar bescherming en intimiteit mogelijk is.

1. Uitwisseling tussen jongere kinderen en de moeders

Moeders en jonge kinderen werden gestimuleerd om vrij te spelen en om creatief om te gaan met verzamelde spullen (zoals plasticafval, blikken, stofresten, etc.) in zakken. Alleen de ideeën van de kinderen gaven richting aan het spel, de moeders pasten zich aan en volgden de ideeën van hun kinderen, de kinderen zijn de 'leiders'. De winst uit dit volkomen vrije spel is duidelijk: het kind bepaalt, de moeder speelt mee en alles is toegestaan. De moeders leren hierbij de interne beelden van hun kinderen kennen en gaan een gesprek met hun kind aan. Sommige moeders en kinderen misten aan het begin de instructies, werden hulpeloos en konden maar moeilijk in de eigen wereld van de fantasie komen. Andere moeders werden het kind en dus een prima speelkameraad onder de leiding van hun eigen kinderen. Elke moeder-kind-groep kreeg opzettelijk een applaus, toen ze hun spelideeën voorstelden.

2. Jeugd

Elke groep jeugdigen kreeg een eigen proces, waarbij juist de weerstand, protest en verzet van de jongeren verwerkt werden.

De maatregelen die het vertrouwen opwekten, bevorderden een gevoel van gemeenschap dat bij de jeugd toeliet om over allerlei verlangens en problemen te kunnen spreken.

Vooraf de relatie met hun moeder is voor hen van belang en het omgaan en begrijpen van het verhaal van de daad en de detentie.

In een rollenspel lieten de jongeren vrij hun gevoelens over deze onderwerpen zien en voerden er een discussie over. In de scènes werden de breuken, tegenslagen, twijfels en teleurstellingen van de jongeren duidelijk zichtbaar. De vermindering van het wantrouwen werkte in het voordeel van een samengroeiende groep en had een helend effect voor elk individu, die onder andere de wens naar gesprekken met hun moeder uitten.

Deze geplande gesprekken werden in een kamer in drie kleinere groepen gehouden met als eis dat de prioriteit bij de jongere lag die vragen aan de moeder stelde. Na meerdere oefeningen om het vertrouwen op te bouwen lukte dit erg goed, aangezien ze gebruik durfden te maken van moeilijke vragen en antwoorden en er herkenbaar steun en nabijheid ontstond.

3. De politieke middag

Gezien de kennis van de psychologische schade van de scheiding van moeder en kind, was het ook doel van dit project om de kinderen van de gedetineerden meer in het zicht te krijgen. De kinderen ervaren hun moeders in detentie namelijk als onbetrouwbaar omdat afspraken en beloftes voor bezoeken en vakanties vaak willekeurig veranderd lijken. Deze achtbaan van hoop en teleurstelling is schadelijk voor de geestelijke gesteldheid van een kind. Het gevoel van de kinderen is dat ze zich niet belangrijk voelen en in het dagelijkse leven niet kunnen meepraten.

De politieke middag veranderde dit: Ze werden persoonlijk gevraagd, er werd naar hen geluisterd en hun mening en gevoelens werden serieus genomen, wat vertrouwen in de buitenwereld creëerde. De gasten hadden nog in één op één gesprekken aandacht besteed aan de moeders en jongeren. De kinderen beleefden hun moeders als competent, doordat ze de moeders hadden om vreemden over zichzelf en de detentie te vertellen en voorstellen formuleerden om de situatie te verbeteren.

De jongeren hadden de unieke kans om met de straffende instantie, die hen beroofd heeft van hun moeders, in direct contact te komen. Dit is uiterst belangrijk voor de confrontatie met de daad waarvoor de moeder vastzit, en de straffende instanties kregen een gezicht.

Overzicht van het project:

In 2001 werd voor het eerst een pilotproject uitgevoerd dat later voortgezet kon worden vanwege het overtuigende succes en de gedetailleerde documentatie.

In het eerste jaar waren de deelnemers zes moeders en 16 kinderen (2001) en in het tweede jaar waren het 10 moeders en 20 kinderen (2002).

Het project had in eerste instantie zeven fasen die vervolgens veranderden in drie fasen.

1. Kennismaking en motivatiefase (tweedaagse bijeenkomst met alleen de moeders)
2. Twee seminarweken met de moeders en de kinderen (vijf en vier dagen)
3. Reflectie met de moeders (één dag)

De seminarweken kregen vorm door constante elementen die de deelnemers veiligheid hoorden te geven door:

- ochtend- en avondsessies met de hele groep met herhalende spellen, die enthousiasme oproepen bij iedereen en bijgedragen hebben aan de emotionele cohesie;
- kleine groepen: peuters en kleuters, basisschool kinderen, tieners en moeders die in verschillende groepen samenwerkten met een thema;
- een lange lunchpauze die de familie naar eigen behoefte kon invullen;
- gezamenlijke acties, ten minste één keer per dag, waar de dagelijkse ervaringen uitgewisseld konden worden in groepsverband.

(Vertaald uit het Duits van Balzer-Ickert, Cordelia en Dita Ostermann-Schur 2003).

Engelstalig programma 1: Mijn familie heeft een gedetineerde ouder ofwel het Kids-A-Part Programma

Doelgroep: De kinderen en familie van de gedetineerde.

Doel: Het is een programma dat educatie, advocacy en directe service aan de kinderen en families van gedetineerden aanbiedt. Deze hebben te kampen met de gevolgen van de detentie. De missie is om de families te ondersteunen en te versterken. Dit gebeurt door het bevorderen van een veilige, stabiele en verzorgende omgevingen voor de kinderen.

Inhoud:

De families kunnen contact met elkaar houden door:

- gemeenschappelijke service voor de kinderen en de verzorgers;
- service in de gevangenis voor de gedetineerde;
- het verbeteren van de communicatie tussen de verzorgers, aanbieders en gedetineerde;
- het vergroten van de opvoedingsvaardigheden;
- het aanbieden van financiële steun en supervisie om de bezoeken mogelijk te maken;
- het verwijzen naar gemeentelijke hulpmiddelen voor de kinderen, ouders en verzorgers;
- het aanbieden van groepen voor de kinderen om de detentie van de ouder te verwerken;
- de gevolgen van de detentie van de ouder op de kinderen reduceren door te pleiten voor landelijke veranderingen;
- het geven van scholing aan de service aanbieders en organisaties, die zich op de gemeenschap richten, om ondersteuning aan de families van gedetineerden te bieden.

Het Kids-A-Part programma streeft naar het verkondigen van de rechten voor kinderen van gedetineerden, die in de nationale catalogus staan. Deze rechten zijn:

1. Het veilig en geïnformeerd zijn op het moment van de arrestatie van de ouder.
2. Naar geluisterd worden als er beslissingen over hun gemaakt worden.
3. Rekening met de kinderen houden als er beslissingen over hun ouders gemaakt worden.
4. Goed verzorgd worden tijdens de afwezigheid van de ouder(s).
5. Contact laten houden met hun ouder.
6. Het bieden van ondersteuning bij, het leren omgaan met, de detentie van de ouder.
7. Ze niet veroordelen, beschuldigen of een etiket geven omdat ze een gedetineerde ouder hebben.
8. Het onderhouden van een levenslange relatie met hun ouder.

(Vertaald uit het Engels van Vermont Children's Aid Society zonder datum).

Engelstalig programma 2: Het Leaders in Future Environments (LIFE) van Centreforce

Doelgroep: Kinderen (11-18 jaar) van gedetineerden die in de buurt van de San Francisco Bay wonen.

Doel: Het Leaders in Future Environments (LIFE) project richt zich op het helpen van jeugdigen bij het ontwikkelen van hun capaciteiten, om later succesvol te zijn op educatief vlak en in het verdere leven. Het is ook een mentorprogramma. Dit richt zich op het versterken en bevorderen van leiderschap bij de jongeren, die beïnvloed worden door de detentie van hun moeder of vader.

Door het empoweren van de jongeren om goede beslissingen te nemen en het stellen van positieve doelen, streeft het LIFE project ernaar:

- Het zelfrespect en vertrouwen van de jongeren op te bouwen
- Het stimuleren van een goedlopende communicatie en het opbouwen van een relatie met hun gedetineerde ouder
- De jongeren bloot stellen aan nieuwe verrijkende levenservaringen
- Het aanbieden van rolmodellen (zowel volwassenen als leeftijdsgenoten)
- Bevorderen van gezonde levenskeuzen
- Versterken van relaties met familie en leeftijdsgenoten
- Ondersteunen van academische prestatie en een positieve houding tegenover scholing

Inhoud:

Tijdens de late negentiger jaren nam een groep vrijwilligers de taak op zich om de uitdagingen die gedetineerde ouders trotseren aan te spreken. In het werken met de gedetineerde ouders erkenden de vrijwilligers de behoefte om de sterke en unieke kwaliteiten van hun kinderen te versterken door hen aan te sporen.

Jo Chapman leidde deze vrijwilligers toen ze begonnen met het opzetten van een veilige plaats voor de jeugd, waar ze kunnen participeren aan positieve recreatieve activiteiten. Met dit concept creëerden ze het huidige bekende LIFE-project, een programma van Centerforce. LIFE staat in het Engels voor "Leaders in Future Environments" en is te vertalen als leiders in toekomstige omgevingen.

Aan de behoefte van de San Francisco Bay Area beantwoordend, voorziet het LIFE project in de voortdurende steun en positieve rolmodellen voor de jongeren, die beïnvloed worden door de detentie van de ouder.

Het LIFE project bereikt dit door middel van het voorzien van één-op-één mentorschap, groepsactiviteiten en een jaarlijks uitje. Deze zijn allen gericht op de speciale behoeften en unieke uitdagingen die de deelnemers trotseren. Alle activiteiten worden georganiseerd door het LIFE-project zelf. (Vertaald uit het Engels van LIFE project coördinator zonder datum).

Engelstalig programma 3: Milk And Cookies (Melk en Koekjes), een programma dat kinderen en families van gedetineerden ondersteunt

Doelgroep: De kinderen van een gedetineerde ouder.

Doel: Het doel van het programma is het bieden van hulp en ondersteuning, aan de kinderen en hun verzorgers, door het verbeteren van de toegang tot de hoogstnodige middelen en het stimuleren van de schoolprestaties van de kinderen. Het doel wordt bereikt door middel van strategieën die zowel gericht zijn op de behoeften van de kinderen als op de behoeften van de verzorgers.

Inhoud:

De dienst omvat:

- Steungroepen voor kinderen, die helpen bij het beter begrijpen en omgaan met de detentie
- Informatie voor ouders of verzorgers over de speciale behoeften van hun kinderen
- Ondersteuning van verzorgers door het bieden van hulpbronnen, die helpen bij de financiën, huisvesting, transport en andere zorgen
- Ondersteuning om de families te herenigen als de ouder vrijgelaten wordt

In januari 1999 werd door de organisatie 'Assisting Families of Inmates' een uniek schoolgericht programma gestart, dat de behoeften van de kinderen van gedetineerden aanspreekt. Het programma werd toen uitgevoerd op twee basisscholen en een gemeentelijk ontmoetingscentrum. De locaties liggen allemaal aan de zuidkant van de stad Richmond, waar de bevolking van kinderen met een opgesloten ouder als een van de grootste geldt. Ook hadden de families, die op dat moment in de gemeente Richmond woonden, gemiddeld het laagste huishoudinkomen. In de gemeente golden de hoogste misdadcijfers en was het opleidingsniveau het laagst.

Op dit moment werkt het programma met twee fulltime coördinatoren die deel uitmaken van een interdisciplinair outreach-team, welke gehuisvest is in elk van de zeven basisscholen. De andere organisaties, die in het team worden vertegenwoordigd, zijn onder andere Communities in Schools, Family Lifeline, Richmond Community Action Program (RCAP), Americorps, Youth Day Treatment, the Micah Initiative and Richmond Behavioral Health Authority. Elk van deze organisaties richt zijn primaire aanbod op de specifieke behoeften of risicofactoren, maar ze werken samen om hun middelen te delen en een zo volledig mogelijk aanbod te bevorderen.

De wekelijkse teamvergaderingen geven de leden de mogelijkheid om hun inbreng in de volgende zaken te geven:

- individuele dienstplannen
- het plannen van gezamenlijke programma's
- het communiceren met schoolpersoneel, administratie en vertegenwoordigers

De medewerkers werken proactief samen met schoolmedewerkers en de gemeenschappelijke bureaus om gespecialiseerde programma's en diensten, die de kans van slagen voor de kinderen verhogen, te lokaliseren. Individuele aandacht voor de verzorgers bevordert een beter begrip van de behoeften van hun kinderen. Veel van de verzorgers zijn grootmoeders, die behoefte hebben aan ondersteunende diensten om te helpen bij het omgaan met de onverwachte verantwoordelijkheden van het opvoeden van de kleinkinderen. Het programma biedt ook hulp aan bij het vervoer, de thuisbegeleiding, ondersteuning en belangenbehartiging samen met andere dienstverleners.

Meer dan 1300 diensten worden geleverd waaronder:

- intake/eerste beoordeling
- tussentijdse beoordeling/relatieopbouw
- individuele raad
- groepsraad/steungroepen
- familie bijstand voor concrete behoeften
- mentoring en tutoring
- informatievoorziening
- doorverwijzingen

Toekomstplannen blijven om een gespecialiseerde ouderschapsgroep voor de verzorgers van Milk And Cookies op te nemen in het programma. (Vertaald uit het Engels van Assisting Families of Inmates, Inc. zonder datum).

Engelstalig programma 4: Ormiston - Ondersteunen van kinderen van gedetineerden

Doegroep: Kinderen die beïnvloed worden door de detentie van een ouder.

Doel: Er zijn drie doelen geformuleerd door Ormiston.

Het eerste is het bevorderen van het belang van de rol van het gezin in het plannen tijdens het oordeel en bij de re-integratie.

Het tweede doel is het bewust worden van de behoeften van kinderen en jongeren die getroffen zijn door de detentie. Dit omvat het werken met scholen, gezondheidszorg, bureaus voor sociale zorg en vrijwillige organisaties, zodat zij beter in staat zijn om de behoeften van de kinderen en hun families tegemoet te komen.

Het derde doel is het geven van een stem aan de kinderen en de gezinnen en invloed uitoefenen door middel van overleg en onderzoek.

Dit aanbod voor kinderen van gedetineerden is uniek en loopt vooruit op andere programma's door de speciale aanpak.

Er wordt namelijk met onderwijsdiensten in de hele oostelijke regio gewerkt. De onderwijsinstellingen geven informatie en training aan de leerkrachten. Er zijn ook aanbieders die materialen voor de kinderen en jongeren verstrekken.

Inhoud: De volgende hulp wordt verleend:

- Kwalitatief goede bezoeken en contactkansen voor de kinderen om tijd te besteden met hun gedetineerde ouder, verzorger of ander familielid
- Ondersteuning en informatie voor kinderen en gezinnen
- Geaccrediteerde cursussen voor gedetineerde ouders, die hen laat onderzoeken hoe zij het beste een rol kunnen hebben en behouden in het leven van hun kind
- Hulpbronnen ter ondersteuning van de gezinnen en de mensen die met hen werken
- De nationale telefonische/online hulplijn "families van de gedetineerden"

De ondersteuning omvat:

- De Ormiston publicatie "Werken met Kinderen & Families van gedetineerden", die beschikbaar is voor alle scholen en professionals die werken met kinderen
- Opleidings- en bewustmakings-sessies als onderdeel van dagtraining programma's
- Naschoolse sessies afgestemd op een specifieke groep van het schoolpersoneel
- Eén-op-één overleggen met hoofden, leraren en ondersteunend personeel
- Training voor leraren en speciaal ondersteunend personeel in hun professionele ontwikkeling
- Informatie over lokale ondersteuning die beschikbaar is voor gezinnen (vooral rond het bezoeken van de gevangene)
- Curriculum materialen voor kinderen van de midden- en bovenbouw van de basisschool (7-14 jaar), die passen binnen de vakken geschiedenis, burgerschap en het vak "persoonlijke-, sociale-, gezondheid- en economische- vorming"
- Niet op school gebaseerde training voor pleegverzorgers, vrijwilligersorganisaties, hulpverleners en andere
- Leveren van sessies op maat, passend binnen de kinderopvang, gebaseerd op de opleidingen voor onderwijsassistenten

(Vertaald uit het Engels van Ormiston Children & Families Trust zonder datum).

Engelstalig programma 5: PILLARS - hulpverlening met het principe van huisbezoeken

Doelgroep: Het gezin van de gedetineerden. Eén deel van het programma is voor de partner en het andere deel voor de kinderen.

Doel: Waar mogelijk, is het doel het garanderen dat de kinderen en jongeren bij hun eigen familie en eigen gemeenschap kunnen blijven. De hulpverleners werken nauw samen met andere instanties zoals de gezondheidszorg, de gevangenis en scholen om dit te bereiken.

Inhoud: Er kunnen verschillende niveaus van ondersteuning, afhankelijk van de behoeften van het gezin, aangeboden worden. Vóór het eerste bezoek neemt de hulpverlener contact op door te bellen. Tijdens dit telefoongesprek kunnen de behoeften en wensen van de betrokkene besproken worden. Ook kunnen tijdens een vervolgspraak de zaken met de hulpverlener verder besproken worden.

Bij het eerste bezoek in de thuissituatie zal de hulpverlener zichzelf voorstellen en uitleggen wat het aanbod inhoudt. De betrokkene kan dan zelf bepalen om nog zorgen te uiten of vragen te stellen alvorens toestemming te geven om mee te doen. Als het besluit genomen is om het hulpaanbod aan te nemen, zal de hulpverlener een nieuwe afspraak met de betrokkene maken.

Zodra het gezin de volledige ondersteuning ontvangen heeft (het krijgen van ondersteuning en begeleiding in de thuissituatie), zal de hulpverlener, afhankelijk van de behoeften, of één keer per week, of één keer in de 14 dagen komen. Het aanbod is op vrijwillige basis, waardoor de cliënt kan kiezen wanneer hij of zij wil stoppen. Als het kind meedoet aan het mentorprogramma is er wel een verplichting om ten minste één jaar door te gaan met de tweemaandelijks checks, die gericht zijn op de relatie van de kinderen met hun mentor.

Alle professionals zijn gespecialiseerd in het omgaan met problemen van kinderen van gedetineerden en hun families, zodat er in vertrouwen met hun samengewerkt kan worden. Ze houden zich aan hun ethische code, waaronder het verstrekken van een vertrouwelijke, niet-oordelende dienst en het zorgen voor respect voor de privacy. De professionals maken gebruik van alle mogelijke middelen die beschikbaar zijn om de cliënt te helpen, inclusief het verwijzen naar andere organisaties met de instemming van de cliënt.

PILLARS erkent het belang van verbindingen tussen mensen op lange termijn, vooral die tussen gezinsleden en hun sociale netwerk. Deze steun is essentieel om de familie een bestaan te bieden dat vrij is van criminaliteit.

Voorwaarden aan de deelnemers:

Er zijn voorwaarden waaraan voldaan moet worden. De voornaamste is dat de deelnemers in Christchurch of South Auckland wonen en aan een van de volgende vragen voldoen:

- Voedt u een kind, of kinderen, op die een ouder in de gevangenis hebben?
- Moet de ouder nog ten minste een jaar straf ondergaan?
- Bent u woonachtig in Christchurch of South Auckland?
- Bent u bereid om samen te werken met de PILLARS hulpverlener om positieve veranderingen voor u en de kinderen te weeg te brengen?

Het wraparound proces

Wraparound betekent vertaald zoiets als doorrollen en richt zich in het begin op het inbrengen van de natuurlijke en professionele ondersteuning van het kind en het gezin. Het uiteindelijke doel is om het kind, gezin en familie te ondersteunen tijdens de detentie en na de detentie de cyclus van de misdaad te doorbreken in een nazorgtraject.

Inhoud:

Wraparound richt zich op het gebruik maken van de sterktes en natuurlijke ondersteuning van het kind en het gezin en ontwikkelt samen met de professionals een plan dat richting geeft aan de gezinnen, zodat ze hun verlangens en dromen kunnen bereiken. Wraparound is een creatief proces in plaats van een programma of dienst en betreft de cliënt bij elke stap. Tijdens het eerste contact in de thuissituatie vindt een beoordeling plaats, zodat de hulpverlener, samen met de ouder of verzorger, de problemen die moeten worden aangepakt identificeert. Als onderdeel van deze beoordeling wordt de natuurlijke en professionele ondersteuning van het kind en het gezin besloten.

Naar aanleiding van deze ondersteunings-mogelijkheden identificeert de hulpverlener de mensen die het meest aan de behoeften voldoen en nodigt deze uit om er bij de eerste bijeenkomst bij te zijn. De hulpverlener stuurt het proces en coördineert de bijeenkomsten, die snel na de beoordeling worden opgezet. De hulpverlener ondersteunt het kind, het gezin en de familie door contacten te onderhouden met elk gezinslid en biedt, mits nodig, verdere ondersteuning.

Het plan richt zich op het creëren van een familievisie, die beschrijft hoe het gezin eruit zou willen zien als de ouder vrijgelaten wordt. Tevens richt het plan zich op het geven van een richting om de doelen te bereiken en levert het de middelen die hiervoor nodig zijn. Het team belooft om onvoorwaardelijke steun te bieden aan het gezin tijdens dit proces. Het is absoluut noodzakelijk voor de effectiviteit dat het wraparound team instemt met eventuele wijzigingen van het proces, zolang ze in het belang van het kind zijn en de gezinsbehoeften er beter door worden voorzien. Eventuele wijzigingen in het proces worden altijd in overleg gedaan.

2. PILLARS Mentorschap voor kinderen van gedetineerden - programma

Het “Mentorschap voor kinderen” programma koppelt gescreende en opgeleide volwassen vrijwilligers (mentoren) aan kinderen van vijf tot 18 jaar (leerlingen), die een gedetineerde ouder hebben. Het doel van het mentorschap is het bieden van ervaringen en relaties aan de kinderen, welke de ontwikkeling van de kinderen verrijken, criminele activiteiten voorkomen en succes in het onderwijs en daar buiten bevorderen.

De mentor besteedt op regelmatige basis individuele tijd en aandacht aan zijn leerling. Dit is meestal in de vorm van één keer in de twee weken een bijeenkomst en wekelijks telefonisch contact. Tijdens de bijeenkomsten ontwikkelen de mentor en de leerling geleidelijk een sterke relatie en ondersteunt de mentor de leerling bij de dagelijkse uitdagingen die deel uitmaken van het opgroeien.

Na verloop van tijd verwerven de leerlingen nieuwe vaardigheden, verkennen ze nieuwe belangen, verkrijgen ze zelfvertrouwen en breiden ze hun kennisfundamenten uit tot buiten hun familie en hun sociale netwerk. Dit is erg belangrijk, omdat uit statistieken blijkt dat deze kinderen zes tot zeven keer meer kans hebben (dan hun leeftijdgenoten) om in detentie te komen als er geen interventies zijn.

3. “As Free As An Eagle” gezinsherenigingsprogramma

PILLARS is de licentiehouder van de inhoud van drie cursussen die gebruikt worden binnen het detentiesysteem in Nieuw Zeeland. Deze drie zijn:

1. Hoe hou ik mijn gezin levend terwijl ik mijn straf uit zit
2. Hoe voeg ik me opnieuw in bij mijn gezin en in de maatschappij na de detentie
3. Wat gaan we in hemelsnaam met ‘hem’ doen

De cursussen bestaan uit vier lessen van 2 ½ uur die informatie verstrekken aan de gedetineerden over hoe ze pogingen kunnen wagen om hun families intact en groeiend te houden tijdens hun detentie. De cursus werkt met het integratiemodel uit de contextuele familietherapie van Ivan Boszormenyi-Nagy, plus informatie uit recente literatuur en andere materialen. Tevens is het programma gebaseerd op het bekende boek ‘As Free As An Eagle’, de overlevingsgids voor de familie van gedetineerden geschreven door Dr. Daniel J. Bayse. (Vertaald uit het Engels van Pillars 2008-2012).

Engelstalig programma 6: Girl Scouts Beyond Bars - Ondersteunen van meisjes en het verbinden van families

De organisatie Girl Scouts van de Verenigde Staten van Amerika (GSUSA) biedt meisjes een netwerk van zorgzame volwassenen, leert hen sociale vaardigheden en stimuleert academische prestaties, die allemaal een positieve eigenwaarde en persoonlijk succes bevorderen.

Doelgroep: Duizenden meisjes en hun gezinnen profiteren van de letterlijk vertaalde 'meisjes scouts aan de andere kant van de tralies', een programma dat zich richt op meisjes van wie de moeders of vaders gedetineerd zijn. Aan de momenteel meer dan 37 Girl Scouts Beyond Bars programma's in heel Amerika participeren ongeveer 800 meisjes en 600 moeders per jaar. De Girl Scouts van de Verenigde Staten van Amerika worden door het Ministerie van Justitie gefinancierd.

Doel: Terwijl het verminderen van de negatieve gevolgen van de ouderlijke scheiding het primaire doel is van Girl Scouts Beyond Bars, is het programma ook bedoeld om de moeder-dochter relaties te koesteren en in sommige gevallen te herstellen. Door de moeders en dochters te helpen bij het ontwikkelen van hun sterktes, moedigt het programma hen aan om, in de toekomst, positieve beslissingen te nemen.

Inhoud: Meer dan 14 jaar geleden startte Girl Scouts USA met het benaderen van de specifieke ontwikkelingsbehoeften van meisjes, die beïnvloed zijn door het justitiële systeem. Daaruit ontstonden twee nationale programma's:

Girl Scouts Beyond Bars (GSBB) en Girl Scouting in Detention Centers (GSDC).

Ik ga in dit stuk in op het programma Girl Scouts Beyond Bars. Hoewel elk programma varieert in aandacht en inhoud, wil elk Girl Scouts Beyond Bars programma bereiken dat de ouder-kind band, het zelfbewustzijn en de ontwikkeling van leiderschap toeneemt. Om deze doelen te bereiken is het programma rond de volgende drie componenten gestructureerd:

- Moeder- en dochtergroepen komen tijdens bijeenkomsten in de gevangenis samen
- Bijeenkomsten voor alleen de meisjesgroepen worden in de gemeenschap gehouden en nemen deel aan activiteiten van de programma's in heel Amerika
- Verrijkende activiteiten voor de gedetineerde moeders in de gevangenis

Door middel van het gebruik van formele leerplannen, maar ook door gemeenschappelijke samenwerking met organisaties, omvat het programma doorgaans de volgende activiteiten en onderdelen:

- Financiële geletterdheid
- Opvoeringen en beeldende kunst
- Preventie of interventie van pesten en vorming van bendes
- Ontwikkelen van persoonlijke groei en leiderschap
- Plannen van de overgang en terugkeer
- Een van de meisjes geplande voorziening met leerprojecten
- Verwijzingen naar de gemeenschapsvoorzieningen voor de meisjes en de verzorgers

Girl Scouts Beyond Bars in Actie

Hieronder zal ik drie van de meer dan 37 programma's kort beschrijven:

‘Durf te dromen’ van Girl Scouts of Rolling Hills Council in New Jersey

Meer dan een decennium geleden boden de Girl Scouts van Rolling Hills 13 meisjes uit Essex County in New Jersey de gelegenheid aan om hun relaties met hun moeders op te bouwen, door middel van een maandelijks bezoekprogramma in de staatsgevangenis voor vrouwen die een straf van een jaar of langer uitzitten.

Sindsdien is het Girl Scouts van Rolling Hills ‘durf te dromen’ uitgegroeid tot een programma dat iets betekent voor meer dan 300 meisjes in acht verschillende regio's. Meer dan 50% van de meisjes kiezen ervoor het programma te blijven volgen na de detentie van hun moeders. Dit innovatieve programma biedt opvoedingslessen voor moeders, vervoer, gevangenisbezoeken, gemeenschappelijke bijeenkomsten voor alleen de meisjes, wekelijkse mentorgesprekken en zomerkamp voor de meiden. Hiermee zet het programma zich blijvend in voor de doelen van het versterken van de moeder-dochter relatie, het stimuleren van de persoonlijke en sociale ontwikkeling van de meiden en het verschaffen van zinvolle leiderschapskansen, die degelijke besluitvorming en sociale vaardigheden empoweren.

‘Een cirkel is rond’ van Girl Scouts-Columbia River Council in Oregon

Traditioneel eindigen de Girl Scout groepsbijeenkomsten, over de hele wereld, met het in een vriendschapscirkel staan en elkaars handen vast te houden. Deze tijdloze traditie is in het Columbia River Girl Scouts Beyond Bars programma ‘De cirkel is rond’ opgenomen. In aanvulling op het ondersteunen van de moeder-dochter relatie tijdens de detentieperiode, dient het programma ook voor de pleeggezinnen en versterkt het de moeder-dochter relatie tot op de dag van de vrijlating.

Het programma is tevens bedoeld om de cyclus van detentie van opvolgende generaties te doorbreken, door een aanbod dat varieert van films maken, alfabetisering, gezond leven en paardrij therapie. Het programma wordt inmiddels gevolgd door meer dan 50 meiden van wie de moeder in detentie zit in de gevangenis in Wilsonville, Oregon.

‘Moeders met fantastische dochters’ van Girl Scout of Cannon Valley in Minnesota

Het programma ‘Moeders met fantastische dochters’ begon in 2002 met slechts zes meisjes die contact hadden met hun moeders in de staatsgevangenis voor vrouwen in Shakopee, Minnesota. Sindsdien is het programma uitgebreid om meer dan 70 meisjes en moeders te ondersteunen door middel van activiteiten zoals creatieve therapie, radio interviews en het bijhouden van een logboek.

Voor de meisjes die niet in staat zijn om hun moeders in de gevangenis te bezoeken, heeft ‘Moeders met fantastische dochters’ samengewerkt met een organisatie die zich met het mentorschap bezighoudt. Deze meisjes worden gekoppeld aan een positief zorgende volwassene die naar ze luistert, met ze lacht en ervaringen deelt.

Met behulp van inheemse Amerikaanse methoden, zoals ‘Vredestichtende cirkels’, kunnen de meisjes onopgeloste trauma's in hun leven vaststellen. Dit verzorgende en helende proces maakt het mogelijk voor zowel de meisjes als voor de volwassenen om hun eigen levenservaringen in een veilige omgeving aan te boren en te onderzoeken. In dit proces verwerven zij een grotere veerkracht, die helpt bij het doorbreken van de criminaliteitscyclus. Wanneer de moeders de gevangenis verlaten, helpt een ‘alumni’-programma hen om in contact te blijven met hun dochters tijdens de kritische overgang naar de verantwoordelijkheden van de echte wereld.

Een onlangs vrijgelaten moeder merkte op dat toen ze de gevangenis inging, haar relatie met haar dochter tot stilstand kwam. “Ze vertrouwde mij niet, want ik had haar verschrikkelijk pijn gedaan,” zei de moeder. “Girl Scouts werd de bouwsteen en de basis om ons open te stellen voor elkaar, onze gevoelens te uitten en elkaar te leren kennen op een nieuw niveau. Ik werd op 25 september 2006 vrijgelaten en we wonen nu Girl Scouts alumni uitstapjes bij en blijven zo emotioneel verbonden.” (Vertaald uit het Engels van Girl Scouts of the USA 2007).

Engelstalig programma 7: Eurochips

Eurochips is het Europese Netwerk voor kinderen van gedetineerde ouders, dat gefinancierd wordt door de Bernard van Leer Foundation. Ze ondersteunen Europese initiatieven ten behoeve van kinderen met een gevangene ouder.

Doelgroep: De kinderen van gedetineerde ouders.

Doel: Eurochips is een netwerk dat met zijn Europese partners actief is met betrekking tot detentie gerelateerde zaken, zoals de rechten van het kind en welzijnszorg voor de kinderen. Ook doelt het op het stimuleren van de bewustwording en het bereiken van nieuwe manieren van denken, handelen en communiceren in kwesties met betrekking tot de kinderen van gedetineerden.

De kinderen hebben tevens het recht op de waarheid over de opsluiting van hun ouders. Boven alles moet de kinderen de kans geboden worden om een band met beide ouders te kunnen onderhouden. Dit recht is vastgelegd in het 'verdrag van de rechten van het kind' van de Verenigde Naties van 1989 en in het statuut van de grondrechten van de Europese Unie van 2000. In de bijlage is een tabel te vinden met het percentage van gedetineerde vrouwen in de Europese Unie.

Inhoud:

Wat doen ze:

- Als stem voor de kinderen van gedetineerden fungeren, om de bewustwording te stimuleren bij de publieke wereld, rechters, scholen, kinderopvang professionals, gevangenispersoneel en de betrokken organisaties en overheidsdiensten.
- Aanbieden van forums voor het uitwisselen van ideeën en goede praktijken voor kinderen met gedetineerde ouders.
- Het bouwen van een capaciteitscentrum:
 - 1) om meer accurate statistieken over het aantal getroffen kinderen te geven
 - 2) voor het verkennen van de psychologische en sociale gevolgen van de opsluiting
 - 3) om het belang van het onderhouden van familierelaties te benadrukken
- Training van professionals en vrijwilligers.

Welke initiatieven promoten ze:

- Speciale kindvriendelijke bezoekersgedeeltes in gevangenissen en verlengde bezoektijden voor kinderen.
- Begeleiden van kinderen door speciaal opgeleide vrijwilligers wanneer de bezoeken naar de gevangenis gehinderd zijn door lange afstanden, familie conflicten en andere.
- Initiatieven die de communicatie tussen de kinderen en gedetineerde ouders faciliteren zoals meer toegang tot telefonisch contact.
- Opvoedingsprogramma's zoals discussiegroepen en vakwerkplaatsen voor de ouders in de gevangenissen waar ze voorwerpen voor het kind kunnen creëren.
- Bieden van maatstaven die de ouders als middel kunnen gebruiken om hun ouderlijke verantwoordelijkheden na te komen. Dit gebeurt vanaf het moment dat de ouder gearresteerd wordt. Ook worden disciplinaire maatstaven en alternatieven zoals moeder-kind-instellingen aangeboden in plaats van de gevangenis. Vooral voor moeders met zeer jonge kinderen is dit een betere keuze.

(Vertaald uit het Engels van Eurochips 2002/2010).

Samenvatting van de belangrijkste bevindingen uit de Duitse en Engelstalige programma's

Ik geef hier een korte samenvatting van de programma's.

Uit de Duitse programma's blijkt dat sommigen uitgevoerd worden door vrijwilligers, sommigen door professionals en anderen door een combinatie van professionals en vrijwilligers. Uit de Engelstalige programma's blijkt dat dit ook het geval is, maar er is ook een programma dat door professionals en scholen uitgevoerd wordt.

Wat opvalt is dat er natuurlijk ook verschillen zijn in de doelen van de programma's. Het doel van het ene programma is het verbeteren, versterken of in stand houden van de moeder-kind relatie en de ontwikkeling van het kind. Een ander programma heeft als doel het versterken en vergroten van de persoonlijke talenten van het gezin; de levenssituatie langdurig te verbeteren en bij te dragen aan de resocialisatie of opnieuw vertrouwen te scheppen.

Bij de Engelstalige programma's valt op dat bij sommige programma's aan eisen voldaan moet worden om mee te kunnen doen. Ook is het doel van het ene programma het geven van opvoeding en directe service terwijl een ander programma jeugdigen helpt bij het ontwikkelen van capaciteiten. Een ander programma heeft als doel hulp en ondersteuning bieden aan het hele gezin om het gezin te versterken en de re-integratie, met zo min mogelijk hulp van instanties, te bevorderen.

Er zijn ook programma's die familietherapie aanbieden om de kinderen in hun eigen omgeving te kunnen laten wonen of programma's die de moeder-kind relatie in stand willen houden of herstellen door te helpen bij het ontwikkelen van hun sterktes. Nog een ander programma ondersteunt initiatieven ten behoeve van de kinderen van de gedetineerden.

Er zijn ook verschillen in de inhoud. Sommige programma's zijn gratis en anderen worden door de organisatie of door de Duitse staat gefinancierd. De meeste programma's zijn tevens voor een grote groep kinderen van verschillende leeftijden en een paar zijn voor het hele gezin.

Sommige programma's geven informatie terwijl andere professionele ondersteuning bieden. De Engelstalige programma's lijken allemaal gratis te zijn. Er zijn er een paar die gefinancierd worden door de overheid of andere organisaties.

De meeste programma's zijn specifiek gericht op kinderen van gedetineerden en een paar op het kind en de ouder of het hele gezin. Een ander verschil is dat alle programma's hulpverlening bieden en alleen sommigen ernaast nog informatie verstrekken.

Er worden zowel bij de Duitse als ook bij de Engelstalige programma's onderdelen aangeboden op individueel, gezins- of groepsniveau of een combinatie daarvan, waarbij de participatie van elk familielid verschilt. Vooral bij het Engelstalige 'Girl Scouts Beyond Bars' is het aanbod op groepsniveau erg belangrijk.

De duur van elk programma verschilt tevens. Een enkele duurt een paar uur, een ander een paar dagen en sommigen zelfs een week. Bij de Engelstalige programma's zijn er zelfs een paar waar de participatie meerdere jaren kan duren.

3. Activiteiten ter ondersteuning van gezinnen van (ex-) gedetineerden

Naast de bovenstaande programma's bestaan er ook enkele activiteiten of speciale aanpakken in de gevangenissen, in de verschillende landen. Ze voldoen echter niet aan de criteria om als programma opgenomen te worden. Ook zijn de activiteiten niet geëvalueerd waardoor ze niet bewezen effectief lijken om uiteindelijk te kunnen gebruiken.

Ik heb ervoor gekozen om ze wel te noemen omdat ze van belang zijn om een brede inventarisatie te laten zien. Het zijn namelijk initiatieven en activiteiten die zeker van belang zijn voor de gezinnen van gedetineerden.

Nederlandse activiteiten:

Vrouwengevangenis Amerswiel: "In de vrouwengevangenis Amerswiel bestaat een apart kinderbezoekuur, twee keer per maand op zaterdag, en logeerpartijen. De directrice Marjolein Groot vindt het werken aan de relatie tussen de moeder en haar kinderen erg belangrijk. De moeder en het kind krijgen op die middagen uitgebreid de tijd voor elkaar zonder andere familieleden die de aandacht opeisen. Ze zijn dan niet in de bezoekersruimte, maar gewoon in het huis waar de moeder verblijft. De vrouwen verblijven namelijk niet in cellenblokken, maar in huizen. Dit maakt de aanpak van Amerswiel zo uniek.

Door de kinderen op bezoek te laten komen op de afdeling zelf, krijgen de moeders meer zicht op hoe het met hun kind gaat. De gedetineerde moeders blijken zich namelijk grote zorgen te maken over het welzijn van hun kinderen." (Geerdink, M/ V Zorg 2001).

De effectiviteit van de aanpak in de vrouwengevangenis is mede afhankelijk van de opzet en het type vrouwen dat vastzit. Als de gevangenis namelijk onoverzichtelijk is ingedeeld is de veiligheid moeilijker te waarborgen dan wanneer deze bestaat uit kleinere afdelingen.

Sterke Verhalen: Dit verhalenproject, van Stichting Mara in Rotterdam, is een leuk idee voor gedetineerde vaders met jongere kinderen.

"Door hen verhaaltjes, op dvd, te laten voorlezen wordt de band tussen de gedetineerde vader en zijn kind(eren) versterkt. De vader wordt als ouder en niet als gedetineerde gezien. Bij het project gaan vrijwilligers naar de penitentiaire inrichting, waar zij de vaders helpen om de verhalen pakkend voor te lezen. De dvd's worden door de vrijwilligers bij de kinderen van de gedetineerde vader thuis bezorgd." (Stichting Mara 2009).

Duitse activiteiten:

Indianenactiviteit: De indianenactiviteit wordt sinds 1997 door het gemeentejeugdwerk Sachsen uitgevoerd. Het is een gratis activiteit die aangeboden wordt aan de kinderen (7-13 jaar) van gedetineerden. Het doel is om een actieve integratie in een groep te bevorderen door middel van het delen van hetzelfde probleem.

Bij de activiteit leven de kinderen en vrijwilligers een week lang net als indianen. De vrijwilligers nemen de tijd voor de kinderen om een vertrouwensband op te bouwen. Elke activiteit (variërend van sport, spel, kampvuur en inhoudelijke elementen) is bedoeld om het kind het gevoel te geven dat het belangrijk is en serieus genomen wordt. In één op één gesprekken kunnen de kinderen vrij over hun situatie spreken, wat de kinderen erg oplucht. De opgebouwde hulpverleningsrelatie wordt na de activiteit in stand gehouden. Dit contact wordt door middel van huisbezoeken en brieven onderhouden. In de jaren na deelname aan het project werden de kinderen herhaaldelijk uitgenodigd tot ze 13 jaar werden en ook als de ouder ex-gedetineerd was. (Vertaald uit het Duits van Nicko 2002).

Fröndenberg: De moeder-kind-instelling is een inrichting naast het gevangenisziekenhuis. Er wonen 16 gedetineerde moeders met hun kinderen samen, die geen schoolplicht hebben.

Het doel is om de separatie van de moeder en het kind tijdens de detentie te voorkomen en ontwikkelingsachterstanden bij het kind te verminderen. Voor dit moet het opvoedingsaanbod aangepast worden op de ontwikkelingsfase van het kind. Het opvoedingsgedrag van de moeder moet begeleid en beïnvloed worden. Er zijn drie soorten van begeleiding. De eerste is het begeleiden van de moeder. Het zelfbeeld en de eigenwaarde van de moeder worden versterkt, zodat ze de dagelijkse taken weer aan kan.

De tweede is pedagogische begeleiding van de kinderen. De oudere kinderen gaan een dagdeel naar het kinderdagverblijf en de jongere kinderen spelen samen met moeder, mits deze niet werkt, in een moeder-kind-groep. De derde is het begeleiden van de moeder-kind-relatie. Er wordt gelet op conflicten die kunnen ontstaan door groepsdynamische processen en op bijzondere punten bij de begeleiding. (Vertaald uit het Duits van directeur van de gevangenisziekenhuis in Nordrhein-Westfalen- Fröndenbergs 2010).

Mannengevangenis Bochum: Bij deze activiteit komen de gezinnen van de gedetineerde mannen naar de gevangenis om samen een gezellige en kleurrijke middag te beleven. De activiteit wordt georganiseerd door de begeleidingsgroepen van de katholieke vereniging voor sociale diensten (SKM). Het doel is om op de behoeften en belangen van de kinderen en de partners van de gedetineerden in te gaan.

De vaders hebben voor het feest eten gemaakt en de hal samen met de medewerkers van de gevangenis de hal versierd. Tijdens het feest speelden, knutselden en puzzelden de families samen met hun kinderen. De vaders konden eindelijk met hun kinderen spelen, waardoor de kinderen de volle aandacht kregen.

Aan het einde van elk feest kwam er een bijzondere act. In 2005 waren dit twee clowns en in 2007 waren er jongleurs, die trucs uitvoerden. Bij het Sinterklaasfeest kwam de Duitse Nikolaus die stralende kindergroten veroorzaakte. Ook vertelde hij verhalen, werden kerstliedjes gezongen en kregen de kinderen zakjes met snoep mee naar huis. (Vertaald uit het Duits van de Katholieke vereniging voor sociale diensten 2005-2007).

Engelbaum®: Dit is een activiteit die bedoeld is voor benadeelde kinderen in Duitsland die zonder deze activiteit geen kerstcadeau zouden krijgen. Er zijn drie projecten waarvan het eerste kerstcadeaus voor de kinderen zijn. Via vrijwilligers worden in de participerende gevangenissen aanvraagformulieren uitgedeeld. Er kan per kind dat thuis woont een gratis cadeau van maximaal € 26, - aangevraagd worden. De vrijwilligers kopen dan de cadeaus, die vervolgens door een medewerker van het team opgestuurd worden. Het tweede is een kerstfeest in de mannengevangenis met cadeaus die gratis geleverd worden. De vaders kunnen ze namelijk niet zelf kopen doordat ze gedetineerd zijn. Het derde is ook een kerstfeest met gratis cadeaus, maar dan in een vrouwengevangenis waar moeders samen met hun kinderen wonen. De moeders ontvangen dan de cadeaus voor hun kinderen en de gevangenis krijgt materialen zoals knutselpullen, speelgoed en dergelijke. (Vertaald uit het Duits van Engelbaum, Weihnachtsgeschenke für benachteiligte Kinder zonder datum).

Vader-kind-weekend: Het is een activiteit voor vaders in een open inrichting en hun kinderen. Bij deze activiteit worden er vrijheden geboden om gezamenlijk te leven en dingen te beleven. De mannen ondergingen een hele sollicitatieprocedure en vulden een vragenlijst in om met hun kind mee te mogen doen. Uiteindelijk mochten zeven gedetineerde vaders (25- 42 jaar) en in totaal 14 kinderen (4-17 jaar) aan de activiteit participeren.

De gezamenlijke activiteiten met de kinderen waren zo ontworpen dat er mogelijkheden waren voor alle leeftijdscategorieën. Er werden onder andere uit simpele materialen zoals stenen en schelpen kleine speeltjes geknutseld, die vervolgens mee naar huis genomen werden. Er zijn ook gespreksgroepen voor de vaders om met elkaar over het vaderschap tijdens detentie te bespreken. De mannen konden de moeilijkheden uitten en naar nieuwe mogelijkheden voor de toekomst zoeken. (Vertaald uit het Duits van Haas, Jürgen en Melanie Mohme 2009).

Hoofdstuk 3: Onderzoek naar de effectiviteit van de programma's

In dit hoofdstuk ga ik nader in op de effectiviteit van de programma's. Ik ga in het eerste subhoofdstuk in op de Nederlandse programma's en daarna op de internationale programma's, die uit onderzoek van organisaties of instellingen effectief gebleken zijn. Ik ga daarmee de deelvragen 2 en 4 beantwoorden.

In het tweede subhoofdstuk beantwoord ik vervolgens deelvraag 5. Dit doe ik met behulp van de beoordelingen naar de tevredenheid van de deelnemers en professionals.

Bij elk programma noem ik de uitkomst van het effectiviteitonderzoek of de beoordeling van het programma door de deelnemers en professionals. Ik maak hierbij gebruik van de effectladder van het Nederlandse Jeugdinstituut. Daarna geef ik kort mijn eigen mening over het besproken programma.

De effectladder van het Nederlandse Jeugdinstituut

“Veel interventies die in de praktijk worden gebruikt zijn niet zonder meer aan te duiden als bewezen effectief, maar dat betekent nog niet dat de kwaliteit van die interventies slecht is. Van Yperen en Veerman (2008) hebben een kader opgesteld waarin de effectiviteit van interventies is ingedeeld in een aantal niveaus. Zij gaan daarbij uit van verschillende soorten effectiviteit die onderscheiden kunnen worden.

In de praktijk is de effectladder daarom het kader geworden om methodiekontwikkeling en verschillende soorten effectonderzoek in een gefaseerd proces te laten verlopen. Hoe meer bewijskracht er is op niveau 4, hoe zekerder de uitspraak over de effectiviteit kan worden gedaan.” (Yperen 2009).

“**Niveau 0:** Op dit niveau is er sprake van een interventie die nog 'in de hoeden' van de uitvoerders zit. Er wordt volgens de medewerkers methodisch gewerkt, maar wat ze precies doen en waarom het werkt is niet duidelijk omdat het nergens opgeschreven is. Dit niveau valt buiten beschouwing omdat bij alle programma's die ik genoemd heb al duidelijk beschreven wordt wat er gedaan wordt en wat het doel hiervan is.

Niveau 1: Op dit niveau is de aard van de interventie **nader omschreven en gespecificeerd**. De aandacht gaat vooral uit naar het doel van de interventie, de doelgroep, de aanpak en de randvoorwaarden voor de uitvoering. Door deze explicitering is de werkwijze van de interventie te begrijpen, de kans op effectiviteit enigszins in te schatten en de aanpak gemakkelijker overdraagbaar.

Niveau 2: Het formuleren van een goede interventietheorie maakt een interventie in **theorie effectief of veelbelovend**. Interventies in de databank van het Nederlandse Jeugdinstituut voldoen minstens aan dit niveau. Op niveau 2 gaat het om een aannemelijk verhaal dat de interventie kan werken. De interventie wordt sterker als gerefereerd wordt aan algemeen aanvaarde en met onderzoek ondersteunde theorieën.

Niveau 3: Een goede omschrijving (niveau 1) en onderbouwing (niveau 2) laten het wat en waarom van een interventie zien. Als vastgesteld kan worden dat de geformuleerde doelen of gewenste veranderingen bereikt zijn, en bovendien is vastgesteld dat de interventie ook volgens plan verstrekt is aan de beoogde doelgroep, dan is de **bewijsvoering** van een effectieve interventie weer een stapje verder gebracht. Om dit allemaal te kunnen constateren moet er gemeten worden.

Het meten vormt de kern van niveau 3: er zijn **cijfers beschikbaar** die laten zien dat de doelgroep wordt bereikt, dat de doelen van de interventie worden gerealiseerd, dat er weinig cliënten zijn die voortijdig afhaken, dat de cliënten tevreden zijn. Deze gegevens leveren de eerste indicaties op voor de effectiviteit van de interventie.

Niveau 4: Interventies die **voldoende causale bewijskracht** hebben zijn **bewezen effectief** te noemen: de gemeten verbetering is toe te schrijven aan de gebruikte interventie. Dit is het hoogste niveau van effectiviteit, mits de interventie ook op de andere niveaus goed ontwikkeld is. Op niveau 4 is er sprake van een goed omschreven, theoretisch onderbouwde en in de praktijk getoetste aanpak, waarbij bovendien is aangetoond dat de interventie beter is dan 'geen interventie' en een 'andere interventie'. Daarvoor is een vergelijking nodig met een groep die geen hulp heeft ontvangen en een groep die de interventie niet gekregen heeft maar wel een ander aanbod." (Yperen 2009).

Met behulp van deze niveaus ga ik in het volgende hoofdstuk nader in op het niveau van de genoemde programma's. De programma's die het derde en vierde niveau van de effectladder bereiken neem ik op in mijn voorbeeldprogramma. Deze lijken het meest effectief te zijn waardoor mijn voorwaarde voor een kwalitatief hoogwaardig programma verzekerd is.

1. 1. Effectiviteitonderzoek in Nederland

Programma 3: Kinderen van Ouders met Psychische Problemen interventie

De Databank effectieve jeugdinterventies heeft een onderzoek gedaan naar de KOPP-interventie (augustus 2004 en update juli 2007) dat gebruikt kan worden ter evaluatie. In Nederland is een effectevaluatie van het programma uitgevoerd. Dit onderzoek is vanwege een tekort aan proefpersonen afgebroken.

Er bestaan geen vergelijkbare interventies in Nederland, waarmee deze vergeleken kan worden. Daarom werden buitenlandse studies gebruikt om de effectiviteit te onderzoeken.

Samenvatting van het effectiviteitonderzoek

Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit

“In Amerika is het programma uitgebreid onderzocht door Beardslee et al. (1997).

In het onderzoek zijn de programmadoelen geoperationaliseerd in meetbare termen aan de hand van gestandaardiseerde meetinstrumenten. Voor de deelname zijn 52 gezinnen geselecteerd met ten minste een kind in de leeftijd van acht tot vijftien jaar, dat nooit behandeld is voor een psychiatrische stoornis en waarvan tenminste een van de ouders een psychiatrische stoornis heeft.

Deze gezinnen zijn willekeurig toegewezen aan de experimentele groep en aan de controlegroep. Gezinnen in de experimentele groep namen deel aan de gezinsinterventie terwijl de gezinnen uit de controlegroep gestandaardiseerde lezingen van tweemaal een uur aangeboden kregen. Bij de lezingen waren de kinderen niet aanwezig.

Er is een nulmeting vooraf gedaan en een nameting na afloop en een follow-up na anderhalf jaar na de aanmelding.

Eerst zijn beschrijvende statistische analyses uitgevoerd. Daarna hebben de onderzoekers de twee groepen vergeleken op diagnostische variabelen van ouder en kind, en zelfrapportage metingen van het kind. De vergelijkingen werden uitgevoerd aan de hand van een t-toets, om een betrouwbaarheidsinterval te meten, en het chi-kwadraat, dat toetst of de gevonden data aangepast is aan een veronderstelde verdeling. Verder zijn er covariantie-analyses gedaan.” (Ince, D. update 2007).

Resultaten

“Kinderen in de experimentele groep toonden anderhalf jaar na de interventie meer begrip voor de psychiatrische stoornis van hun ouder en vertoonden een hoger niveau van het gehele functioneren dan kinderen uit de controlegroep.

Ouders in de experimentele groep communiceerden beter met hun kinderen en toonden meer begrip voor de ervaringen van de kinderen. Ook vonden de ouders dat hun kinderen meer begrip hadden voor de ziekte en kennis hadden over de ziekte.

Blijkend uit deze evaluatie blijkt dat deze interventie bewezen effectief is.

“Er is al onderzoek gedaan in het buitenland waaruit blijkt dat de kinderen in de experimentele groep anderhalf jaar na de interventie meer begrip voor de affectieve stoornis van hun ouder toonden en ze functioneerden op alle terreinen beter dan kinderen in de controlegroep. Ouders in de experimentele groep communiceerden beter met hun kinderen en toonden meer begrip voor de ervaring van de kinderen. Ook vonden de ouders dat hun kinderen meer begrip hadden voor de ziekte van hun ouder.” (Ince, D., 2004; update 2007). Hierdoor is bewezen dat de verbeteringen te danken is aan de gebruikte interventie.” (Ince, D. update 2007).

Mijn mening is erg positief. Ik vind het namelijk een erg toepasbaar programma voor de doelgroep kinderen van gedetineerden, omdat er met psycho-educatie gewerkt wordt. Deze methode is gemakkelijk toepasbaar op meerdere doelgroepen doordat er op gezinsniveau gewerkt wordt. Een van de subdoelen is het informeren over de ziekte. Dit kan vervangen worden door informatie over de rechten van de ouders en het kind voor, tijdens en na de detentie. Ik vind dat het versterken van de omgangsvaardigheden zoals probleemoplossend vermogen ook erg van belang is bij de kinderen van gedetineerden.

1.2. Effectiviteitsonderzoek in andere landen

Duits programma 3: Innovatieve gezinstraining - bevorderen van de moeder-kind relatie tijdens de detentie

Het project kan binnen de revalidatie voor vrouwen een waardevol rol spelen doordat met de sterktes van de vrouwen (motivatie is hun kind) een beter sociaal gedrag bereikt kan worden. Het zorgt voor meer vertrouwen bij het kind om een perspectief op het leven te bereiken. Maar niet alle problemen en beschadigingen van de moeder-kind-relatie kunnen verminderd en verwerkt worden.

De kinderen kunnen het gedrag van de moeder nadoen, die ontstaan zijn door de gezins- en relatiegeschiedenis. Sommige negatieve patronen zijn makkelijk te doorbreken terwijl andere veel meer tijd en therapeutische ondersteuning nodig hebben. Daarom zijn verdere inspanningen tijdens de detentie en een bemiddelingstherapie nodig.

Uitsluitend goede ondersteuning van de moeders bij het verwerken van de detentie en het stimuleren van het aangaan van nieuwe uitdagingen wordt geboden.

Helaas is dit geen garantie ervoor dat de vrouw in de toekomst genoeg kracht en wijsheid ontwikkelt om alle problemen die nog moeten komen, het hoofd te kunnen bieden. Ook de jongeren zullen waarschijnlijk niet allemaal meteen hun gedrag veranderen.

De verhalen van de moeders waren verschillend. De moeders en kinderen hebben wel geschikte interne belden verzameld die ze niet zullen vergeten en zijn relaties aangegaan die voor hen goed uitpakken. De kans is groot dat niet elke moeder-kind-relatie van de gedetineerde moeders onderhouden en ondersteund kan worden.

Als laatste oplossing blijft de scheiding en dus het opheffen van de relatie voor. Dit geldt vooral als een letsel voor het kind te vrezen is. Het project heeft volgende dingen getoond:

- De familiecohesie en de duurzaamheid van de familiestructuren kunnen langdurig bevorderd worden met het doel dat 'het gezin leert te leven'.
- De kinderen van de gedetineerde moeders hebben geen schuld aan hun uitzonderlijk moeilijke situatie.
- Ontwikkelingsperspectieven kunnen voor de kinderen in het gezin verbeterd worden, waardoor de rechten van het kind versterkt worden.
- Het zelfvertrouwen en de steun van de moeders kunnen door een betere persoonlijke verantwoordelijkheid en versterkte opvoedingscapaciteit vergroot worden.
- Door het koppelen van het verschillende aanbod op gezinsniveau - familie-educatie, begeleiding, -ondersteuning, jeugdzorginstanties, pleegzorg, thuisbegeleiding, sociale diensten in de vrouwengevangenis zal plaatsvinden voor het optimaliseren van het professionele werk. Zo kan een samenwerking met de jeugdzorg in sommige gevallen vereist zijn. Deelname aan de gesprekken over een jeugdhulpplan werd overwogen.
- De bevordering van de moeder-kind-relatie is een onmisbaar onderdeel in de uitvoering van de revalidatie. Door dergelijke projecten ontstaat er bewustwording voor de relaties, welke de partnerrelatie bespreekbaar maakt en vooral positieve effecten op kinderen heeft.
- Het verbeteren van de kansen voor de gezinseducatie door het bereiken van een groep van deelnemers die tot nu toe niet gewend zijn aan educatiemogelijkheden.

- Gezinseducatie en de rechtshandhaving leveren door middel van dergelijke samenwerkingsmaatregelen een belangrijke bijdrage aan de preventie van de criminaliteit.

(Balzer-Ickert, C. en Dita Ostermann-Schur 2003).

Deze interventie blijkt volgens de effectenladder veelbelovend omdat de omschrijving van het programma duidelijk is. Er is nog geen concreet onderzoek, met ondersteunende cijfers gedaan dat het programma in de praktijk effectief zou maken. Het programma's blijft daardoor op niveau 2 en is minder geschikt voor mijn voorbeeldprogramma.

Ik vind het wel een redelijk goed programma om de moeder-kind-relatie te verbeteren. Ook is het bijzonder dat er aandacht besteed wordt aan de jongere kinderen en aan de jeugdigen. Daardoor kan de moeder-kind-relatie, zonder dat een ander de aandacht van de moeder opeist, verbeterd worden door tijd aan elkaar te besteden.

Ik vind het goed dat de politieke middag de kinderen de kans geeft om hun mening te geven en laat zien wie de instanties zijn die bij de detentie van hun moeders betrokken zijn. De moeders en kinderen kunnen hierdoor meer zelfvertrouwen ontwikkelen.

Engelstalig programma 3: Evaluatie van het 'Milk and Cookies'- programma

Korte inleiding van het programma:

Het Milk and Cookies programma voor kinderen biedt een uniek aanbod dat ontworpen is om de fysieke, emotionele en sociale behoeften van de kinderen en gezinnen van gedetineerden tegemoet te komen.

Het programma kreeg de naam 'melk en koekjes' om belangstelling en enthousiasme op te wekken en het sociale stigma, dat gekoppeld is aan de detentie, te verminderen.

Er wordt gewerkt met een fulltime directeur, parttime administratief en ondersteunend personeel en met meer dan 125 vrijwilligers. Het programma is ontworpen om ook door een fulltime programma coördinator, een parttime vrijwilliger en een parttime case manager voor het gezin en een kader van vrijwilliger uitgevoerd te worden.

De uitvoering van het programma houdt de samenwerking met twee andere agentschappen in, namelijk Offender Aid and Restoration of Richmond en Communities in Schools.

Analyse en resultaten:

Het uiteindelijke doel van het programma was om een maximal aantal van 30 families met schoolgaande kinderen op te sporen en met ze te werken. De tijdsduur van het programma was een demonstratieperiode van twee jaar. Alle instanties die in direct contact staan met de gekozen kinderen vormen de basis om naar het programma door te verwijzen.

De activiteiten tijdens de eerste twee jaar van het programma richten zich voornamelijk op deze acht gebieden:

1. Voorlichtingsactiviteiten
2. Opsporen van en werven van de kinderen en verzorgers
3. Het kind en gezin krijgen een beoordeling van hun behoeften en individuele plannen
4. Er zijn diensten die ondersteuning en recreatie voor de kinderen aanbieden, hierbij inbegrepen is ook de ontwikkeling van een ondersteuningsgroep
5. Directe informatie en counseling voor kinderen en verzorgers
6. Verwijzen van de kinderen en verzorgers naar andere instanties
7. Koppeling van de training voor werkvaardigheden en werkbemiddeling voor verzorgers
8. Het behartigen van de belangen en aanbieden van activiteiten voor het onderwijs voor de unieke behoeften en krachten van de kinderen van gedetineerden

Naast de activiteiten vond er tijdens deze periode ook een evaluatie plaats. Hieronder wordt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen, van de twee rapporten, gegeven.

Zelfs in de meest stabiele gemeenten en scholen kost het tijd en doorzettingsvermogen om een effectief opsporings- en verwijzingssysteem te ontwikkelen. Dit was erg moeilijk om in de omgeving van het programma te maken, waardoor het aanbod uitgebreid werd naar een andere openbare school en een buurtcentrum.

Het zegt veel over het programma dat het in staat was om veel van de voorgestelde activiteiten te implementeren en een aantal diensten aan de deelnemende gezinnen te verstrekken. Het programma had in totaal 41 gezinnen en 110 individuen (65 kinderen en 45 volwassenen) die zich tijdens de eerste twee jaren van de activiteiten aangemeld hadden. Het meeste activiteiten werden in allebei de jaren uitgevoerd door de fulltime coördinator of case manager.

De volgende cijfers laten het aantal en de types van het aanbod zien.

Het aanbod voor de kinderen en ouders of verzorgers

Verleende diensten	Eerste jaar (januari - juni 2000)	Tweede jaar (juli 2000 - juni 2001)
counseling / ondersteuning aan groepen	187 deelnemers	320 deelnemers
individuele begeleiding	70 deelnemers	190 deelnemers
gezinshulp bij concrete behoeften zoals huisvesting, voedsel, kleding en andere	50 deelnemers	34 deelnemers
informatie- of doorverwijzingdiensten	25 deelnemers	41 deelnemers
intake of eerste beoordeling	22 deelnemers	30 deelnemers
tussentijdse evaluaties en relatieopbouw	22 deelnemers	72 deelnemers
mentorschap en tutorschap	12 deelnemers	44 deelnemers
overleg met leraren	11 deelnemers	44 deelnemers
afsluiten van het aanbod	4 deelnemers	14 deelnemers
conferenties voor ouders of verzorgers	3 deelnemers	22 deelnemers
diensten ter recreatie en versterking		102 deelnemers
verhogen van het personeel per geval		43 deelnemers
Totaal aantal deelnemers	406	937

Tijdens de uitvoering van het tweede jaar werden gegevens verzameld voor de evaluatie van het bereiken van de doelstellingen die gebonden zijn aan het ondersteunen van de kinderen. De volgende punten zijn de resultaten van de evaluatie:

- **Ontvangen van maatschappelijke ondersteuning:** De analyse toonde een statistische trend ($p = .053$) in het vergroten van "sociale steun door vrienden". De hypothesen konden niet door de bevindingen ondersteunt worden.
- **Geheimhouding:** De analyse toonde een statistische daling ($p < .05$) in de noodzaak tot het handhaven van geheimhouding van de gedetineerde ouder.
- **Stigma:** De analyse toonde een statistische trend ($p = .074$) over de mate van het stigma dat verbonden wordt aan het hebben van een gedetineerde ouder.
- **Aansluiting op de positieve culturele identiteit:** Uit de analyse bleek een statistische toename ($p < .001$) van kennis in verband met een positieve culturele identiteit.

- **Leraarbeoordelingen van het gedrag:** 80% of meer van de kinderen werden beoordeeld door hun leraar. De leraar zag positieve veranderingen in de volgende gebieden: gelukkiger lijken, beter kunnen relateren, beter aan de schoolregels houden, minder frustratie, beter aanvaarden van suggesties of feedback, gehele verbetering in het gedrag.
- **Cijfers:** De volgende percentages tonen verbetering van de leerlingen tijdens het jaar: 29% taalkunsten; 14% wiskunde; 50% sociale wetenschappen; 29% wetenschap.

Naast het kwantitatieve onderzoek, hebben de kinderen van een focusgroep deelgenomen aan interviews. Er zijn hen vragen gesteld van hun perceptie over de ondersteuningsgroep. De drie grote thema's zijn dat de kinderen:

1. Geleerd hebben hoe ze over de detentie kunnen praten en hoe ze hun gevoelens over de gezinssituatie met anderen kunnen delen.
2. Het leuk vonden om in een speciale groep te zitten waar ze vriendschappen kunnen ontwikkelen.
3. Een intense, positieve band met de verzorger, van de groep, ontwikkelden.

De volgende uitspraken zijn bijgehouden tijdens een activiteit met de deelnemers.

Waarom ik het Melk en Koekjes programma leuk vindt:

- Het leert mij om niet te vechten
- Het helpt mij te begrijpen hoe ik omga met het zijn van een goede vriend
- Het leert mij om negatieve energie te negeren
- Het leert mij woorden in het Kwanzaa
- Het leert mij dingen die ik wel of niet zou zeggen en te doen wat ik zou doen
- Het leert mij bij het controleren van mijn woede op school en thuis
- Ik leer nieuwe dingen
- Het leert me om aardig te zijn tegen mensen die aardig tegen mij doen
- Het leert me om de slechte dingen achter mij te laten
- Het heeft me geleerd hoe ik over mijn boosheid heen kom
- Ik kan ermee omgaan en het geeft me een beter gevoel over mijn vader
(Assisting Families of Inmates, Inc. zonder datum).

Als ik kijk naar de niveaus van de effectladder zit dit programma op niveau 3. Dat betekent dat het op zich effectief blijkt en door cijfers onderbouwd wordt. Helaas is er geen onderzoek gedaan met een andere groep om te achterhalen of deze effecten aan het programma te danken zijn. Doordat niveau 3 wel een van de hogere niveaus is vind ik dit programma redelijk bruikbaar voor mijn voorbeeldprogramma.

Mijn mening over dit programma is erg goed, omdat er tegemoet gekomen wordt aan de fysieke, emotionele en sociale behoeften van de kinderen en gezinnen. Ook het aanbod dat zich richt op individuele en gezinsbegeleiding, groepsbegeleiding en informatie- of doorverwijzingdiensten laat zien dat er rekening gehouden wordt met de omgeving van het kind en dat ook op dit vlak problemen aangepakt moeten worden zodat het kind optimaal kan functioneren, ondanks de detentie van de ouder.

Engelstalig Programma 4: Evaluatie Ormiston - Ondersteunen van kinderen van gedetineerde ouders

Deze samenvatting is gebaseerd op twee volledige evaluaties door de Professoren Gwyneth Boswell en Peter Wedge: Ormiston's 'Tijd voor het gezin: een evaluatie van het werk van de Eastern Region Families Partnership van 2002 tot 2005'. De andere evaluatie is van 'Time Apart, het werk van de Eastern Region Families Partnership van 2002 tot 2009', een zevenjarig project om de kinderen en gezinnen van gedetineerden te helpen.

De kritische factor die het aanbod aan de kinderen en de gezinnen van gedetineerden, in de oostelijke regio's, van ander gelijkwaardig aanbod onderscheidt is het krachtige karakter van het 'partnerschap' dat het ondersteunt. Het model van het 'partnerschap' tussen de subsidieorganen, een operationele vrijwilligersorganisatie, de wettelijke sector in de vorm van de HM Gevangenisdienst en van hoog niveau zijnde inter-professionele vertegenwoordiging is het succesvolle product van voorspellend denken, hard werken, creatieve inspanning en een sterke geest van samenwerking en overwaarde. Hoewel het waarschijnlijk is dat de activiteiten door Ormiston zouden zijn voortgezet, speelt de bijdrage van het partnerschap een grote rol bij het verzekeren van een grote financiële bijdrage of de toezegging van personeel vanuit de gevangenissen.

Hoewel een zekere mate van duurzaamheid bereikt is blijft er onzekerheid over de toekomst door het korte termijn karakter van de meeste financiële contacten.

De resultaten uit deze twee studies hebben aangetoond dat het partnerschap met hun programma van ondersteunende activiteiten een zorgvuldige aanpak van het projectwerk opgezet heeft. De samenstelling van ervaren en betrokken medewerkers heeft zeker een impact op de levens van veel kinderen, gezinnen en gedetineerden die zij ondersteunen. Zij kunnen voortbouwen op de expertise en de geteste en getoetste organisatorische processen, niet alleen om hun ervaring te verstevigen maar ook om te experimenteren en te innoveren.

Er zijn externen uitgenodigd die de moeite genomen hebben om iets te doen met de aanbevelingen. Deze evaluatie prijst het model en vindt het aanbod effectief.

In totaal zijn er 12 fundamentele resultaten, die afkomstig zijn van de twee evaluatiestudies, die er als volgt uitzien:

- Dit initiatief heeft aangetoond dat het mogelijk is om een gemarginaliseerde groep met on vervulde behoeften op te sporen en een aanbod te maken om aan deze behoeften te voldoen, door het samenbrengen van subsidietrusts en de vrijwillige en wettelijke sectoren.
- Ondanks enkele onvermijdelijke spanningen is het gelukt om het partnerschap voor meerdere jaren sterk te houden, waardoor er baanbrekend werk ontstond dat door middel van compromissen ondersteunt en toewijding geeft aan de deelnemers.
- Hoewel het partnerschap met andere dienstverleners had kunnen samenwerken heeft het gekozen voor Ormiston. Er kon zo geprofiteerd worden van de expertise en aanwezigheid in de oostelijk regio's van Ormiston om tot een levendige en succesvolle start te komen.
- Een eerste afspraak, die van groot belang was voor het succes is dat er onderzoek gedaan werd door een actieonderzoeker. De gebruikersbehoeften werden onderzocht om nieuwe diensten nauwkeurig vorm te kunnen geven en resultaatonderzoek te kunnen doen om de doeltreffendheid te meten.

- Een verdere afspraak was dat van een onderwijsspoor dat in staat is om de bekendheid van de behoeften van de kinderen van gedetineerden in de scholen bespreekbaar te maken. Ook werden advies en ondersteunende middelen voor de opvoeders aangeboden en de kennis in de omgeving uitgebreid.
- De bijdrage van een gedetacheerde gouverneur naar een operatie managementpositie, als partner van het gevangenis aanbod, is enorm gunstig geweest voor het partnerschap. Het bevorderde namelijk de goede samenwerking tussen de verschillende instanties en het oplossen van problemen. In ruil worden de vaardigheid van de projectmedewerkers bij het oplossen van problemen van gevangenen en het verminderen van spanningen waargenomen door de gevangenismedewerkers. Dit geeft een waardevolle bijdrage aan het management.
- Er zijn verschillende opvattingen over het juiste evenwicht van de verantwoordelijkheid. Waat niet in twijfel getrokken wordt is dat de input van beide instanties bij het leveren van het aanbod van essentieel belang is voor het aanhoudende succes.
- Bewijzen leverden, voor zowel interne als externe evaluaties, op dat er bijna universele waardering is voor het aanbod van het partnerschap bij de cliënten. Dit houdt zowel het leren van opvoedingsvaardigheden als ook het ondersteund worden tijdens en na tijden van crisis, door zeer begane medewerkers, in.
- Het partnerschap heeft niet alleen zijn eigen onderzoek vooropgesteld, maar ook de bevindingen van de externe onderzoeken serieus genomen en veel van de aanbevelingen uitgevoerd. Ook het belang van het herzien van de vijf doelstellingen, te investeren in monitoren van systemen en medewerkers om de kwaliteit van de informatie over het verbeteren van het aanbod en werken om manieren te vinden om ervoor te zorgen dat het aanbod een groter aandeel van etnische minderheden bereikt.
- Het erkent dat er nog een manier is om van deze twee laatstgenoemde wegen gebruik te maken. Ook is er een noodzaak om andere minderheden en gemarginaliseerde groepen te bereiken. Een wezenlijk onopgelost probleem heeft echter betrekking op het onvermogen om vanaf het begin vast te stellen en het houden van een duidelijke ondernemingsidentiteit via helder 'branding' en externe communicaties. Deze is namelijk zowel van belang voor het signaleren van een partnerschapmodel en voor het aanbod.
- Ormiston, de operationele dienstverlener van het partnerschap heeft met een vooruitziende blik gehandeld op een herstructureringsproces dat ongemak en uitdaging voor alle medewerkers heeft opgeleverd. Dit zorgde 15 maanden vóór de geplande einddatum van het partnerschap 'Kinderen en gezinnen die getroffen zijn door detentie' voor het voortzetten van de samenwerking.
- De aanhaling van het partnerschap in het regeringsbeleid en haar leidende rol in het werk van 'Kinderen en Families Pathway' heeft de prominente rol op nationaal niveau aangetoond.
Sommigen beweren dat de concentratie van het partnerschap op het ontwikkelen van haar aanbod, door een hoge regionale standaard, een (onbedeelde) effect heeft gehad op het model. Het partnerschap heeft niettemin duidelijk bijgedragen aan het verhogen van de prioriteit voor kinderen en gezinnen van gedetineerden op de nationale politieke agenda's.

- Het partnerschap is erin geslaagd om een brede scala van positieve ´zachte´ resultaten aan de cliënten te tonen en blijft op zoek gaan naar ´hardere´ bewijsresultaten. Duidelijk is dat het aanbod zowel aan menselijke inzet te danken heeft in termen van vermindering van de sociale uitsluiting. Ook heeft het de economische inzet te danken in termen van ondersteuning van de ouder-kind-relatie in relatie tot de sociale, psychologische en economische gevolgen en kosten van een gebroken gezin.

(Boswell, Professor Gwyneth & Emeritus Professor Peter Wedge 2009).

Uit het bovenstaande onderzoek blijkt de omschrijving en onderbouwing duidelijk. Wat mist zijn de harde feiten en cijfers waaruit blijkt dat het werkt. Omdat dit niet het geval is, ga ik ervan uit dat het zou kunnen werken en het eerder veelbelovend dan ´bewezen´ effectief is. Dit houdt in dat het op niveau 2 zit en dat ik het hele programma daarom niet zou gebruiken. Misschien ga ik wel losse onderdelen gebruiken voor mijn voorbeeldprogramma.

Na aanleiding van wat ik te weten ben gekomen over het programma en de evaluatie is mijn mening dat het een van de weinige Britse programma´s is.

Door de wilskracht om zijn drie doelen te bereiken biedt het een groot aanbod aan de families van gedetineerden in Groot-Brittannië.

Het eerste doel is het bevorderen van het belang van de rol van het gezin in het plannen tijdens het oordeel en bij de re-integratie.

Het tweede doel is het bewust worden van de behoeften van kinderen en jongeren die getroffen zijn door de detentie. Dit omvat het werken met scholen, gezondheidszorg, bureaus voor sociale zorg en vrijwillige organisaties zodat zij beter in staat zijn om de behoeften van de kinderen en hun families tegemoet te komen.

Het derde doel is het geven van een stem aan de kinderen en gezinnen en het uitoefenen van invloed door middel van overleg en onderzoek.

Deze doelen laten zien dat het programma nadruk legt op de periode voor, tijdens en na de detentie. Daarbij is het goed dat er op gezinsniveau en op individueel niveau van het kind gewerkt wordt, omdat het gezin hierdoor alleen sterker kan worden.

De samenwerking met andere instanties zoals scholen is ook van belang omdat deze een rol in het leven van het kind speelt en invloed op het kind kan uitoefenen.

Onderdelen van dit programma die zich richten op het kind zoals de kwalitatief goede bezoeken en contacten met hun gedetineerde ouder en het ondersteunen en informatie geven aan de kinderen en gezinnen zou ik daarom in mijn programma willen verwerken.

Engelstalig programma 5: Evaluatie van PILLARS - Homebased social work support

Uit het onderzoek uit het verslag 'evaluatie van het pilootprogramma re-integratie ondersteuningsaanbod' van juli 2005, komen volgende resultaten:

- Mannelijke daders, die deelgenomen hebben, zijn opnieuw veroordeeld en opnieuw gedetineerd met een percentage dat onder het algemene percentage van de mannelijke daders ligt (7% minder dan de andere groep). Er zijn reducties die zelfs groter zijn voor degenen van de mannelijke daders die het programma volledig hebben afgesloten (16% minder dan de andere groep). Vrouwen hebben een iets lager percentage om opnieuw in de gevangenis te komen maar wel een hoger percentage van het opnieuw overtreden van de wet. Deze analyse is afgeleid van een zeer kleine steekproef.
- De aanbieders van het programma leveren een uitgebreide re-integratie aan, met afspraken over een brede scala aan geïdentificeerde re-integratie behoeften. In alle behoeftegebieden (met uitzondering van recidive door andere familieleden en sociale verantwoordelijkheid) heeft tweederde of meer enige verbetering of oplossend vermogen laten blijken bij het beëindigen van het programma.
- Het programma heeft bijgedragen aan het verbeteren van het functioneren van het gezin, goed opvoeden en zorgen, en de veiligheid van de kinderen in het gezin van de gedetineerde. Bij ontslag van de gedetineerde heeft 78% van degenen die het programma afgerond hebben verbetering in het functioneren van het gezin getoond. 89% heeft verbetering of oplossend vermogen in de zorg en de veiligheid van hun kinderen getoond. 89% had stappen genomen om hun ouderschap te verbeteren. (Pillars 2008-2012).

Het programma blijkt met niveau 3 effectief. Het is helaas niet bewezen effectief omdat er geen onderzoek gedaan is met een controlegroep. Het blijkt effectief en wel bruikbaar is om in mijn voorbeeldprogramma te gebruiken.

Mijn mening over dit programma is vooral positief, maar heeft ook een kritische opmerking. Wat mij erg aanspreekt in het programma is dat de steun essentieel is voor het in staat stellen van het kind, het gezin en verdere familie om een bestaan vrij van de criminaliteit te kunnen voeren. Dit wordt door maatwerk bereikt en er wordt voor elk gezin een persoonlijk plan gemaakt, wat erg goed is aan het programma, want ieder mens en elk gezin is immers anders. Het onderdeel richt zich op het gebruiken van de sterktes en natuurlijke ondersteuning van het kind en het gezin. Samen met de professionals wordt een plan ontwikkelt dat richting geeft aan de gezinnen om hun verlangens en dromen te bereiken. Dit laat principes van empowerment zien en gaat uit van een positieve kijk op het geheel. Dit vind ik ook erg positief.

Wat ik minder vind is dat de gezinnen aan voorwaarden moeten voldoen wat het minder laagdrempelig maakt.

Engelstalig programma 6: Samenvatting van de derde nationale evaluatie van het 'Girl Scouts Beyond Bars' - programma

Evaluatie van de drie basisdoelen:

1. Versterken van de moeder-dochter-band
2. Bevordering van persoonlijke groei en ontwikkeling van de meisjes
3. Bevordering van de ontwikkeling van leiderschap bij de meisjes

Dataverzamelingen tijdens het onderzoek zijn:

interviews en logische model updates met de leiders van het programma, uitkomstenenquête voor de meisjes (gedetineerde moeder en vrijgelaten moeder), enquêtes voor de moeders (gedetineerd en vrijgelaten), waarderingsformulier voor de troepleider (meisjes en moeders), terreinbezoeken en interviews met gedetineerde moeders.

Demografische en sociale kenmerken van de deelnemers:

Tijdens de derdejaars studie bleken volgende resultaten:

- De meisjes waren redelijk gelijkmatig verdeeld tussen de leeftijd van negen en 18, met het hoogste aandeel in de leeftijd 13 tot 15 jaar. Het kleinste deel van de meisjes waren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar (18 %).

Distributie van de meisjes per leeftijdsgroep (n=93)

Leeftijdsgroep	Frequentie	Percentage
9–10 jaar	21	23
11–12 jaar	25	27
13–15 jaar	30	32
16–18 jaar	17	18
Totaal	93	100

Etniciteit van de ondervraagde meisjes (n=93)

Missende frequentie: 3

De meerderheid van de meisjes heeft zichzelf als zwart geïdentificeerd (60%).

Etniciteit	Frequentie	Percentage
Aziatisch	2	2
Zwart	56	60
Latino	7	8
Inheems Amerikaans	4	4
Wit	18	19
Anders	6	6
Totaal	93	99

Etniciteit van de gedetineerde moeders (n=103)

Meer dan de helft van de moeders heeft zichzelf als zwart geïdentificeerd (53 %).

Etniciteit	N (aantal)	Percentage
Zwart	52	53
Wit	38	38
Aziatisch	2	2
Latino	3	3
Inheems Amerikaans	1	1
Anders	3	3
Totaal	99	100
Missend	4	

Participatie aan het programma

Een belangrijk aspect van deze programma's is de deelname aan de activiteiten door zowel moeders en hun dochters. De resultaten toonden aan dat:

Lengte van het lidmaatschap (n=93)

Ongeveer 28% van de meisjes zijn een tot twee jaar lid geweest en meer dan ¼ zijn al meer dan drie jaar lid.

Lengte van het lidmaatschap bij GSBB	Jaar 3 gedetineerde moeders	
	N (aantal)	Percentage
Eerste bijeenkomst	10	11
Minder dan een maand	1	1
Enkele maanden	15	17
1 tot 2 jaar	25	28
2 tot 3 jaar	12	13
Meer dan 3 jaar	27	30
Totaal	90	100
Missing	3	

- De duur van het lidmaatschap werd significant geassocieerd met de resultaten voor de meiden, in het bijzonder het leren gebaseerd op een curriculum, waar het gemiddelde iets hoger lag voor de meisjes die al meer dan een jaar in het programma zaten.
- Moeders die al voor meer dan een jaar deelnamen aan het programma gaven aan aanzienlijk meer positieve effecten voor zichzelf en voor hun dochters te hebben dan moeders die voor een jaar of minder hadden deelgenomen. Toch werden deze bevindingen niet ondersteund door de beoordelingen van de troepleiders, over de waargenomen veranderingen in de moeders.
- Over het algemeen beoordeelden de moeders de invloed van het programma op zichzelf als zeer positief. Een aanzienlijke meerderheid geloofde dat het programma hun veel bij het veranderen geholpen heeft.

Bij het onderzoek van de drie uitkomsten toonden de kwantitatieve en kwalitatieve studieresultaten in het totaal dat:

- Deelname aan het programma was duidelijk het helpen van de meisjes bij het versterken van hun relaties met hun moeders, opbouwen van zelfvertrouwen en in andere gebieden van persoonlijke groei verbeteren en ontwikkelen van leidinggevende vaardigheden.
- De reacties van de meisjes op onderwerpen zoals affectieve en houdingsconstructies binnen deze drie uitkomstdomeinen gemeten hebben bleken zeer hoge cijfers te scoren.
- De reacties over gedragsonderwerpen zoals 'het goed willen doen op school' en 'uit de problemen blijven met de politie', waren ook positief.

Uitkomst 1: Versterken van de moeder-dochter band

- Meer dan ¾ van de meisjes met gedetineerde moeders (85 %) rapporteerden het gevoel 'veel' dichter bij hun moeders te zijn sinds deelname aan het programma. Meer dan 81 % onderschreven 'veel' met onderwerpen die toegenomen gevoelens van veiligheid weerspiegelden, 84 % hoopt dat hun relatie zou blijven verbeteren en 78 % melden een verhoogde capaciteit om op te kunnen schieten met hun moeders.
- Ongeveer 69 % van de meisjes onderschreven 'veel' met de verbeterde communicatie met hun moeder, over gevoelens of andere gebieden van hun leven meedelend.
- Ook 71 % van de meisjes onderschreven 'veel' met onderwerpen op vertrouwensgebied (bijvoorbeeld: mijn moeder weet nu meer over mij).

Bij de beoordeling van de resultaten voor meisjes met gedetineerde moeders afwegend zijn de onderwerpen die affectieve en perceptuele dimensies weerspiegelen positief scheef uitgevallen.

Resultaat 2: persoonlijke groei en ontwikkeling

Zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve gegevens ondersteunen de conclusie dat het programma de persoonlijke groei bij de deelnemende meisjes bevordert.

- Bijna $\frac{3}{4}$ van de meisjes gaf aan dat ze het vermijden van roken, drugs en alcohol geleerd hebben en 65 % had 'veel' begrepen over de effecten van drugs en alcohol op hun leven.
- Meer dan 70 meisjes melden dat ze respect voor zichzelf en anderen geleerd hebben.
- 73 % voelde zich 'de meeste tijd' hoopvoller over hun toekomst, bijna 90 % dacht dat 'de meeste tijd' dat ze de middelbare school zullen halen en 77 % hebben gemeld dat ze denken dat ze zouden gaan studeren.
- De moeders hebben de effecten van het programma op hun dochters iets minder positief ervaren en met een iets grotere veranderlijkheid dan de effecten die op henzelf betrekking hebben. De twee onderwerpen met de sterkste positieve aantekeningen waren dat de dochter geleerd had hoe ze trots op haar eigen capaciteiten en prestaties kon zijn en dat de dochter een meer positieve houding ten opzichte van de toekomst aan nam.
- Minder dan de helft van de moeders geloofden dat hun dochters 'veel' veranderingen hadden getoond voor de belangrijke levensvaardigheden zoals leren plannen en organiseren van hun eigen tijd en het leidinggeven aan andere meisjes bij de activiteiten.
- Bijna $\frac{3}{4}$ van de moeders (72 %) waren sterk van mening dat hun dochters een positieve relaties met andere meisjes hadden ontwikkeld in het programma.

Resultaat 3: Leiderschapontwikkeling

Twee dimensies werden als belangrijk voor de ontwikkeling van leiderschap geïdentificeerd: toenemende sociale competentie en mogelijkheden om te leiden.

- De resultaten tonen dat de deelname aan het programma helpt bij het ontwikkelen van leiderschapsvaardigheden bij de meiden.
- Bijna $\frac{3}{4}$ van de meisjes (77 %) heeft gemeld dat zij 'veel' geleerd hadden over het leiding geven aan andere meisjes in de Girl Scout activiteiten. 64 % heeft gemeld dat zij 'veel' mogelijkheden gehad hebben om te leiden.

Uit de maandelijkse enquêtes over het programma blijkt dat de meisjes positief werden beïnvloed op verschillende gebieden. De volgende resultaten wijzen op de gevolgen die het programma op de meiden heeft:

- 87% rapporteerde toegenomen kennis
- 87% rapporteerde een positieve waarneming van de verandering in eigenwaarde/ houding
- 91% rapporteerde een verhoogd vermogen om gezonde relaties te identificeren
- 87% rapporteerde een verhoogd vermogen om positieve keuzes te identificeren (Girl Scouts of the USA 2007).

Dit programma is een van de vele programma's dat effectief blijkt. De onderbouwing met cijfers is er, maar net als bij andere programma's mist de effectevaluatie aan hand van een controlegroep. Dat heet echter niet dat ik het helemaal niet kan gebruiken in mijn voorbeeldprogramma, het heeft echter wel niveau 3 bereikt.

Mijn mening over dit programma is erg positief. Het laat namelijk de meiden die beïnvloed zijn door de detentie zelf invulling geven aan wat ze nodig hebben binnen een programma. Ook blijkt dat de meisjes veel positieve verbeteringen en enthousiasme laten zien. Tevens blijkt het een programma is, dat mensen van verschillende etniciteit aanspreekt en lange deelname van het lidmaatschap blijkt te hebben, wat ik allemaal als positief zie. Een ander positief feit is dat allemaal leeftijden bereikt worden, waaronder ook meiden van 16 tot 18 jaar wat niet in elk programma gebleken is. Het is dus zeker een programma wat ik zou integreren of zelfs apart zou aanraden om te gebruiken.

2. Effectiviteit door de tevredenheid van de deelnemers en professionals

Nederlandse Programma 1: Project Ouder- Kind- Detentie van Stichting Exodus

Een onvermijdbaar gevolg van de detentie is dat niet alleen de gedetineerde gestraft wordt maar ook het gezin, vrienden en kennissen. Vooral op de kinderen heeft de detentie veel invloed. De scheiding van de ouder, het nauwelijks kunnen bezoeken van hem of haar, maar ook het bezoeken in de gevangenis zelf doet allemaal veel met het kind volgens Exodus.

Het lijkt erop dat het een goed werkend project is dat er vooral op gericht is om de kinderen contact te laten houden met hun ouder.

Mijn mening is dat dit het op zich redelijk laagdrempelig maakt, maar ook op een vlak blijft. Het houdt alleen het brengen van de kinderen naar de gevangenis en iets leuks doen na het bezoek in wat ik mager vindt ter ondersteuning van de kinderen. Ik vind dat het een begin is maar nog uitgebouwd kan worden en dat er tevens al betere programma's bestaan.

Nederlandse Programma 2: Stichting Slechts Op Bezoek

Over dit programma is helaas geen onderzoek of andere informatie te vinden. Het lijkt een informatie verstrekende instelling voor de familie, vrienden en kennissen van de gedetineerden.

Naar mijn mening is het zeker een goed idee, maar heeft het nog een te informatief karakter in plaats van een ondersteunend karakter. Het is wel een mooi voorbeeld van een heel laagdrempelig en anoniem programma. Naar mijn mening kan het als onderdeel van een groter programma een zeer effectieve waarde hebben. Hoe kan iemand zich immers inzetten voor zijn rechten als hij deze niet kent. Ik denk dat dit de gedachte achter het programma is.

Duits programma 1: Cocon e. V. preventieve begeleiding van veranderingen

Cocon biedt systemische relatie- en gezinstherapie aan gedetineerden en hun naasten.

1. Deelnemers

"Ik was bang mijn kinderen kwijt te raken. Hier binnen bedenkt men van alles. Vooral omdat mijn oudste zoon vanwege zijn gedragsproblemen naar een tehuis moest. Ik kon 's nachts niet meer slapen omdat ik alleen maar aan mijn familie dacht. Ik ben blij dat ik door de hulpverlener van de gevangenis te weten ben gekomen dat de gezinstherapie bestaat. Sinds 1 ½ jaar maken we gebruik van dit aanbod. Nu kan onze Urs binnenkort ontslagen worden uit het tehuis en ik heb binnenkort versoepeling en kan mijn familie bezoeken. Ik wil een goede vader zijn. Ik wil niet dat ook mijn zoon van 12 jaar, net als ik, een criminele carrière begint. Dit wil ik mijn zoon besparen. Hierbij helpt de gezinstherapie erg veel."

„Zonder de gezamenlijke gezinstherapie had ik nooit gedurfd om de gevangenis in te gaan. Het is al erg bezwaarlijk om met vier kinderen de lange autorit voor elkaar te krijgen en dan nog die angst voor wat je daar verwacht. Wij werden steeds meer vreemden, ook de weinige telefoongesprekken verhielpen dit niet. Ik was helemaal over vordert en wou de relatie beëindigen. Sinds de gezinstherapie is de situatie thuis met de kinderen ontspannen ook omdat de therapeuten met de jeugdzorg contact opgenomen hebben en onze situatie hebben uitgelegd. Zonder de consulten waren we nu uit elkaar. De therapeuten hebben ons geholpen om ons beter te leren kennen. Nu verheugen zelfs de kinderen zich op hun papa."
- Michael, 32 jaar en Inge, 28 jaar

„De gezinstherapie heeft mij geholpen om anders over mijn leven te denken zoals ik het nog nooit gedaan heb.“

- Peter, 30 jaar, heeft 15 jaar van zijn leven alleen in een tehuis en de gevangenis geleefd

2. Professionals

1. Helmut Kury, criminoloog, deskundige en adviesereend lid van Cocon e. V.

Hij is een van de bekendste criminologen en experts. Hij zegt het volgende:

"De Freiburgse organisatie Cocon biedt een belangrijke steun voor de families van de gevangenen. Het is er niet van gediend alleen de dader te straffen. Vooral de familieleden dragen de last en lijden van de opsluiting.

Deze groep mensen wordt politiek en juridisch vrijwel genegeerd. Hier begint Cocon juist met zijn werk en betreft het hele gezin en sociale omgeving bij het kader van de gezinstherapie. Daardoor verhoogt het de kans van de gedetineerde op een succesvolle rehabilitatie en stabiliseert het gezin. In het bijzonder worden de kinderen beschermd voor het kunnen ontwikkelen van een eigen criminele carrière (een lerend model)."

2. Thomas Rosch (Limited. Reg directeur), hoofd van de gevangenis in Freiburg.

Citaat uit de aanbevelingsbrief van 24-08-2009:

"Sinds meer dan acht jaar worden in de gevangenis van Freiburg de familieleden van de gedetineerde begeleid met gezinsconsulten. De werknemers van de organisatie Cocon hebben daarvoor vele jaren werkervaring met gedetineerden.

Bij de gezinsconsulten wordt gebruik gemaakt van de werkmethode van de familiesysteem therapie. Dit houdt in dat de hele familie betrokken is bij de begeleiding en niet alleen het individuele gedetineerde gezinslid.

Cocon werkt nauw samen met rechtbanken, reclassering, jeugdzorg bureaus en ook de gevangenis Freiburg.

Doelen van de gezinsconsulten zijn onder andere het "herstel van het hele familiesysteem" waarmee recidive voorkomen wordt. De organisatie werkt echter ook preventief, vooral door de kinderen te betrekken in het overleg, om eigen delinquent gedrag in de toekomst te voorkomen. Het hele gezin wordt gestabiliseerd door de familieconsulten en door de ondersteuning vanaf de hechtenis tot de vrijlating, indien nodig ook in de nazorg. In de begeleiding zal de detentie in verband met de eigen biografie en de gevolgen voor de periode na de detentie aangepakt en verwerkt wordt.

Volgens de waarnemingen is het werk van de organisatie in de beste zin echt

"slachtofferbescherming", omdat aanzienlijk bijdragen kan worden tot het voorkomen van een herhaling van het delict, door een professioneel overgangsmanagement.

Op basis van de langdurige samenwerking schat ik het werk van de Freiburgse organisatie Cocon als uiterst belangrijk in voor het herstel van de aan ons toevertrouwde gedetineerden. De organisatie verdient daarom elke ondersteuning. Als hoofd van de gevangenis in Freiburg raad ik de financiële steun van de organisatie graag aan."

Mijn mening is dat dit een heel populair programma is aangezien het een van de vele programma's is die genomineerd zijn voor de Duitse Aspirineprijs.

Ook lijkt het door het betrekken van het hele gezin en de sociale omgeving in het kader van de gezinstherapie effectief. Door op het gezinsniveau te werken wordt het hele systeem van de gedetineerde betrokken wat, denk ik, veel invloed en druk op de gedetineerde uitoefent.

Duits programma 2: Werklozen (Harz IV) en de naasten van gedetineerden - Start '84

“Hier wordt de gelegenheid geboden om problemen aan te spreken en oplossingen te ontwikkelen. Het werken na de detentie speelt hierbij een hooggeplaatste rol. Het vermindert het percentage van recidive aanzienlijk. Daarom wordt er nauw samengewerkt met de lokale vertegenwoordiger van Mabis.Net. Mabis.Net is een bovenregionaal netwerk voor de plaatsing en nazorg ter re-integratie op beroepsmatig vlak van ex-gedetineerden in Noordrhein-Westfalen.

Al tijdens de hechtenis worden door dit netwerk ter ontslagvoorbereiding al de kwalificaties en de werkgelegenheid aangeboden. Als onderdeel van de nazorg wordt de bemiddeling voor een vaste dienst op de eerste arbeidsmarkt gezocht.”

Mijn mening is dat dit programma vooral in het voordeel werkt voor de gedetineerde en zijn resocialisatie. Dit blijkt ook uit de activiteiten die begeleidde relatie- of gezinsgesprekken inhouden. Verder blijft het programma ook meer bij het ondersteunen van de gedetineerde om het recidive percentage aanzienlijk te verminderen door de gedetineerde werk na de detentie te bieden. Daarom vind ik dit een heel ongeschikt programma om te gebruiken.

Engelstalig programma 1: Kids-a-part programma

Cliëntverhalen:

Ik zat twee jaar in de gevangenis en was gescheiden van mijn dochter. De dagen waren lang en we misten elkaar verschrikkelijk. Als we aan het telefoneren waren begon mijn dochtertje opeens te zeggen: “Nog maar vijf dagen tot ik je weer zie, mama”, dan “slechts vier dagen” en we telden elke dag af tot we elkaar konden zien.

De hulpverlener van de kinderplicht maakte de ondraaglijke tijd van de scheiding dragelijk en hielp de tijd samen zo normaal mogelijk te maken. Zij brachten een verjaardagstaart voor haar verjaardag, die ik in geen enkele manier had kunnen maken en boden hun hulp aan bij het zorgen voor kerstcadeaus.

En nog meer dan dat waren zij vrienden die luisterden en die het wat schelde. Ik denk niet dat ik het zonder hen zou hebben gered. En ik weet dat het hun hulp was die onze moeder-kind-relatie sterk hield zodat we nu weer een gezin kunnen worden.

- S., Klant van de Moeders & Families United en Counseling Services

Het kamp is de enige plek waar ik niet anders ben. - C., Camp For Me leider in opleiding

Hij is er erg enthousiast over dat hij een leider in opleiding is en neemt het allemaal erg serieus. Vanochtend legde hij al zijn T-shirts van het kamp, van elk jaar, op zijn bed en sprak over hoeveel hij gegroeid en veranderd is in de laatste jaren. Ik wil u nog eens bedanken voor al deze jaren van ondersteunen en verzorgen. Het betekent de wereld om hem!

- K., Camp For Me ouder

Mijn mening is dat het een programma is dat met zijn missie van het ondersteunen en versterken van families door het bevorderen van een veilige, stabiele en verzorgende omgevingen voor kinderen ernaartoe streeft om de kinderen in hun eigen gezin en leefomgeving te houden. Dit is erg belangrijk om de vele gevolgen van de detentie te beperken, aangezien het negatieve gevolgen kan hebben voor de kinderen.

Engelstalig programma 2: Leaders in Future Environments (LIFE) van Centreforce

Wat de jeugdige deelnemers zeggen:

“Het LIFE project is een plek waar je liefde krijgt en de mensen begrijpen wat je meemaakt.”

“Het project heeft me laten realiseren dat ik niet de enige ben die deze dingen mee maakt.”

“Mijn mentor heeft me geholpen bij het vergroten van mijn horizon en ook bij het meer over mezelf uitvinden.”

Mijn mening is dat het LIFE project een interessant programma is met goede activiteiten. Doordat het zich richt op het helpen van jeugdigen bij het ontwikkelen van hun capaciteiten om het later te maken op educatief en andere vlakken, heeft het een bijzonder positieve aanpak. Het een mentorprogramma dat zich richt op het versterken en bevorderen van leiderschap bij jongeren die beïnvloed zijn door de detentie van een ouder bewijst tevens deze positieve insteek. Dit vind ik er erg goed aan.

Engelstalig programma 6: Eurochips

Over deze organisatie en hun aanbod heb ik geen informatie gevonden. Wel zal ik mijn mening hierover geven.

Mijn mening is dat Eurochips een goed initiatief is aangezien het in heel Europa programma's ondersteunt. Doordat er geen evaluatie of meningen over bekend zijn is het alleen niet te gebruiken in mijn voorbeeldprogramma.

Voor al deze programma's zijn er twee conclusie te noemen.

Conclusie 1:

Bij sommigen is er helemaal geen informatie te vinden wat tot de conclusie leidt dat deze niet geschikt zijn voor het voorbeeldprogramma.

Conclusie 2:

De rest van de programma's is onderbouwd met meningen van de deelnemers en professionals. Hieruit blijkt dat ze veelbelovend zijn, maar slechts tot niveau 2 van de effectladder komen.

Daarom is mijn conclusie met betrekking tot deze programma's ook dat ik ze door een te geringe effectiviteit niet zal gebruiken voor mijn voorbeeldprogramma.

Hoofdstuk 4: Terugkoppeling naar het bereiken van de kwaliteitseisen

Bruikbaarheid

Ik heb een inventarisatie gemaakt van de al bestaande programma's en projecten die er in Nederland, Duitsland en Engelstalige landen zoals Groot-Brittannië, Nieuw Zeeland en de Verenigde Staten bestaan. Hierbij heb ik een keuze gemaakt voor programma's die als doel ondersteuning aan kinderen van gedetineerden bieden. Door deze keuze heb ik niet alle wereldwijde programma's opgenomen maar alleen een beperkt aantal van 13 programma's. De uitkomsten van mijn onderzoek zijn door een overzichtelijke inventarisatie van de programma's direct bruikbaar voor het lectoraat Jeugd & Opvoeding, en uiteindelijk voor Gezin in Balans. Doordat er elementen gebruikt worden die uit onderzoek of meningen van de professionals en betrokkenen effectief lijken, wordt er een invullingmogelijkheid voor een nieuw programma voor Gezin in Balans gegeven.

Gezin in Balans kan op deze manier kijken of ze het voorbeeldprogramma overnemen zoals het geleverd wordt of dat in het adviesrapport nog andere mogelijkheden gezien worden om een eigen invulling aan een nieuw programma te geven.

Betrouwbaarheid

Ik heb vooral gebruik gemaakt van internetresearch en een interview wat deels bijdraagt aan de betrouwbaarheid van mijn onderzoek.

Ik heb door onderzoek te doen naar de effectiviteit de programma's vanuit verschillende oogpunten bekeken. Ook heb ik gekeken in hoeverre het mogelijk is om deze te gebruiken. Daarnaast heb ik een interview afgenomen met Monique Verboven over de invulling van het voorbeeldprogramma. Mijn betrouwbaarheid heb ik vergroot door drie mensen de interviewvragen na te laten kijken duidelijkheid van de vragen. Ook heb het interview met een memorecorder opgenomen zodat ik op band heb wat er precies gezegd is.

Validiteit

Voorafgaand aan het interview heb ik een lijst met onderwerpen opgesteld. De bijbehorende vragen heb ik aan twee medestudenten en mijn partner laten zien. De interne validiteit van mijn onderzoek is dus vergroot doordat ik de systematische fouten eruit gehaald heb.

Door mij voorafgaand aan het interview goed te verdiepen in de literatuur kon ik gerichter doorvragen tijdens het interview. Ik heb een logboek gemaakt van mijn internetresearch, om mijn betrouwbaarheid en validiteit te vergroten. Dit logboek is hieronder te zien.

Gezocht via:	Gezocht naar
Nederlands, Duits en Engels Google	- Programma's of projecten ter ondersteuning van kinderen van gedetineerden - Programs for children of incarcerated parents - Projects for children of inmates - KOPP - OKD van Exodus - Evaluatie van Nederlandse programma's ter ondersteuning van kinderen van gedetineerden
Engels Yahoo	- Programs supporting children of incarcerated parents - Projects for children of incarcerated parents - Programs for children of incarcerated parents
Google.com	- Evaluation of programs supporting children of incarcerated parents
nji.nl	- Effectladder en criteria om effectiviteit te beoordelen

Hoofdstuk 5: De conclusie

In dit hoofdstuk beantwoord ik de hoofdvraag waarmee ik dit onderzoek begonnen ben. Daarbij wil ik aanvullen, dat er dus niet alleen programma's bestaan, maar ook andere aanpakken en activiteiten ter ondersteuning van kinderen van (ex-)gedetineerden.

Mijn hoofdvraag:

Welke aanknopingspunten bieden effectieve of veelbelovende programma's, ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-)gedetineerde ouder/ partner, in Nederland en internationaal³?

Bij mijn onderzoek heb ik gewerkt met een indeling in doelgroep, doel en inhoud per programma. Ik heb met behulp van effectiviteitsonderzoek en meningen van deelnemers en professionals, elk programma ingedeeld naar een niveau van de effectladder van het Nederlandse Jeugdinstituut. Hieruit is het volgende gebleken.

Er is gebleken dat er weinig verschil is in doelgroep omdat ik deze al vastgelegd heb in de criteria aan die de programma's moeten voldoen. Er wordt dus gebruik gemaakt van een aanbod aan drie verschillende doelgroepen. Deze doelgroepen zijn ten eerste het hele sociale netwerk, ten tweede het gezin en ten derde alleen de kinderen van de gedetineerde. Uit alle 13 programma's blijkt met betrekking tot de doelen dat deze ook verschillen. Deze lopen uiteen van het verbeteren van de relatie van de gedetineerde ouder met het kind of het hele gezin tot het informeren van het mesoniveau van de gedetineerden in Nederland.

Bij de Duitse programma's wordt bij het ene programma aan de moeder-kind-relatie en de ontwikkeling van het kind gewerkt. Een ander houdt zich bezig met het versterken en vergroten van de persoonlijke talenten van het gezin. De einddoelen zijn bijvoorbeeld het langdurige verbeteren van de situatie of het bijdragen aan de resocialisatie of het opnieuw ontwikkelen van het vertrouwen.

Er zijn ook voorzieningen en activiteiten, die als doel het zo normaal mogelijk samenwonen, van ouder en kind, hebben of tijd met elkaar besteden.

Bij de Engelstalige programma's zijn er ook verschillende doelen zoals het geven van opvoedingsondersteuning en directe service. Een ander helpt de jeugdigen bij het ontwikkelen van hun capaciteiten. Een ander biedt weer hulp en ondersteuning aan het hele gezin aan om het gezin sterker te maken en de re-integratie te bevorderen.

Er zijn nog andere doelen zoals het bieden van familietherapie om de kinderen in hun eigen omgeving te kunnen laten wonen. Ook zijn er programma's die de moeder-kind-relatie willen onderhouden of herstellen door te helpen bij het ontwikkelen van de sterktes. Een ander ondersteunt initiatieven ten behoeve van de kinderen van de gedetineerden.

Concluderend is het verschil vooral dat een programma informatie geeft, terwijl het andere professionele ondersteuning biedt en een andere met een therapie werkt.

Mijn laatste punt gaat over het verschil in inhoud. Een programma is bijvoorbeeld heel laagdrempelig en wordt aan iedereen aangeboden. Een ander heeft eisen aan die voldaan moet worden of formulieren ingevuld moeten worden om te mogen participeren.

³ Met internationaal worden landen over de hele wereld bedoeld, die met Nederland vergelijkbare detentie hebben en vergelijkbare begeleiding geven tijdens en na de detentie.

Sommige programma's zijn geheel gratis en andere worden door bijvoorbeeld de Duitse regering of de uitvoerende organisatie betaald.

Bij de Engelstalige programma's valt op dat ze allemaal gratis lijken te zijn.

Er is ook verschil in degenen die het programma uitvoeren. Een programma wordt namelijk door vrijwilligers, een ander door professionals en nog andere door een combinatie van allebei uitgevoerd. Het valt op dat de Engelstalige programma's gebruik maken van het samenwerken van professionals met scholen.

De activiteiten worden aangeboden op individueel, gezins- of groepsniveau of een combinatie van de activiteiten. De participatie van elk familielid verschilt bij elke activiteit. Bij het Engelstalige programma 'Girl Scouts Beyond Bars' is het belang van de activiteiten op groepsniveau duidelijk te zien.

De duur van elk programma verschilt met de een die een paar uur duurt, terwijl een ander paar dagen duurt en nog een ander die een week lang of jaren lang duurt.

Het is moeilijk om een kort antwoord te geven op de hoofdvraag zoals uit mijn bevindingen blijkt. Ik heb daarom voor de volgende conclusie gekozen:

De aanknopingspunten die in de programma's geboden worden bestaan uit een breed aanbod. Dit verschilt op het niveau van de doelgroep, het doel en de inhoud.

Opvallend is dat uit de 13 programma's blijkt dat het meest op gezinsniveau gewerkt wordt. Het doel is het samenhouden van het gezin.

Er wordt dus invloed uitgeoefend op de ouder-kind-relatie en een goede resocialisatie zonder recidive van de gedetineerde. Ook het verminderen van het ontstaan van toekomstig crimineel gedrag bij de kinderen wordt beïnvloed.

Hoofdstuk 6: Het product – De aanbevelingen voor een voorbeeldprogramma voor ‘Gezin in Balans’

Om een zo compleet mogelijk product aan te bieden heb ik gekozen om een programma te maken dat ter ondersteuning van kinderen van (ex-)gedetineerden dient. Zowel voor, tijdens en na de detentie. Ik heb gekozen voor een aanbod voor het hele traject, omdat het niet alleen belangrijk is om tijdens de detentie hulp te bieden. Juist voor en na de detentie is het van belang om ook hulpverlening aan te bieden.

In dit hoofdstuk toets ik de informatie, die ik in mijn literatuuronderzoek heb verkregen, aan voorwaarden en eisen. Uiteindelijk wil ik de meest effectieve onderdelen van de bestaande programma's kiezen voor mijn voorbeeldprogramma.

Ik heb gebruik gemaakt van de effectladder van het Nederlandse Jeugdinstituut bij het meten van de effectiviteit van de bestaande programma's (zie Hoofdstuk 3).

In dit hoofdstuk toets ik de programma's ook aan de wensen en eisen die uit het interview met Monique Verboven van Gezin in Balans kwamen. Ik kan zo rekening houden met de wensen van de opdrachtgever. Ik heb de eisen van Lynda Ferro, die onderzoek gedaan heeft naar programma's voor kinderen van gedetineerden, op de programma's toegepast. Ik heb voor deze gekozen, omdat zij in haar 'Programs for Children with Incarcerated Parents' beschrijft waar op gelet moet worden bij het ontwikkelen van programma's voor kinderen van gedetineerden.

De eisen volgens Lynda Ferro zijn:

- Het ontwikkelen en/ of versterken van de gehechtheid tussen de gedetineerde ouder en de kinderen
- Toegankelijkheid tot een continuüm van gezinsondersteunend aanbod, dat vanaf de veroordeling tot de voorwaardelijke vrijlating van toepassing is
- Gebruik maken van opvoedingscursussen in combinatie met bezoeken, ondersteuning en discussiegroepen

De voorwaarden en wensen van Gezin in Balans zijn:

- Gelijkwaardigheid: De medewerkers staan altijd naast de hulpvrager, nooit erboven.
- Verantwoordelijkheid: Je bent voor jezelf verantwoordelijk, maar ook voor een ander.
- Zelfbeschikking: Waar mogelijk wordt gezocht naar herstel en behoud van de regie over het eigen leven voor mensen die dat tijdelijk zijn kwijtgeraakt.
- Betrokken en vraaggericht: De deelnemer bepaalt de vraag; Humanitas staat open voor nieuwe thema's en is voortdurend op zoek naar betere antwoorden en werkwijzen.
- Laagdrempelig en semiprofessioneel: Het werk is heel dichtbij en altijd van mens tot mens. En dat wordt mogelijk gemaakt door maar liefst 10.000 (!) vrijwilligers. Zij worden daarbij ondersteund door 300 beroepskrachten.

Waar het Gezin in Balans in het voorbeeldprogramma om gaat, is dat er meer aandacht besteed wordt aan de ondersteuning van de kinderen, terwijl de moeder haar straf uitzit. Ik heb daarom voor de volgende onderdelen in mijn programma gekozen.

Voor de detentie

Het aanbod dat ik tijdens de opsluiting op het politiebureau en aan de detentie vooraf wil aanbieden, is het geven van informatie die van belang is voor het gezin en de familie. Deze informatie gaat over sociale wetgevingen, voorzieningen zoals huursubsidieregelingen, ziektekosten (en andere financiën), huisvesting en verschillende uitkeringen die voor de verzorger van de kinderen van belang zijn. Op het politiebureau of door Gezin in Balans kan verwezen worden naar een website of folder, waar deze informatie in staat.

Ook zal er informatie in moeten staan over de regelingen in de gevangenis, zoals bezoekenregelingen en wat er wel en niet meegenomen mag worden naar de gevangenis, deze informatie is vooral gericht op de kinderen. Wat ook overgenomen kan worden uit het effectief gebleken 'Milk and Cookies' programma is, dat er informatie beschikbaar gesteld moet worden voor ouders of verzorgers over de speciale behoeften van hun kinderen als de ouder in de gevangenis beland.

Verder hoort op de website of in de folder te staan bij welke instanties men terecht kan voor welke regelingen samen met links die verwijzen naar gemeentes en andere instanties.

Het is in dit kader ook de bedoeling dat het kind weet wat zijn of haar rechten zijn en hoe ze hun moeder kunnen zien als ze straks in de gevangenis zit.

Het gaat in deze fase dus vooral om het informeren van de kinderen en de plotseling aangewezen verzorgers, zoals een oma, tante of vriend(in) van de moeder.

Het werken met een website, die gekoppeld is aan de site van Gezin in Balans zou het meest laagdrempelig zijn, maar ook een folder is laagdrempelig, doordat deze meegegeven kan worden en er verder geen druk gelegd wordt op de betrokkenen.

Tijdens de detentie:

Tijdens de detentie vindt Gezin in Balans, maar ook ikzelf, het belangrijk dat er een aanbod is voor de kinderen van de gedetineerde moeders. Daarbij zou ik gebruik maken van een moeder-kind therapie, waarbij het kind in de thuissituatie een mentor/ vrijwilliger krijgt toegewezen die hem of haar leert hoe belangrijk het is om met hun moeder in contact te blijven en om met haar te praten.

Als voorbeeld neem ik het wraparound proces van PILLARS, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van een mentor en dat ook effectief gebleken is in de effectladder (niveau 3).

Wraparound richt zich namelijk op het gebruik maken van de sterktes en natuurlijke ondersteuning van het kind en het gezin. Het ontwikkelt samen met de professionals een plan dat richting geeft aan de gezinnen, zodat ze hun verlangens en dromen kunnen bereiken, waarbij de cliënt bij elke stap betrokken wordt. Dit sluit nauw aan bij de voorwaarden 'betrokken en vraaggericht' van Gezin in Balans.

Daarnaast zou er behoefte zijn om in de gevangenis activiteiten voor de moeders en kinderen te organiseren die ter bevordering van de moeder-kind relatie werken, zoals het Duitse programma van de innovatieve gezinstraining. Hierbij is het de bedoeling dat de moeders met hun jonge kinderen binnen de Penitentiare Inrichting (PI) een weekend kunnen doorbrengen in weekendhuizen op het terrein, maar ook dat de jeugdigen met hun moeders aan de moeder-kind relatie kunnen werken tijdens een weekend.

Hiervoor heb ik gekozen, omdat het programma 'Innovatieve gezinstraining' veelbelovend (niveau 2) lijkt en één van de weinige programma's is die ook ondersteuning biedt aan de jeugdigen (12-14 jaar). Dit was ook een wens van Gezin in Balans, aangezien de jeugdigen vaak buiten de boot vallen.

De moeders en jonge kinderen zouden, net als in het Duitse programma, in het weekendhuis gestimuleerd worden om vrij met elkaar te spelen en om creatief om te gaan met het speelmateriaal (waaronder spullen zoals plasticafval, blikken, karton, stofresten, etc.).

Daarbij is het van belang dat alleen de ideeën van de kinderen richting geven aan het spel en de moeders zich aanpassen en de ideeën van hun kinderen volgen, de kinderen zijn dus de 'leiders'.

De moeders leren hierbij de interne beelden van hun kinderen kennen en gaan een gesprek met hun kind aan.

Dit bevordert de communicatie, wat erg belangrijk is voor moeder en kind, zodat ze weer alles tegen elkaar durven te zeggen, ondanks de spanningen die de detentiesituatie met zich meebrengt. Ook het conflictvermogen en het vermogen om lief te hebben blijken een primair doel om moeders en kinderen te begeleiden in hun pad naar een succesvol leven.

De bedoeling is om een soortgelijke activiteit, tijdens een weekend in een weekendhuis op het gevangenisterrein, met de jeugdigen boven de 12 jaar uit te voeren.

Doordat leeftijdsgenoten belangrijker worden in de jeugd, is het de bedoeling dat de jeugdigen van gedetineerde moeders in een groep samenkomen (in het Gezin in Balans gebouw) om met elkaar over de detentie en de daarbij behorende problemen te praten. Ook kunnen ze over andere onderwerpen praten, zoals zaken die bij de puberteit horen. Hiervoor worden een rollenspellen en discussies ingezet.

Aansluitend hierop is het de bedoeling dat de jeugdigen door het uitten van hun angsten en twijfels tijdens een gezamenlijk weekend met de moeder een gesprek aangaan, waar de jongeren vragen kunnen stellen aan de moeders. Doel van dit gesprek is onder andere om meer duidelijkheid te krijgen over de reden dat de moeder vastzit en om dit een plek te kunnen geven en het opnieuw opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen de moeder en de jeugdige te stimuleren.

Als derde onderdeel is het de bedoeling dat een forum of internetsite aan de Gezin in Balans website gekoppeld wordt, waar de kinderen van de gedetineerde moeders (lotgenoten) met elkaar kunnen chatten over wat zij meemaken door de detentie. Het is ook de bedoeling om professionals ter beschikking te stellen die door de kinderen benaderd kunnen worden op de site en met wie gechat kan worden. Als er behoefte aan is, dan kunnen de professionals de kinderen via de chat doorverwijzen. Dit onderdeel heb ik in het programma opgenomen op wens van Gezin in Balans.

Na de detentie

In een nazorgtraject is het de bedoeling dat er, tot drie maanden na de vrijlating, huisbezoeken uitgevoerd worden om op de hoogte te blijven van hoe het met de moeder en de kinderen gaat. Daarbij heeft Gezin in Balans al contact met nazorgcoördinatoren in sommige gemeentes, die hen op de hoogte houden als er een gedetineerde moeder in hun gemeente woont die kinderen heeft.

Het meest geschikt voor het nazorgtraject is de effectief gebleken aanpak van PILLARS, waarbij een plan voor het hele gezin gemaakt wordt. De hulpverlener ondersteunt vervolgens het kind en het gezin, om de doelen te bereiken die in het plan opgenomen zijn en biedt mits nodig verdere ondersteuning. De hulpverlener onderhoudt hiervoor individueel contact met ieder gezinslid. Het plan richt zich op het creëren van een familievisie, die beschrijft hoe het gezin eruit zou willen zien als de ouder vrij komt en voorziet in de middelen die hiervoor nodig zijn.

De vrijwilliger zal één keer in de week langs komen. De moeder kan dan zaken aanspreken waarmee ze zit en om hulp vragen aan de vrijwilliger. Aan de andere kant kan de vrijwilliger signaleren hoe het met de resocialisatie van de moeder gaat en of alles goed gaat met de kinderen. Dit is belangrijk voor zowel de ontwikkeling van de kinderen en voor de voorkoming van recidive van de moeder.

Ik denk dat het tevens belangrijk is om contact met de scholen van de kinderen op te bouwen, die na de detentie kunnen signaleren als het misgaat met de kinderen. De school kan dit dan aan Gezin in Balans doorgeven, zodat de ondersteuning aangepast kan worden.

Hoofdstuk 7: Evaluatie

In dit laatste hoofdstuk zal ik een beschrijving geven van het verloop van de werkzaamheden die ik tijdens mijn onderzoek heb verricht. Ook worden de tekortkomingen, tevredenheden en keuzes genoemd. Er wordt beschreven wat tekortkomingen van het onderzoek zijn en hoe deze in de toekomst opgelost moeten worden.

Aanhand van mijn stappenplan uit de onderzoeksopzet heb ik gekeken naar wat mij gelukt is, wat minder goed ging en wat is blijven liggen.

In het begin van mijn vierde studiejaar ben ik begonnen met het zoeken van een opdracht voor mijn bachelorproef. Nadat het mij niet gelukt is om in het werkveld een opdracht te krijgen, ben ik via een andere docent bij Janneke Wubs van het lectoraat terecht gekomen.

Nadat het voorstel afstudeeropdracht goedgekeurd was ben ik aan mijn onderzoeksopzet begonnen. Ik zelf had gehoopt om in november al het contract te kunnen tekenen, maar helaas is dit door omstandigheden pas begin december geworden. Een kleine tegenslag, maar geen groot probleem omdat ik in de tussentijd al bezig was met het zoeken van geschikte literatuur voor mijn onderzoek.

Een grotere tegenslag was dat ik in november al het interview met Monique Verboven wou afnemen, maar dat het niet lukte omdat ik nog niet ver genoeg was met het schrijven van de bachelorproef. Het is uiteindelijk ook pas begin maart gelukt om dit interview af te nemen. Achteraf denk ik dat ik dit beter had kunnen plannen, maar omdat ik in blok 1 en 2 nog Minors gevolgd heb was het moeilijk uit te voeren.

Het verwerken van de gevonden literatuur verliep op zich redelijk goed. In februari had ik al het meest van de verwerkte literatuur bij elkaar. Minder tevreden ben ik erover dat ik eind februari pas klaar was met het analyseren van de informatie. Hierdoor heb ik voor mijn gevoel weinig tijd gehad om mijn voorbeeldprogramma te maken.

Het voorbeeldprogramma, wat mijn eindproduct is, heb ik daarom pas in april kunnen uitwerken. Dit vond ik minder prettig omdat alles begin mei af moest zijn en het mij extra werkdruk opleverde.

Ik heb daarom gekozen om in mei al te beginnen met de presentatie die ik eind juni ga geven. Dit levert mij namelijk minder stress op als ik in juni mijn verdediging ga voorbereiden.

Terugkijkend op deze periode van afstuderen moet ik toegeven dat het soms zwaar geweest is om de discipline op te brengen om aan de opdracht te gaan werken. Toch vind ik dat ik alle inleverdata gehaald heb en dat als er eens een tegenslag was ik deze wel kon oplossen.

Als ik kijk naar mijn inbreng in het meerjarige onderzoekstraject van het lectoraat Jeugd & Opvoeding merk ik pas hoe klein mijn inbreng uiteindelijk is. Er zijn natuurlijk al andere studenten die hun inbreng gegeven hebben. Wel moet ik zeggen dat mijn kleine inbreng in het onderzoekstraject zeker van belang is voor het werkveld, omdat met de informatie een nieuw hulpverleningsaanbod ontwikkelt kan worden. Het implementeren en evalueren van het uiteindelijke programma dat Gezin in Balans zal opzetten, is denk ik ook een nieuwe uitdaging voor de studenten van de volgende afstudeerjaren.

Literatuurlijst:

Artikelen:

Ezinga, Menno en Sanne Hissel. 2010. "Kinderen van gedetineerde moeders - Een studie naar het gedrag en welbevinden van kinderen met een moeder in de gevangenis." Pp. 47 in *Tijdschrift voor criminologie (nummer 1)*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Murray, J., D. P. Farrington, I. Sekol en R. F. Olsen. 2009. *Effects of parental imprisonment on child antisocial behaviour and mental health: a systematic review*. The Campbell Collaboration.

Internetbronnen:

Anoniem (z. d.). *Exodus homepage - Ouders, kinderen en detentie-project*. Geraadpleegd op 2 januari 2010, http://www.exodus.nl/page_249.html

Anoniem (2008). *IKON/ De andere wereld – Papa is stout geweest*. Geraadpleegd op 2 januari 2010, <http://www.ikonrtv.nl/daw/uitzending.asp?IntItem=1&IntEntityId=113>.

Anoniem (z. d.). *Slechts op Bezoek, Steunpunt relaties van gedetineerden -Cliënten*. Geraadpleegd op 8 februari 2010, <http://www.slechtsopbezoek.nl/>

Anoniem (z. d.). *Stichting Mara Rotterdamse projecten – Sterke Verhalen*. Geraadpleegd op 21 december 2009, <http://www.maraprojecten.nl/index.php?table=knowledge&ID=20>

Assisting Families of Inmates, Inc. (z. d.). *Milk and Cookies (MAC) Children's Program*. Geraadpleegd op 8 februari 2010, <http://www.afoi.org/services/children.html>

Balzer-Ickert, Cordelia en Dita Ostermann-Schur (2003). *Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe Heft 3 / 2003*. Geraadpleegd op 21 december 2009, http://www.familienbildung-in-nrw.de/e217/e2105/e1394/Projekt-Mutter-Kind-Haft_ger.pdf

Boswell, Professor Gwyneth en Emeritus Professor Peter Wedge, Boswell Research Fellows and University of East Anglia (2009). *PDF: Evaluation of the work of the Eastern Region Families Partnership 2002-2009, Executive Summary*. Geraadpleegd op 8 februari 2010, <http://www.lankellychase.org.uk/Time Apart Executive Summary.pdf>

Cocon, Freiburger Verein für systemische Therapie von straffällig gewordenen Menschen, deren Angehörige sowie Menschen in schwierigen Lebenssituationen (z. d.). *Startpagina van Cocon*. Geraadpleegd op 2 januari 2010, <http://www.cocon-freiburg.org/>

Directeur van de gevangenisziekenhuis in Nordrhein-Westfalen - Fröndenberg (2010). *Justiz-online - Mutter-Kind-Einrichtung*. Geraadpleegd op 21 december 2009, <http://www.jvk.nrw.de/mke/index.php>

Engelbaum, Weihnachtsgeschenke für benachteiligte Kinder (z. d.). *Engelbaum® in Gefängnissen seit 1990*. Geraadpleegd op 21 december 2009, www.engelbaum.de

Eurochips (2002/2010). *About us en Facts & Figures*. Geraadpleegd op 21 december 2009, <http://www.eurochips.org/expert-corner/special-needs-of-prisoners-children/>

Ferro, Lynda (z.d.). *PDF: Programs for children with incarcerated parents*. Geraadpleegd op 8 februari 2010, http://www.familyimpactseminars.org/s_mifis05c06.pdf

Geerdink, Frédérique (2001). *M/ V Zorg - Meer vrijheden voor gedetineerde vrouwen*. Geraadpleegd op 21 december 2009, http://www.frederike.nl/cgi-bin/scripts/db.cgi?ID=86&view_records=1&ww=on

Gezin in Balans (z.d.). *Vrijwilligersinformatie – Humanitas*. Geraadpleegd op 9 februari 2010, <http://www.gezin-in-balans.nl/vrijwilligers/vrijwilligers-4/humanitas/>

Girl Scouts of the USA (2007). *PDF: Girl Scouts Beyond Bars and Girl Scouting in Detention Centers: Supporting Girls, Connecting Families*. Geraadpleegd op 2 januari 2010, http://www.girlscouts.org/program/program_opportunities/community/GSBBGSDCBrochure2007.pdf

Girl Scouts of the USA (2007). *PDF: Appendix A. Summary of Findings: Third-Year Evaluation of Girl Scouts Beyond Bars Program*. Geraadpleegd 2 januari 2010, http://www.girlscouts.org/research/pdf/gsbb_summary.pdf

Graß, Brigitte en Michael Oboth (z. d.). *Start 84 - Beratungsstelle für Straffällige und deren Angehörige*. Geraadpleegd op 21 december 2009, <http://www.paritaet-nrw.org/content/e5849/e16361/e22029/e22360/>

Haas, Jürgen en Melanie Mohme (2009). *Ministerium für Generationen, Familie, Frauen und Integration des Landes Nordrhein-Westfalen - Projekt: Vater-Kind-Wochenende für Väter im offenen Strafvollzug*. Geraadpleegd op 21 december 2009, http://www.vaeter-nrw.de/Familie/Vater_sein/projekt-vater-kind-wochenende-fuer-vaeter-im-offenen-strafvollzug/index.php

Ince, D. (update 2007). *Databank effectieve jeugdinterventies - beschrijving 'Psycho-educatieve interventie KOPP'*. Geraadpleegd op 2 januari 2010, <http://www.onderwijsjeugdzorg.nl/eCache/DEF/37/990.cmVjb3Jkbnl9MTgmc2V0ZW1iZWQ9MQ.html>

Katholieke vereniging voor sociale diensten (2005-2007). *Startpagina – Actuele zaken*. Geraadpleegd op 21 december 2009, <http://www.skm-bochum.de/9-0-Aktuelles.html>

LIFE project coördinator (z. d.). *PDF - CENTERFORCE supports, educates and advocates for individuals, families, and communities impacted by incarceration*. Geraadpleegd op 21 december 2009, http://www.centerforce.org/programs/LIFE_Project_Brochure.pdf

Nicko, Ester (2002). *PDF vom Gemeindejugendwerk Sachsen – Projekt: Indianerfreizeiten für Kinder Strafgefangener im Land Sachsen Präventive Maßnahme der Kriminalitätsvorbeugung*. Geraadpleegd op 21 december 2009, http://gjw-sachsen.straight-line.de/downloads/indianer_projbeschr.pdf

Ormiston Children & Families Trust (z. d.). *Children of Prisoners Children & Young People Affected by Imprisonment*. Geraadpleegd op 9 februari 2010, <http://www.ormiston.org/home.html>

Parnassia (z. d.). *Wat is psycho-educatie?*. Geraadpleegd op 14 februari 2010, <http://www.parnassia.nl/Psychiatrie/zorgprogramma/overzicht-/psycho-educatie>

Pillars (2008 – 2012). *PILLARS – Services*. Geraadpleegd op 9 februari 2010, http://www.pillars.org.nz/index.php?option=com_content&task=view&id=98&Itemid=125

Pillars (2008 – 2012). *PILLARS – Published Research & Evaluation Documents*. Geraadpleegd op 9 februari 2010, http://www.pillars.org.nz/index.php?option=com_content&task=view&id=60&Itemid=122

Vermeiden, Kees (z. d.). *Stichting Exodus – Stichting Exodus begeleidt het project Ouder-Kind-Detentie*. Geraadpleegd op 2 januari 2010, http://www.pkn-tilburg.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=24&Itemid=25

Vermont Children's Aid Society (z. d.). *My family has a parent in prison*. Geraadpleegd op 21 december 2009, <http://www.vtcas.org/programsincarcerated.php>

Yperen, Tom van en Marion van Bommel (2009). *Erkenning interventies: criteria 2009-2010 Erkenningscommissie (Jeugd) Interventies*. Geraadpleegd op 8 april 2010, http://www.nji.nl/publicaties/Erkenning_interventies_criteria_2009-2010.pdf

Bijlagen:

A. Interview met Monique Verboven (Gezin in Balans)

Met dit interview wil ik zicht krijgen in de wensen van Gezin in Balans met betrekking tot het voorbeeldprogramma / product dat ik zal maken!

(Daarbij zijn de vragen in het groen en de antwoorden in het rood aangegeven.)

1. Ik heb via Janneke Wubs vernomen dat Gezin in Balans geïnteresseerd is in de KOPP- interventie (Kinderen van ouders met een psychiatrisch probleem). Waarom is dat?

Er is niet veel interesse in de KOPP-interventie. De KOPP-groep uit Limburg heeft ons een jaar of 3 tot 4 jaar geleden benaderd omdat hun de interventie iets vonden voor kinderen van gedetineerden. Om met de moeder in detentie in gesprek te raken. Ze wilden het toen uitzetten, maar wij gaven aan dat het ons erg ingewikkeld lijkt, omdat het ons heel moeilijk leek om de kinderen te bereiken. Het lijkt ons een onmogelijk verhaal om de kinderen in een groep bij elkaar te krijgen.

We zijn meer geïnteresseerd in chatprogramma's. Daarover heb ik een jaar of twee geleden contact over gehad met de GGZ in Oost (Drenthe). Die hebben een chatprogramma voor kinderen van ouders met psychische problemen. Ze hebben gerichte chatprogramma's en –sessie waar kinderen met elkaar kunnen kletsen en ook apart met een professional kunnen praten. Ze hebben zelf de optie dat ze zeiden van we gaan het op dinsdagavond tussen vijf en zes uur over bijvoorbeeld Bordeline hebben. Dan kon je als jongeren een sms ter herinnering krijgen. Dit bestaat nog weinig in Nederland. En het is anoniem en laagdrempelig en optie tot doorverwijzing naar professionals.

2. Is dit een van de ideale programma's voor Gezin in Balans om ook te gebruiken, mits aangepast op de doelgroep?
3. Ik heb meerdere programma's gevonden en ik heb veel methoden en aanpakken gezien zoals gezinstherapie, mentorschap en dergelijke. Wat zijn de onderwerpen die volgens u in het programma terug moeten komen?

Opvoedingsondersteuning of hereniging van het gezin, leuke dingen doen en het spelen met de kinderen. Het dagelijkse leven oppakken met de kinderen, waar we zelf ook meer aandacht aan gaan besteden. Ruimte voor het verwerken van de trauma van de detentie en het taboe, waar kinderen vaak lang mee hebben gezeten. Heel simpel te bereiken door het spelen en tijd doorbrengen met je kind die niets kosten.

4. Welke onderdelen zijn dan belangrijk om rekening mee te houden in het programma gezien de missie en werkwijze van Gezin in Balans?
- Humanitas voorwaarden van de site zoals gelijkwaardigheid en bewust werken met vrijwilligers. Samenleving waar iedereen verantwoordelijk is voor zijn eigen leven,

maar ook de verantwoordelijkheid heeft om elkaar te helpen als het even tegenzit. De vrijwilligers krijgen ook trainingen en intervisie en terugkomdagen. Het is dus belangrijk dat het programma uit te voeren is door vrijwilligers.

5. Mijn bedoeling is het om het voorbeeldprogramma te maken dat voor, tijdens en na de detentie toegepast wordt. Hoe belangrijk vindt u er van als bijvoorbeeld hulp voor de opsluiting geboden wordt in vorm van informatie over de detentie en de rechtszaak, tijdens de detentie gezinstherapie van pas komt en na de detentie een nazorgtraject verzorgd wordt in het voorbeeldprogramma?

Leuk, maar moeilijk is dat om voor de detentie informatie te geven. Wij geven ook al informatie met moeder-gans en de boekjes voor de kinderen. De boeken voor de kinderen zijn erg belangrijk om de kinderen de goede indruk te geven over de gevangenis. Dus er wordt al informatie gegeven.

Als je het hebt over informatie over instanties en regelingen is een klus, maar je zou even contact op moeten nemen met stichting Bonjo. Het is namelijk moeilijk omdat in elke gemeente andere subsidies en dergelijke geboden worden en in elke vrouweninrichtingen zijn er ook op andere tijden bezoektijden.

Je zou kunnen kijken of je een informatiebrochure in zijn algemeenheid kunt maken. Misschien kan je ook in de algemeenheid een richtlijnen geven, informeer je bij die en die loketten bij de gemeente. bij de gemeente.

6. Het verbeteren van de relatie tussen de moeder en het kind is belangrijk volgens deskundigen (Murray et al.). In hoeverre wilt u onderwerpen ter ondersteuning van de familie terugzien in het voorbeeldprogramma?

Heel graag. Wij vinden opvoedingsondersteuning of hereniging van het gezin, leuke dingen doen en het spelen met de kinderen belangrijk.

7. In mijn research ben ik ook gestuit op programma's die bij sommige onderdelen samenwerken met scholen.

Hoe belangrijk is het op dit moment voor Gezin in Balans om de scholen te betrekken binnen een programma en is het een optie voor het voorbeeldprogramma?

Wat doen ze precies? Er wordt in een klas op school wat gedaan met de kinderen.

We vinden het heel belangrijk om met scholen samen te werken. Wat ik belangrijk vindt is dat scholen er sneller weet van krijgen. En dat de vertrouwenspersoon sneller er op in kunnen gaan. Want als de kinderen concentratieproblemen en dergelijk krijgen en de school weet er niet van, dan kunnen ze er niet op ingaan. We proberen de moeder ook te vertellen hoe belangrijk het is dat school het ook weet, maar dat is ook moeilijk omdat de moeder bang is. Uit een praktijksituatie blijkt dat als de mentor van het kind het weet het kind het daar tenminste kwijt kan. En het lukt ook op voor de kinderen om het op school te vertellen.

8. In het voorbeeldprogramma wil ik gebruik maken van een mix van laagdrempelige activiteit voor de detentie, activiteiten voor moeders en kinderen tijdens de detentie en een nazorgtraject na de detentie. Is dit een optie voor Gezin in Balans? En waarom?

Een dagje weg is heel moeilijk te realiseren. En een activiteit in de gevangenis, daar

moet je een gevangenis bereid zien te vinden. Dit gebeurt wel eens voor gedetineerden, maar dan zonder de kinderen. Dan zou je even moeten informeren en een gevangenis bellen of ze er voor open staat. Ik weet dat er wel eens een band of iets dergelijks is geweest.

We hebben ook al spelen ontwikkelt in drie leeftijdscategorieën om de communicatie tussen de moeder en het kind te verbeteren. Het moeilijke is dat een gevangenis een gesloten organisatie is waar het moeilijk is om zomaar iets in te ondernemen.

9. In hoeverre wil Gezin in Balans de kinderen bereiken en door welke instanties hoopt u om aan informatie te komen over kinderen van gedetineerden?

Wij bereiken de kinderen nu via de moeder in detentie. Ook gemeentes vragen we nu om contact met ons op te nemen als ze erachter komen bij het oppakken van de moeder, dan kunnen wij bij de kinderen kijken of alles goed gaat. Gaat het niet goed sturen we een hulpverlener of vrijwilliger. In de nazorg zijn er ook gemeentes werken we samen met nazorgcoördinatoren. Als wij de namen van de gezinnen krijgen van de gemeentes dan kunnen wij ook eens na de detentie naar ze kijken. Met de Centra voor Jeugd en Gezin samenwerken verloopt ook niet optimaal.

10. Wilt u dat ik in het voorbeeldprogramma verwerk via welke instanties u de kinderen gaat bereiken?

Als jij nog andere instanties weet met die we samen kunnen werken, behalve die met die we al werken, graag.

11. Bedankt voor u samenwerking. Heeft u nog vragen of aanvullingen?

De coördinator van Den Haag, Judith Ottema, kan je ook mailen. Ik zal je ook folders en extra informatie meegeven

Een weekendje weg met de exgedetineerde moeders en kinderen is al geprobeert, maar dat is niet gelukt. Ze hebben na de detentie geen behoefte om weer weg te gaan. Dit gebeurde pas na een jaar, maar dat valt buiten de boot.

Wat ook moeilijk is dat kinderen boven de 12 net niet meer bij de kinderbezoeken mogen zijn en door de weeks de reguliere bezoektijden zijn en ze net buiten de boot vallen. Dus activiteiten voor hen zijn ook zeker gewenst.

Er zijn weekendhuizen op het gevangenisterrein waar de moeders kinderen op zich een weekend kunnen ontvangen. Maar daar is weinig begeleiding bij en dan moeten de moeders het weekend zien door te brengen met hun kinderen. Misschien is het een leuk idee om te bedenken hoe het mogelijk is om zo een weekend waardevol in te richten. Misschien spelen om de communicatie te bevorderen tussen elkaar.

Adviesrapport

Voor Gezin in Balans van Humaitas

Jana Schubert

Mei 2010

Haagse Hogeschool, SPH voltijd vierde jaar

Afstudeerbegeleidster: Mieke de Reus

Voorwoord

Voor u ligt het adviesrapport dat ik heb gemaakt naar aanleiding van de bachelorproef voor het vierde jaar van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Haagse Hogeschool.

Voor mijn bachelorproef heb ik onderzoek gedaan naar de bestaande hulpverlening voor de kinderen van (ex-) gedetineerde ouders. Ik heb gebruik gemaakt van Nederlandse, Duitse en Engelstalige programma's. Voor het uitgebreide onderzoek verwijs ik naar het productverslag. De uitkomsten van het onderzoek zijn in dit adviesrapport opgenomen.

Naar aanleiding van de aanbevelingen van het onderzoek is dit adviesrapport geschreven voor Gezin in Balans, een project van Humanitas.

Jana Schubert, mei 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Toelichting onderzoek	5
2.1. Probleemstelling	5
2.2. Vraagstelling	5
2.3. Doelstelling	5
2.4. Conclusie en aanbevelingen	5
3. Advies	7
3.1. Doelstellingen	7
3.2. Advies	7
4. Implementatie	8
4.1. Voorwaarden en middelen	8
4.1.1. Voorwaarden	8
4.1.2. Middelen	8
4.2 Uitvoering	8
4.3. Evaluatie	11
Bijlage 1: Draaiboek	12

1. Inleiding

Ik heb dit adviesrapport geschreven voor Gezin in Balans, een project van Humanitas. Het adviesrapport wordt aan Monique Verboven, landelijk projectleider van Gezin in Balans, aangeboden. Ik heb hiervoor gekozen omdat Gezin in Balans de directe uitvoerder van het programma zal zijn. Humanitas fungeert alleen als overkoepelende organisatie.

Uit het onderzoek dat ik voorafgaand aan dit adviesrapport heb gedaan is gebleken dat in Nederland nog te weinig aandacht wordt besteed aan de ondersteuning van de kinderen van (ex-) gedetineerde moeders.

De vrouwen in detentie zijn vaak ook moeders. Daarom wordt de laatste jaren al meer aandacht besteed aan de mogelijkheden van hulp aan de kinderen. De kinderen zijn echter, zonder de hulp van de moeders, moeilijk op te sporen. Daardoor kunnen ze niet altijd adequaat begeleid worden tijdens de moeilijke periode van de detentie.

Het is daarin van belang om meer inzicht te verkrijgen in het aanbod dat er al voor de doelgroep kinderen en jongeren bestaat. De programma's die al in Nederland bestaan blijken zich meer op de gedetineerde moeder te richten. Ook blijft de begeleiding van de kinderen oppervlakkig omdat er niet dieper ingaan wordt op de beleving van de detentie vanuit het kind. In andere landen zoals Duitsland, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten bestaan er al programma's die dieper ingaan op de behoeftes van de kinderen. In mijn productverslag geef ik een inventarisatie van de bestaande programma's. Ik heb een vergelijking gemaakt van de bestaande programma's die het meest effectief lijken om in een voorbeeldprogramma te gebruiken.

Het adviesrapport geeft aan voor welke invulling van mijn voorbeeldprogramma ik heb gekozen. Met dit voorbeeldprogramma kan Gezin in Balans, in de komende jaren, zijn aanbod uitbreiden naar de kinderen van vooral (ex-) gedetineerde moeders. Ik heb gekozen voor activiteiten die voor, tijdens en na de detentie aangeboden worden. Daardoor wordt een zo compleet mogelijk aanbod geboden. In de bijlage heb ik een draaiboek toegevoegd om het programma binnen een half jaar te kunnen uitvoeren.

Het adviesrapport moet gezien worden als een suggestie want er zijn zeker nog meerdere mogelijkheden om een programma in te vullen die ik niet gevonden heb. In hoofdstuk 2 van het adviesrapport licht ik mijn onderzoek kort toe. Ik geef dan antwoord op de probleemstelling door middel van de conclusie en de aanbevelingen van mijn onderzoek. In hoofdstuk 3 zal ik aan de hand van de conclusie een advies geven. Tot slot zal ik in hoofdstuk 4 de implementatie van de aanbevelingen, binnen Gezin in Balans, nader toelichten door middel van drie stappen, de planning, uitvoering en evaluatie van het programma.

2. Toelichting onderzoek

In dit hoofdstuk vat ik mijn onderzoek kort samen zodat het duidelijk is waar mijn advies op gebaseerd is.

2.1. Probleemstelling

Er is nog weinig ondersteuning voor kinderen in relatie met hun (ex-) gedetineerde ouder. Dit komt doordat er niet genoeg zicht is op de vraag wat de kinderen nodig hebben. Een inventarisatie van bestaande programma's is nodig om een eigen programma te kunnen ontwikkelen die deze ondersteuning aanbiedt.

2.2. Vraagstelling

Welke aanknopingspunten bieden effectieve of veelbelovende programma's ter ondersteuning van gezinnen in de relatie met hun (ex-) gedetineerde ouder of partner in Nederland en internationaal⁴?

2.3. Doelstelling

Inzicht krijgen in het bestaande aanbod van programma's ter ondersteuning van de kinderen van (ex-) gedetineerden. Ik hoop een mogelijkheid te kunnen bieden om een voorbeeldprogramma te ontwikkelen om het huidige ondersteuningsaanbod aan te vullen.

2.4. Conclusie en aanbevelingen

In mijn onderzoek heb ik naar aanleiding van de hoofdvraag de volgende conclusie kunnen trekken. Voor de uitgebreide conclusie verwijs ik naar het productverslag.

Conclusie:

De aanknopingspunten die in de bestaande programma's geboden worden bestaan uit een breed aanbod. Dit verschilt op het niveau van de doelgroep, het doel en de inhoud.

Uit de 13 programma's die ik nader beschreven heb blijkt dat het meest op gezinsniveau gewerkt wordt. Er zijn ook activiteiten die op individueel, groepsniveau of een combinatie van deze aangeboden wordt.

Het doel richt zich vooral op het samenhouden van het gezin. Zowel de ouder-kind-relatie als ook de goede resocialisatie zonder recidive van de gedetineerde ouder worden beïnvloed. Het verminderen van het (mogelijke) ontstaan van crimineel gedrag bij de kinderen wordt ook beïnvloed.

De verschillen in de inhoud zijn dat bij sommige programma's aan eisen voldaan moet worden terwijl dit bij anderen niet het geval is.

De programma's worden door verschillende partijen uitgevoerd. De een wordt door vrijwilligers, een ander door professionals en nog andere door een combinatie van allebei of het samenwerken van professionals met scholen gekenmerkt.

De duur van elk programma verschilt met een paar uur, een paar dagen, een week of zelf enkele jaren.

Naar aanleiding van deze conclusie heb ik de volgende aanbevelingen gegeven.

Het betreft aanbevelingen voor een voorbeeldprogramma. De aanbevelingen zijn ingedeeld in activiteiten voor, tijdens en na de detentie.

⁴ Met internationaal worden landen over de hele wereld bedoeld, die met Nederland vergelijkbare detentie hebben en vergelijkbare begeleiding geven tijdens en na de detentie.

Aanbevelingen:

Voor de detentie

- Het maken van een folder en / of website die gekoppeld is aan de site van Gezin in Balans, waar informatie te vinden is over allerlei regelingen en voorzieningen die te maken hebben met de detentie.
- Informatie die in de folder en / of op de website gegeven wordt betreft sociale wetgevingen, subsidieregelingen, financiële regelingen; informatie over bezoek- en regelingen in de gevangenissen en voorzieningen zoals gemeenten en andere instanties; informatie voor ouders of verzorgers over de speciale behoeften van hun kinderen als een ouder gedetineerd wordt en het informeren van het kind over zijn of haar rechten.

Tijdens de detentie

- Moeder-kind-therapie waarbij het kind in de thuissituatie een mentor/ vrijwilliger krijgt, die het kind leert hoe belangrijk het is om het contact met de moeder in stand te houden (voorbeeld: wraparound van PILLARS).
- Bij Wraparound ontwikkelt het gezin samen met de professional een plan dat gebruik maakt van de sterktes en natuurlijke ondersteuning van het kind en gezin om hun verlangens en dromen te bereiken.
- Activiteiten in de Penitentiaire Inrichting voor de moeders en kinderen ter bevordering van de moeder-kind-relatie (voorbeeld: het Duitse programma 'innovatieve gezinstraining'). Een van de activiteiten is het verblijven van de moeder en een jeugdige, boven de 12 jaar, in een van de weekendhuizen op het gevangenisterrein. Een andere activiteit is het organiseren van een groepsbijeenkomst, bijvoorbeeld in het gebouw van Gezin in Balans. De jeugdigen kunnen dan met elkaar praten over de detentie, de problemen die erdoor ontstaan en over zaken die met de puberteit te maken hebben. Dit wordt door rollenspel en discussies bereikt.
- Opzetten van een forum of internetsite die gekoppeld is aan de Gezin in Balans website, waar de kinderen met elkaar (lotgenoten) kunnen chatten over wat zij meemaken door de detentie. Ook is het de bedoeling dat professionals op de site benaderd kunnen worden. Als er behoefte is kan de professional de kinderen via de chat doorverwijzen.

Na de detentie

- Huisbezoeken worden uitgevoerd om op de hoogte te blijven van hoe het met de moeder en de kinderen gaat.
- Het meest geschikt daarvoor is de aanpak van PILLARS. Doelen worden in een plan opgeschreven en er wordt vervolgens aan gewerkt om deze te bereiken. Een hulpverlener of vrijwilliger ondersteunt het kind en gezin door contact met elk gezinslid te onderhouden. De vrijwilliger komt dan een keer in de week langs.
- Contact opbouwen met de scholen van de kinderen zodat na de detentie gesignaleerd kan worden voor het geval dat iets misgaat met de kinderen.

3. Advies

In dit hoofdstuk schrijf ik mijn advies uit en geef een toelichting. Ik geef aan welke doelstellingen ik voor ogen heb die met onderstaand advies gehaald kunnen worden.

3.1. Doelstellingen

Met dit advies heb ik een aantal doelstellingen voor ogen. De belangrijkste doelstellingen zijn voor op lange termijn maar ook voor de korte termijn heb ik doelstellingen die bijdragen aan het verbreden van het aanbod van Gezin in Balans.

Drie doelstellingen voor de korte termijn zijn:

- Gezin in Balans is op de hoogte van het bestaande aanbod voor kinderen van (ex-) gedetineerde ouders.
- De kinderen en jongeren worden bereikt.
- Er is een aanbod dat zich richt op de kinderen van (ex-) gedetineerden.

Vier doelstellingen voor de lange termijn:

- Gezin in Balans breidt zijn aanbod uit en kan het verder ontwikkelen als de recente ontwikkelingen verder gevolgd worden.
- Gezin in Balans werkt er door een uitgebreid aanbod aan, dat deze groep kinderen niet meer buiten beschouwing gelaten worden.
- Er wordt uiteindelijk gewerkt aan het voorkomen van de (mogelijke) ontwikkeling van delinquent gedrag, dat een beter toekomstperspectief voor de kinderen biedt.
- Er ontstaat een betere samenwerking tussen Gezin in Balans en andere instanties zoals politie, school en anderen. Dit zorgt voor een beter aanbod voor de klant.

3.2. Advies

Zoals ik eerder heb aangegeven ben ik van mening dat het van belang is dat Gezin in Balans kennis heeft van het aanbod voor kinderen van (ex-) gedetineerden. Het blijkt dat er nog te weinig programma's in Nederland bestaan die zich compleet op de behoeften van de kinderen van (ex-) gedetineerde ouders richten. Het is dus duidelijk dat het aanbod in Nederland uitgebreid moet worden. De kinderen hebben namelijk ondersteuning nodig om de moeilijke periode van detentie van de ouder aan te kunnen en te verwerken.

Ik stel voor om het bestaande aanbod van Gezin in Balans uit te breiden met een programma dat voor, tijdens en na de detentie van de ouder ondersteuning aan de kinderen biedt. Aangezien ondersteuning aan deze groep kinderen van belang is voor de kinderen en de ouders.

Aansluitend op mijn onderzoek adviseer ik om een programma te ontwerpen en op te nemen in het aanbod van Gezin in Balans. Mijn voorbeeldprogramma kan als een eerste suggestie voor de invulling van zo een programma dienen.

In de uitvoering ga ik nader in op de beschrijving van de activiteiten, zoals deze in het voorbeeldprogramma uitgevoerd zouden kunnen worden.

4. Implementatie

In eerste instantie zal ik de voorwaarden en middelen benoemen waaraan Gezin in Balans moet voldoen om dit advies te kunnen uitvoeren. Door middel van drie fasen wil ik daarna duidelijk maken hoe het hierboven geschreven advies volgens mij geïmplementeerd kan worden binnen de organisatie.

4.1. Voorwaarden en middelen

Gezin in Balans dient aan een aantal voorwaarden te voldoen, wil de uitvoering van dit advies gerealiseerd kunnen worden. Ook is het van belang dat er bepaalde beschikbare middelen zijn die de uitvoering mogelijk maken. Hieronder zet ik ze op een rijtje.

4.1.1. Voorwaarden

- Een eerste voorwaarde is dat door een bevoegde persoon binnen Gezin in Balans of Humanitas toestemming gegeven moet worden voor de implementatie van het programma.
- Er moet tijd gemaakt en personeel ingezet worden om de losse activiteiten van het programma te kunnen uitvoeren.
- Er moeten vrijwilligers ingezet worden om de activiteiten uit te voeren.
- Er moet samengewerkt worden met andere instanties zoals de politie, Penitentiaire Inrichtingen en scholen.
- Er zal één iemand moeten zijn die de regie op zich neemt tijdens de uitvoering.
- Er zal één iemand als aanspreekpunt voor alle leveranciers moeten fungeren.

4.1.2. Middelen

- Er zal een folder met informatie geschreven moeten worden door een medewerker die de tijd krijgt om de nodige informatie te verkrijgen. Ook zal deze gedrukt moeten worden; een bijvoorbeeld zijn 10.000 folders, na vouwen formaat A5 voor € 669,97 bij www.virtualprinter.nl.
- Er zal een website met chatroom gemaakt moeten worden die gekoppeld wordt aan de website van Gezin in Balans. Dit is aan geringe kosten gebonden als iemand binnen de organisatie dit kan opzetten. Anders kan het door een bedrijf gemaakt worden; bijvoorbeeld door Safira webdesign (Geldermalsen) met prijzen vanaf € 350,00.
- Er moet speelmateriaal geselecteerd en gekocht worden om tijdens de weekenden mee te kunnen spelen. Te denken valt aan gezelschapsspellen, knutselmateriaal, etc. Door het hergebruiken van materialen zoals oude schoendozen, blikken, slagroombekers voor het knutselen zullen de kosten voor het kopen van speelmateriaal niet hoger worden dan € 250,00.
- Er moet een handleiding of draaiboek geschreven worden voor de uitvoering van de losse onderdelen en activiteiten van het programma.

4.2. Uitvoering

Op dit moment bestaat er nog geen uitgebreid aanbod ter ondersteuning van kinderen van (ex-) gedetineerden. Omdat het wel van belang is om kinderen te ondersteunen tijdens de moeilijke periode als de moeder vastzit, heb ik gekozen voor een compleet aanbod dat voor, tijdens en na de detentie toegepast wordt.

1. Voor de detentie: Het aanbod voor de detentie bestaat uit een folder die aan de familie wordt aangeboden op het moment van de arrestatie en opsluiting. De folder bevat informatie over sociale wetgevingen zoals huursubsidieregelingen, ziektekosten, financiële regelingen en verschillende uitkeringen die voor de verzorger van de kinderen van belang zijn. Ook informatie over bezoek- en andere regelingen in de

gevangenis en informatie over voorzieningen waar men terecht kan moeten in de folder opgenomen worden. Het is ook de bedoeling dat op de folder de rechten van het kind staan en hoe het contact met de moeder onderhouden kan worden als ze straks in de gevangenis zit.

Op de folder zal ook het adres van de website van Gezin in Balans staan. Er wordt daardoor namelijk automatisch doorverwezen naar Gezin in Balans.

De website van Gezin in Balans zal gekoppeld worden aan een andere website, waar de kinderen en verzorgers al deze informatie uit de folder na kunnen lezen. Ook is deze andere website de site waar kinderen tijdens de detentie van de moeder kunnen chatten met lotgenoten.

Tegelijkertijd is het de bedoeling dat de school te weten komt dat de moeder van een kind opgepakt is. Ze kunnen dan gebruik maken van het schoolgerichte programma 'Milk and Cookies' dat effectief gebleken is. Het programma spreekt de behoeften van de kinderen aan. Het begrip voor de behoeften wordt bij de verzorgers bevorderd door individuele aandacht voor de kinderen op school. Door deze aanpak wordt volgens mij de kans op uitsluiting van de kinderen tegengegaan. Ze kunnen dan gewoon kind en scholier zijn, maar krijgen wel de nodige aandacht als ze bijvoorbeeld slecht presteren op school. Door erkenning van de behoeften wordt dus rekening gehouden met de gevolgen van de opsluiting van de moeder. Deze begeleiding duurt meestal zo lang als de moeder gearresteerd is. Daarnaar wordt doorverwezen na het mentorprogramma. De leraar kan dan nog contact met de mentor opnemen als opvalt dat het op school slecht gaat met het kind.

2. Tijdens de detentie:

Ook tijdens de detentie is het belangrijk om een aanbod te hebben voor de kinderen. Tijdens de detentieperiode, die kan verschillen van enkele maanden tot één jaar of langer, wordt een moeder-kind-begeleiding aangeboden. Het kind krijgt in de thuissituatie een mentor (vrijwilliger) toegewezen die hem of haar leert hoe belangrijk het is om in contact te blijven met de gedetineerde moeder. Deze begeleiding is onderdeel van het wraparound proces van PILLARS (nadere informatie is na te lezen in het productverslag). Bij de eerste afspraak zal de vrijwilliger eerst uitlegen hoe wraparound werkt. Wraparound richt zich in het begin op het gebruiken van de natuurlijke en professionele ondersteuning van het kind en het gezin. Het doel is om het kind, gezin en familie te ondersteunen tijdens en na de detentie. Ik adviseer deze aanpak omdat het effectief gebleken is.

Het doel van dit mentorschap is het bieden van ervaringen en relaties, die de ontwikkeling van de kinderen verrijken, criminele activiteiten voorkomen en succes in het onderwijs en er buiten bevorderen. Het contact houdt een bijeenkomst in de twee weken voor twee tot zes uur en een wekelijks telefoongesprek in.

Na verloop van tijd ontwikkelen de leerlingen nieuwe vaardigheden, verkennen nieuwe belangen, verkrijgen zelfvertrouwen en breiden hun kennis uit. Dit is erg belangrijk, omdat uit statistieken blijkt dat deze kinderen zes tot zeven keer meer kans hebben, dan hun leeftijdgenoten, om in detentie te komen als er geen interventies zijn.

Het is erg belangrijk, volgens PILLARS, om de verbindingen tussen mensen op lange termijn te erkennen. Dit geldt niet alleen voor de band tussen gezinsleden en hun sociale netwerk, maar ook tussen het kind en de mentor. Steun en verbindingen met anderen zijn namelijk essentieel om het gezin vrij van criminaliteit te laten leven.

Onderdeel van deze begeleiding is het opstellen van een plan dat het gezin een richting geeft om hun verlangens en dromen te bereiken. De cliënt wordt bij elke stap betrokken. Dit sluit nauw aan bij de voorwaarden 'betrokken en vraaggericht' van Gezin in Balans.

Daarnaast is er behoefte om in de gevangenis activiteiten voor de moeders en kinderen te organiseren die de moeder-kind-relatie bevorderen. Ik gebruik het Duitse programma 'innovatieve gezinstraining' als voorbeeld.

Het is de bedoeling om de moeders met zowel hun jonge kinderen als met hun oudere kinderen binnen de Penitentiare Inrichting een weekend te laten doorbrengen in de weekendhuizen op het terrein. Ik heb voor dit aanbod gekozen omdat het programma 'Innovatieve gezinstraining' veelbelovend lijkt en een van de weinige programma's is dat ondersteuning aan jeugdigen (12-14 jaar) biedt.

De moeders en jonge kinderen worden gestimuleerd om in het weekendhuis vrij met elkaar te spelen en om creatief om te gaan met speelmaterialen (zoals plasticafval, blikken, karton, stofresten, makkelijke gezelschapsspellen, etc.). Alleen de ideeën van de kinderen geven daarbij richting aan het spel. De moeders moeten zich aanpassen en de ideeën van hun kinderen volgen (de kinderen leiden het spel).

De moeders leren bij deze activiteit de interne beelden van hun kinderen kennen en gaan een gesprek met hun kind aan. Dit bevordert de communicatie, wat erg belangrijk is voor moeder en kind, zodat ze weer alles tegen elkaar durven te zeggen (ondanks de spanningen die de detentie met zich meebrengt).

Een soortgelijke activiteit is bedoeld voor de jeugdigen boven de 12 jaar. Doordat leeftijdsgenoten belangrijker worden in de jeugd is het de bedoeling dat de jeugdigen van gedetineerde moeders in een groep samenkomen, bijvoorbeeld in het Gezin in Balans gebouw. Ze kunnen dan met elkaar over de detentie en de daarbij horende problemen en zaken die bij de puberteit horen praten. Dit wordt door een rollenspel en discussies bereikt. In de discussie worden vooral de dagelijkse problemen en puberteitszaken besproken. Het rollenspel is er meer om de emoties te kunnen tonen tijdens een nabootsing van situaties die met de detentie te maken hebben. Juist de weerstand, protest en verzet van de jongeren worden door de activiteit verwerkt.

Aansluitend hierop is het de bedoeling dat de jeugdigen door het uitten van hun angsten en twijfels tijdens een gezamenlijk weekend met de moeder een gesprek aangaan. De jongeren kunnen dan allemaal vragen aan de moeders stellen.

Doel van dit gesprek is het duidelijk krijgen voor welke daad de moeder vastzit en dit te kunnen verwerken. Het opnieuw opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen de moeder en de jeugdige speelt daarbij ook een grote rol.

Als derde onderdeel is de bedoeling dat een internetsite aan website van Gezin in Balans gekoppeld wordt. Op deze gekoppelde website kunnen de kinderen van de gedetineerde moeders (lotgenoten) met elkaar chatten over hoe ze de detentie van de moeder beleven. Het is de bedoeling om professionals ter beschikking te stellen die door de kinderen benaderd kunnen worden op de website. Er kan met de professionals gechat worden en als er behoefte aan is kunnen de professionals de kinderen via de chat doorverwijzen.

3. Na de detentie

In een nazorgtraject is het de bedoeling dat er tot drie maanden na de vrijlating huisbezoeken worden uitgevoerd. Het doel hiervan is om op de hoogte te blijven van hoe het met de moeder en de kinderen gaat. Daarbij heeft Gezin in Balans al contact met nazorgcoördinatoren in sommige gemeentes, die hen op de hoogte houden als er een moeder in hun gemeente woont die kinderen heeft.

Het meest geschikt voor het nazorgtraject is de aanpak van PILLARS waarbij een plan voor het hele gezin gemaakt wordt. Het plan richt zich op het creëren van een familievisie. Deze visie beschrijft hoe het gezin eruit zou willen zien als de ouder vrijgelaten wordt. In het plan

staat ook de richting en de middelen die nodig zijn om de doelen te bereiken. Het is absoluut noodzakelijk voor de effectiviteit dat het team instemt met eventuele wijzigingen van het proces, die in overleg worden genomen. Wel moeten deze in het belang van het kind zijn en de gezinsbehoeften beter voorzien. Met deze werkwijze wordt naar het doorbreken van de cyclus van de misdaad na gestreefd.

De hulpverlener ondersteunt het kind en gezin door contact met elk gezinslid te onderhouden, om de doelen te bereiken en biedt mits nodig verdere ondersteuning. De vrijwilliger zou een keer per week langs moeten komen om verschillen in het gezin te kunnen opmerken. De moeder kan dan zaken bespreken die moeilijk voor haar zijn en waar ze mee zit en ze kan om hulp vragen. Aan de andere kant kan de vrijwilliger signaleren hoe het met de resocialisatie van de moeder gaat en of alles goed gaat met de kinderen. Dit is belangrijk voor zowel de ontwikkeling van de kinderen als ook de voorkoming van recidive van de moeder.

Ik denk dat het tevens belangrijk is om contact met de scholen van de kinderen op te bouwen die na de detentie kunnen signaleren als niet goed gaat met de kinderen. De school kan dit dan doorgeven aan Gezin in Balans doorgeven, die de ondersteuning kan aanpassen.

Voor het uitvoeren van dit programma in de praktijk heb ik in de bijlage een draaiboek bijgevoegd.

4.3. Evaluatie

De evaluatie van het uiteindelijke programma dat aangereikt wordt aan Gezin in Balans geschied door middel van een effectevaluatie. Er zal eerst onderzoek gedaan moeten worden naar de effecten van het programma-aanbod. Dat houdt in dat met theorieën onderbouwd kan worden dat het aanbod de relatie tussen de (ex-) gedetineerde moeder en haar kinderen verbeterd en de kinderen optimale ondersteuning krijgen.

Als vastgesteld kan worden dat de geformuleerde doelen of gewenste veranderingen bereikt zijn en door cijfers ondersteund kan worden is de evaluatie al een stap verder. Om het programma uiteindelijk bewezen effectief te kunnen noemen is er een vergelijking nodig met een groep die geen hulp heeft ontvangen en een groep die de interventie niet gekregen heeft maar wel een ander aanbod. Het programma moet dus beter zijn dan niet participeren aan een programma en het participeren aan een ander programma.

De evaluatie moet door Gezin in Balans of studenten van de volgende afstudeerjaren uitgevoerd worden. Dit omdat mijn deel een aanbeveling is en er misschien nog andere wensen en suggesties voor een programma zijn.

Bijlage 1: Draaiboek

Tijd	Locatie	Verantwoordelijke of betrokken leverancier	Activiteit	Aantekeningen
Eerste tot vierde maand	Gezin in Balans gebouw en locaties van de instanties	Monique Verboven	- Contact opbouwen met instanties zoals de politie, scholen, etc. en onderhouden van het contact - Duidelijk krijgen van de werkwijze van de activiteiten	Ze neemt als projectleid(st)er de regie op zich!
Eerste maand	Gezin in Balans gebouw	Medewerkers van Gezin in Balans	Informatie opzoeken die in de folder en op de website te staan komt	
Tweede maand	Penitentiare Inrichtingen	Gevangenis medewerkers	Aanschaffen van het speelmateriaal voor de weekenden	
Derde maand	Gezin in Balans gebouw	Medewerkers van Gezin in Balans	Trainen van de vrijwilligers tot mentors	
Derde maand	Gezin in Balans gebouw	Danielle van Bergen	Regelen van het drukken van de folders en het aanmaken van een website	Aanspreekpunt voor alle leveranciers
Derde en vierde maand		Webdesign bedrijf of ICT-deskundige	Maken van website	Het kost minder als er iemand binnen Gezin in Balans werkt die dit kan doen
Derde en vierde maand		Drukkerij	Folder drukken	
Derde maand	Niet van toepassing	Scholen	Samenwerken met Gezin in Balans (later ook doorverwijzen)	
Vijfde maand	Op de website	Professionals	Vrijwillig aanbieden van hulp op de internetsite	Derde maand
Vijfde maand	Penitentiare Inrichtingen	Gevangenis medewerkers	Instructies geven voor het moeder-kind-weekend	
Vijfde maand	Op de scholen	Medewerkers van Gezin in Balans	Training geven aan de medewerkers van scholen	
Vijfde maand	Gezin in Balans gebouw	Medewerkers van Gezin in Balans	Trainen van alle medewerkers zodat deze de vrijwilligers kunnen trainen	
Zesde maand	Gezin in Balans	Vrijwilligers	Inzetten als mentors	

	gebouw en PI's			
Zesde maand		1 medewerker van Gezin in Balans	Leiden van de discussie en het rollenspel voor de jeugdigen	

- Het is de bedoeling dat alle betrokkenen een draaiboek krijgen.
- Het is de bedoeling dat dit programma binnen een half jaar te organiseren valt.
- Vóór, na drie maanden en na het opzetten van het programma zal één operationele vergadering georganiseerd worden met het organisatieteam en alle leveranciers. Zo kan een optimale samenwerking en evaluatie gewaarborgd worden.

Ik heb geen begroting gemaakt omdat ik gegevens mis om een complete begroting te maken. De gegevens die ik mis zijn de inkomsten van Gezin in Balans. Ik heb daarom gekozen om in dit adviesrapport bij de middelen (hoofdstuk 4.1.2.) aan te geven wat de kosten zouden kunnen zijn.

Contactgegevens

Naam van betrokken persoon	Functie	Telefoonnummer
Monique Verboven	Landelijke projectleidster Gezin in Balans	
Danielle van Bergen	Financiële administrateur Gezin in Balans	
Vrijwilligers	Vrijwilligers	
Scholen	Schoolhoofden of schoolmaatschappelijk werk(st)er	
Professionals	Psychologen en andere hulpverleners	
Gevangenis medewerkers	Gevangenisdirecteur en medewerkers	
	Leverancier voor de folders	
	Leverancier voor de website	